

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARIHİ BİLİM DALI**

**19. YÜZYILIN ORTALARINDA BELVİRAN
KAZASI**

Mehmet ÖZÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
PROF. DR. HÜSEYİN MUŞMAL**

Konya-2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı	Mehmet ÖZÇELİK
Numarası	164202031003
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yeniçağ
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mehmet ÖZÇELİK

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehmet ÖZÇELİK
	Numarası	164202031003
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Yeniçağ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL
	Tezin Adı	19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası başlıklı bu çalışma 14/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL	Danışman	
Prof. Dr. Mehmet MERCAN	Üye	
Prof. Dr. Doğan YÖRÜK	Üye	

ÖNSÖZ

19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası isimli bu çalışmanın öncelikli amacı, 1844-45 yıllarına ait nüfus ve temettuat defterleri ışığında Belviran kazasının sosyal, demografik ve ekonomik yapısını tahlil etmektir. Çalışmanın sınırlarını 1844-45 yılları oluşturmaktadır. Nüfus ve temettuat defterlerinde yer alan Belviran kazasına ait verileri mukayese edebilme amacıyla aynı yıllara ait iki defter serisi tercih edilmiştir. Bu sayede Belviran'ın sosyo-ekonomik ve demografik yapısı kapsamlı bir şekilde inceleme imkânı oluşturulmuştur.

Çalışma dört ana bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Belviran adının kaynağı, bölgenin coğrafi özellikleri, tarihçesi ve idarî bir birim olarak Belviran kazasının tarihî süreci ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Belviran'ın demografik yapısı ele alınmıştır. Bölgede yaşayan nüfus, nüfus hareketleri, yaş dağılımı, aile yapısı, şahısların tipolojisi, kullanılan isim ve lakaplar bu bölümde incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise kazanın meslekî ve sosyal yapısı incelenmiştir. Erkek nüfusun meşgul olduğu meslekler, askerde olanlar, engelliler, köleler bu bölümde ele alınmıştır. Çalışmamızın dördüncü ve son bölümünde ise XIX. yüzyıl ortalarında Belviran kazasının üretim ve ekonomik yapısı tetkik edilmiştir. Bu bağlamda kazanın temel geçim kaynakları olan tarımsal üretim ve hayvancılık üzerinde durulmuştur. Bu bölümün son kısmında ise kazanın gelirleri ve vergi yükü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra nüfus ve temettuat defterlerindeki verilerin değerlendirilmesi suretiyle Belviran kazası için ulaşılan tespitler aynı dönemde başka kazalarla mukayese edilerek Belviran'ın diğer kazalara kıyasla öne çıkan veya farklı yönleri çeşitli tablo ve grafikler üzerinden değerlendirilmiştir.

Bu çalışma sürecinde bana her türlü desteği sağlayan, bilgi birikimi ve tecrübesi ile benim için her zaman yol gösterici olan saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL hocama ve kendisinin şahsında üzerimde emeği bulunan tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Mehmet ÖZÇELİK

Konya 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehmet ÖZÇELİK		
	Numarası	164202031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Yeniçağ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL		
Tezin Adı	19. Yüzyılın Ortalarında Belviran Kazası			

ÖZET

Belviran, XIX. yüzyıl ortalarında idarî açıdan Konya sancağına bağlı kazalardan birisidir. Çalışmamızda kazanın sosyo-ekonomik ve demografik yapısını tahlil edebilmek amacıyla 1844 yılına ait nüfus ve 1844-45 tarihli Belviran temettuat defterlerinden yararlanılmıştır. Nüfus defterinde Belviran’da yaşayan erkek nüfus, bu nüfusun isim ve baba isimleri, lakapları, eşkâlleri, meslekleri ve yaşları ile ilgili bilgilere ulaşılabilmektedir. 1844-45 tarihli temettuat defterinde ise Belviran’da yaşayan hane reislerinin isim, lakap, meslek bilgilerinin yanısıra sahip oldukları arazi ve hayvan miktarları, bu arazilerde yetiştirdikleri ürünler, gelir kaynakları gibi bilgiler ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiştir. 1844 yılında Belviran yaklaşık 7500 nüfuslu bir kazadır. Kaza oldukça genç bir nüfusa sahiptir. Nüfusun yaş ortalaması 21,58’dir. Dışarıya göç hareketleri çevre kazalara kıyasla düşüktür. Belviran’daki aileler yaygın olarak çekirdek aile tipindedir. Kazanın temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık olduğu görülür. Ekili tarım arazilerinde buğday, arpa, çavdar, burçak, yulaf, nohut, mihtan ve mahlut üretimi yapılmaktadır. Bunun yanı sıra kazada bir miktar kökboya üretilmektedir. Bağcılık da kazadaki yaygın faaliyetlerden birisidir.

Bu bağlamda kazada özellikle yoğun pekmez üretimi dikkat çekmektedir. Hayvancılıkta ise keçi yetiştiriciliği öne çıkmaktadır. Hane başına düşen küçükbaş hayvan miktarının çevre kazalardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Belviran, XIX. Yüzyıl, Nüfus Defterleri, Temettuat Defterleri.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehmet ÖZÇELİK		
	Numarası	164202031003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih / Yeniçağ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hüseyin MUŞMAL		
Tezin İngilizce Adı		Belviran District in the Middle of 19 th Century		

SUMMARY

Belviran is one of the districts of the Konya sanjak in the middle of the 19th century. In order to analyze the socio-economic and demographic structure of the district, we used the population of 1844 and the Temettuat books of 1844-45. The population register includes information on the male population living in Belviran, the names and father names, nicknames, appearance data, professions and ages of the population. In the date of 1844-45, the head of households in Belviran were recorded in detail, including names, nicknames and occupations, as well as the amount of land and animals, the products they raised and the sources of income. In 1844 the Belviran has about 7500 inhabitants. The district has a fairly young population. The average age of the population is 21,58. Migration movements are low compared to the neighboring districts. Families in Belviran are widely used in the nuclear family type. Agriculture and animal husbandry are the main livelihoods of the district. Cultivated agricultural land, wheat, barley, rye, burcak, oats, chickpeas, mıhtan and mahlut are produced. In addition, a bit of rootstone is produced in the district. Viticulture is also one of the common activities in the district. In this context, especially intensive molasses production in the district is noteworthy. In livestock, goat breeding is prominent. It

was found that the amount of small animal per household was higher than the surrounding districts.

Key Words: Belviran, XIX. Century, Population Books, Temettuat Books.

KISALTMALAR

Bk.: Bakanız

BOA: Başkanlık Osmanlı Arşivi

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

DİA: Diyanet İslam Ansiklopedisi

Ed.: Editör

Haz.: Hazırlayan

M.Ö: Milattan Önce

NFS.d: Nüfus Defteri

nr.: Numara

s.: Sayfa

S.: Sayı

SOSBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: Ve Benzeri

vs.: Ve Saire

yy.: Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
KISALTMALAR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1
I - KAYNAKLAR	4
A - H. 1260/M. 1844 Tarihli Belviran Kazası Nüfus Defteri.....	4
B – 1844-45 Tarihli Belviran Temettuat Defterleri	6
BİRİNCİ BÖLÜM	11
BELVİRAN ADI, COĞRAFÎ DURUMU VE TARİHÇESİ.....	11
I - BELVİRAN ADI	11
II - COĞRAFÎ DURUMU	12
III - TARİHÇE.....	14
A - Osmanlı Öncesi Dönem.....	14
B – Osmanlı Döneminde Belviran.....	17
1 – XIX. Yüzyıl Ortalarında Belviran Kazasının İdarî Yapısı	18
2 – Belviran Kaza Merkezi Meselesi.....	22
İKİNCİ BÖLÜM.....	24
DEMOGRAFİK YAPI	24

I - KAZANIN NÜFUSU.....	25
II - NÜFUS HAREKETLERİ.....	30
III - YAŞ DAĞILIMI	33
IV - AİLE YAPISI VE ÇOCUK SAYISI.....	36
V - ŞAHISLARIN TİPOLOJİSİ, İSİM VE LAKAPLARI	41
A- Tipoloji	41
B- Lakaplar ve Unvanlar.....	45
C – Şahıs İsimleri.....	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	50
MESLEKÎ VE SOSYAL YAPI	50
I - MESLEKÎ YAPI	50
A- Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Meslekler	52
B. Sınâî ve Ticaretle İlgili Meslekler.....	54
1- Kömürcülük.....	55
2- Odunculuk	58
C - Görevliler	58
II - SOSYAL YAPI.....	60
A. Osmanlı Ordusuna Katkı: Askerde Olanlar	60
B - Engel Durumu Olanlar	61
C- Tahsilde Olanlar.....	62
D - Köleler ve Hizmetçiler.....	62
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	63
ÜRETİM VE EKONOMİK YAPI	63
I - TARIM.....	63

A - Arazi Dağılımı	63
B – Tarımsal Üretim	68
1. Tahıl ve Bakliyat Üretimi	68
a. Arpa.....	76
b. Buğday	78
c- Mahlut.....	80
d. Çavdar.....	81
e. Nohut.....	83
f. Burçak.....	84
g. Mihtan.....	84
h. Yulaf	85
2. Kökboya Bitkisi Üretimi.....	86
3. Bağcılık.....	88
II. HAYVANCILIK.....	94
A – Küçükbaş Hayvancılık	95
B – Büyükbaş Hayvancılık	98
C – Yükl ve Binek Hayvanları.....	102
D – Arıcılık	105
III - GELİR DAĞILIMI ve VERGİLENDİRME	106
A - Gelir Kaynakları ve Dağılımı	106
1 – Ziraî Gelirler	110
2 - Hayvancılık Gelirleri	111
3 - Kira Gelirleri	112
4 - Meslekî Gelirler.....	112

5 - Zuhurat Gelirleri	113
B - Vergilendirme ve Vergi Yüku	114
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	123
EKLER	133

TABLolar LİSTESİ

Tablo - 1: Temettuat Defterlerine Göre Belviran Kazası Köyleri, 1844-45.	7
Tablo - 2: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Belviran Kazası Köylerinin Günümüzde Bağlı Oldukları İlçeler, 1844-45.	21
Tablo - 3: Belviran Kazasının Nüfus Dağılımı, 1844.	28
Tablo - 4: Yaş Ortalamalarının Dağılımı, 1844.	34
Tablo - 5: XIX. Yüzyıl Ortalarında Bazı Yerleşimlerle Aile Yapısının Karşılaştırılması	37
Tablo - 6: Aile Yapısı Dağılımı, 1844.	38
Tablo - 7: Ortalama Çocuk Sayısının Dağılımı, 1844.	40
Tablo - 8: Erkeklerin Sakal ve Bıyık Dağılımı, 1844.	43
Tablo - 9: Bıyık Özellikleri, 1844.	44
Tablo - 10: Kazada Kullanılan Erkek İsimleri, 1844.	47
Tablo - 11: Meslekî Yapı, 1844-45.	51
Tablo - 12: Fiilen Askerlik Görevinde Olanların Görev Yaptıkları Ordular, 1844. .	60
Tablo - 13: - Arazi Çeşitleri, 1844.	64
Tablo - 14: Arazinin Kullanım Alanları Açısından Yerleşim Birimlerine Dağılımı, 1844.	66
Tablo - 15: Tahıl ve Bakliyat Üretimi, 1844.	75
Tablo - 16: Arpa Üretiminin Dağılımı, 1844.	78
Tablo - 17: Buğday Üretiminin Dağılımı, 1844.	79
Tablo - 18: Mahlut Üretiminin Dağılımı, 1844.	81
Tablo - 19: Çavdar Üretiminin Dağılımı, 1844.	82
Tablo - 20: Nohut Üretiminin Dağılımı, 1844.	83

Tablo - 21: Burçak Üretiminin Dağılımı, 1844.	84
Tablo - 22: Mıhtan Üretiminin Dağılımı, 1844.	85
Tablo - 23: Kökboya Üretimi, 1844.....	87
Tablo - 24: Bağ Arazisi Dağılımı, 1844.....	90
Tablo - 25: Üzüm ve Pekmez Üretimi, 1844.	93
Tablo - 26: Küçükbaş Hayvan Çeşitleri, 1844.....	95
Tablo - 27: Küçükbaş Hayvanların Dağılımı, 1844.....	97
Tablo - 28: Büyükbaş Hayvan Çeşitleri, 1844.....	99
Tablo - 29: Büyükbaş Hayvanların Dağılımı, 1844.....	101
Tablo - 30: Yük ve Binek Hayvanı Çeşitleri, 1844.	102
Tablo - 31: Yük ve Binek Hayvanlarının Dağılımı, 1844.	104
Tablo - 32: Arı Kovanlarının Dağılımı, 1844.	106
Tablo - 33: Gelir Türlerinin Yerleşimlere Dağılımı, 1844.	109
Tablo - 34: Vergilerin Dağılımı ve Vergi Yüğü, 1844.	117
Tablo - 35: Ziraî Gelirlerin Dağılımı, 1844.	133
Tablo - 36: Hayvancılık Gelirlerinin Dağılımı, 1844.	134
Tablo - 37: Meslekî Gelirlerin Dağılımı, 1844.	135
Tablo - 38: Zuhurat Gelirlerinin Dağılımı, 1844.	136

GİRİŞ

XX. yüzyıla kadar modern tarihyazımında iktidar mücadeleleri, siyasî olaylar, hanedan tarihleri gibi kapsamlı ve büyük konulara daha çok önem verilirdi. Bu döneme kadar yapılan mikro tarih çalışmalarında halktan sıradan bir kişi, siyasal sisteme karşı geldiği ölçüde kendine yer bulabiliyordu. Bu nedenle sıradan halk, siyasal iktidarın bakış açısına göre değerlendirilmekteydi. Ancak XX. yüzyılda özellikle Annales Okulunun etkisiyle tarihyazımında ortaya çıkan yeni yaklaşımlardan birisi de yerel tarih çalışmalarıdır. Yerel tarih belirli bir toplumun belirli bir yer ve zamandaki öyküsü olarak kısaca tanımlanabilir. Başka bir ifade ile yerel tarih yerel olanın hikâyesidir.¹ Bir kentin, bir ilçenin, bir kasaba veya köyde yaşayan insanların tarihi yerel tarihin kapsamı içine girer.² Yerel tarih çalışmaları ile birlikte kralların, ulusların veya imparatorlukların kapsamlı tarihleri yerine toplulukların ve sıradan insanların tarihine kısaca mikro tarihe yönelim artmıştır.³ Aynı zamanda fizikî ve demografik değişimlerle birlikte bir bölgede yaşayan kişilerdeki kimlik ve aidiyet sorgulamaları yerel tarih çalışmalarının artmasına etki etmiştir.⁴

Türkiye’de yerel tarih çalışmalarına tahrir defterlerine dayalı yapılan araştırmalar önemli katkılar sağlamıştır. Tahrir defterleri dışında, salname, avarız, hurufat defterleri, şer’iyye sicilleri, tereke defterleri, nüfus ve temattuat defterlerinin kullanılmaya başlaması ile birlikte yerel tarih çalışmaları artış göstermiştir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin XIX. yüzyılına ilişkin çalışmalarda nüfus ve temattuat defterleri büyük öneme sahiptir. Söz konusu defter serileri Osmanlı toplumunun en temel birimi olan aile, ailelerin yaşadığı köyler, kasabalar, mahalleler ve hatta şehirlerin tarihlerine ışık tutmaktadır.⁵ Buradan hareketle çalışmamızda Belviran kazasının XIX. yüzyılı

---

¹ Oktay Gökdemir, “Tarihyazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü ve Yerel Tarih”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Ed. Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 220-221.

² Ümmügülüm Candeger, “Yerel Tarih Çalışmasında Kaynakların Önemi: Burdur Örneği”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, S. XXX, Haziran 2017, s. 242.

³ Gökdemir, “Tarihyazımı”, 220-222.

⁴ Süleyman Faruk Göncüoğlu, “Şehir ve Semt Tarihi”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Editör Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 339.

⁵ Oğuz Şentürk, *Börklüce Karyesi (Dikey Boyutta Bir Yerel Tarih Araştırması)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2018, s. 1-2.

incelenirken ana arşiv malzemelerimizi nüfus ve temettuat defterleri meydana getirmektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Belviran XIX. yüzyıl ortalarında Konya sancağı dahilinde bulunan kazalardan birisidir. Bugüne kadar Belviran kazasına yönelik olarak yapılan akademik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Belviran kazası ile ilgili müstakil bir çalışma olarak ilk zikredilmesi gereken eser, Güler Silay'ın yüksek lisans tezinin⁶ çeşitli ilavelerle genişletilmesiyle ortaya çıkmış olan “*Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı*” isimli çalışmadır.⁷ Temelinde hurufat defterlerine dayanan bu çalışmada genel olarak Osmanlı döneminde Belviran Kazası'nda bulunan cami, mescit, mektep, medrese, türbe, tekke ve zaviye gibi vakıf eserleri, vakfiye ve vakıfları ile bunlara yapılan tayin, terfi ve aziller gibi konular ele alınmış olup Belviran ile ilgili kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir. Bu çalışma dışında Belviran'la ilgili olarak Şafakçı⁸, Küçükdağ ve Silay'ın⁹ kazadaki tekke ve zaviyeleri inceleyen çalışmaları zikredilebilir. Kazaya bağlı bazı köyleri inceleyen müstakil çalışmalarda da Belviran kazasına yönelik az da olsa değerli bilgiler bulunmaktadır. Bu bağlamda Küçükdağ¹⁰, Tosun,¹¹ ve Ceran'ın¹² çalışmaları ilk akla gelen eserlerdir. Belviran kaza çevresinde bulunan diğer idarî birimlerle ilgili olarak yapılmış çalışmalarda kaza ile ilgili bazı bilgiler bulmak mümkündür. Şafakçı'nın *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)* isimli doktora tezi buna örnek olarak gösterilebilir.¹³ Ancak zikredilen bu çalışmalar genellikle Belviran kazasının kültürel, dinî ve tasavvufi yapısına ya da kazanın

---

⁶ Güler Silay, *Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumları*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015.

⁷ Güler Silay, *Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015.

⁸ Hamit Şafakçı, “Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)”, *Vakıflar Dergisi*, S. 45, Haziran 2016, s. 59-89.

⁹ Yusuf Küçükdağ, Güler Silay, “Osmanlı Döneminde Belviran Kazası'nda Tasavvuf, Tekke ve Zaviyeler”, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 20, Konya 2016, s. 19-50.

¹⁰ Yusuf Küçükdağ, *Armutlu*, Armutlu Köyü Kuran Kursu Derneği, Konya 1996.

¹¹ Bekir Tosun, *Tarihte Bozkır ve Çevresi Yelbeği*, Ekip Basım Matbaacılık, İstanbul 2001; Bekir Tosun, *Tarihte Bozkır ve Çevresi 2 Taşbaşı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2003.

¹² Ahmet Şeref Ceran, *Tarihi Sosyo Kültürel Yönden Konya-Çumra Alibeyhüyüğü*, Alp Ofset Matbaacılık, Konya 1999.

¹³ Hamit Şafakçı, *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2013.

yalnızca belirli bir yerleşim birimine yönelik olarak hazırlanmış çalışmalardır. Dolayısıyla Belviran kazasının sosyo-ekonomik ve demografik yapısına ilişkin müstakil ve kapsayıcı bir çalışmanın eksikliği çalışmamızın hareket noktası oluşturmaktadır.

Çalışmamızın ana arşiv kaynakları XIX. yüzyıla ait iki önemli defter serisi olan nüfus ve temettuat defterleridir. Çalışmamızda Belviran'a ait 1844-45 tarihli temettuat defterleri ile aynı yıllarda düzenlenmiş olan 1844 tarihli nüfus defteri tercih edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın zaman sınırlarını defterlerin düzenleniş tarihleri olan 1844-45 yılları oluşturmaktadır. Nüfus defterleri kazada yaşayan bütün erkek nüfusun isim, lakap, meslek, yaş ve eşkâlleri ile ilgili bilgiler içermektedir. Temettuat defterleri ise hane reislerinin isim, lakap, meslek bilgilerinin yanında ailelerin sahip olduğu arazi miktarları, bölgedeki ziraî üretim, hayvan türleri ve sayıları, gelirler ve ödeyecekleri vergiler gibi konularda ayrıntılı bilgiler ihtiva ettiğinden nüfus defterlerinin bu konulardaki eksikliğini ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla çalışmamızda aynı yıllarda düzenlenmiş olan bu defterlerin tercih edilmesi bilinçli olarak yapılmıştır. Bu sayede her iki defterde yer alan benzer veriler mukayese edilebilirken birbirini tamamlayıcı farklı bilgiler sayesinde de incelenen yıllarda bölgenin sosyo-ekonomik ve demografik yapısını çok yönlü bir şekilde değerlendirme imkânı ortaya çıkmaktadır.

Netice itibariyle bu çalışmanın öncelikli amacı, nüfus ve temettuat defterlerindeki verilere dayanarak XIX. yüzyıl ortalarında Belviran kazasının sosyo-ekonomik ve demografik yapısına ilişkin çeşitli tespit ve değerlendirmeler yapmaktır. Bu doğrultuda Belviran'a ilişkin tespitleri aynı dönemde diğer kaza ve yerleşimlerle mukayese ederek Belviran'ın benzerlik ve farklılıklarını, öne çıkan yönlerini tespit etmek amaçlarımızdan birisidir. Ayrıca incelenen dönemde Belviran'a bağlı 34 köyün hemen hepsi günümüze ulaşmıştır. Bu köyler günümüzde Konya ilinin Bozkır, Güneysınır, Hadim ve Çumra ilçelerine bağlıdır. Çalışma günümüzde farklı ilçelere bağlı bulunan Belviran kazası köylerinin tarihine bir katkı sağlamak gayesi de taşımaktadır. Bu amaca uygun olarak çalışmamızda ulaşılan tespitler hem kaza geneli

için hem de kazaya bağlı olan yerleşimler için ayrı ayrı incelenerek çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu inceleme ve değerlendirmeler çeşitli tablo ve grafiklerle zenginleştirilmiştir.

I - KAYNAKLAR

Bu kısımda çalışmamızın ana arşiv kaynakları olan nüfus ve temettuat defterleri kısaca tanıtılacaktır.

A - H. 1260/M. 1844 Tarihli Belviran Kazası Nüfus Defteri

Yenilikçi bir padişah olan II. Mahmut döneminde ıslahat teşebbüslerine engel olan Yeniçeri Ocağı 1826 yılında kaldırılmıştır. Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra ilk yapılan reform Asakir-i Mansure-i Muhammediyye adlı yeni bir ordunun kurulması olmuştur. Yeni ordunun kurulması ise ülkenin askerî potansiyelini tespit etmeyi ve yeni vergi kaynaklarının bulunmasını gerektirmiştir. Bu amaçlara uygun olarak 1830 yılından itibaren nüfus sayımları yapılmış¹⁴ ve bu sayımlar sonucu nüfus defterleri ortaya çıkmıştır.¹⁵ Nüfus defterleri kazalara bağlı yerleşimlerde yaşayan bütün erkek

---

¹⁴ Osmanlı'da nüfus sayım geleneği ve modern nüfus sayımları ile ilgili detaylı bilgi için bk. Mahir Aydın, "Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri", *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri (28-30 Haziran 1989)*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, s. 81-106. Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, II. Baskı, Ankara 1997; Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003; Numan Elibol, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XII, S.2, Isparta 2007, s. 135-160; Mehmet Güneş, "Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili", *Akademik Bakış Dergisi*, VIII, S. 15, Kış 2014, s. 221-240; Adnan Çimen, "Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı'da Nüfus Hizmetleri", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, Ankara 2012, s.183-216; Mübahat Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010; Erdal Aydoğan, Ebru Çoban, "Türkiye'de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, VI, S. 2/1, Batman 2016, s. 113-126.

¹⁵ Karal, *İlk Nüfus Sayımı*, s. 10-11.

nüfusun isim, lakap, eşkâl, yaş ve meslek bilgilerini içermektedir.¹⁶ Sayımlar öncelikli olarak askerlik ve vergi amacı taşıdığı için sayımlarda kadın nüfus kaydedilmemiştir.¹⁷

1830 yılında yapılan nüfus sayımının özellikle askerlik açısından beklenen sonuçları vermemesinden dolayı yeni bir nüfus sayımı yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaca binaen 1844 yılında yeni bir genel nüfus sayımı yapılmıştır. 1844 yılındaki sayımda asıl amaç, 1834-1835 yıllarında kurulan “Redif-i Asâkir-i Mansûre” ordusunda askerlik yapabilecek nüfusun belirlenmesi olmuştur.¹⁸ Ayrıca devlet yöneticilerinin halkın nüfusunu öğrenmek istemesi de bu sayımın sebepleri arasında gösterilmektedir.¹⁹

Çalışmamıza konu olan 1844 tarihli Belviran Kazası Nüfus Defteri, BOA, NFS.d kataloğunda 3376 numarada kayıtlı bulunmaktadır. Tasnif sırasında verildiğini düşündüğümüz sayfa usulüne göre numaralandırılmış olan defter 164 sayfadan oluşmaktadır. Ciltli olarak düzenlenmiş olan defter 20x51 cm ebatlarında ve ebrulu olarak hazırlanmıştır. Defterle ilgili bilgi formunda verilen bilgilere göre, defterin başlangıç tarihi 29.Z.1260/9 Ocak 1845’tir. Ancak yine bu tarihlendirmenin de tasnif sırasında verildiği düşünülmektedir. Zira defterin kapak sayfasında yalnızca “*Konya sancağı ceride nazırı idaresinde kain Belviran kazasının tahrir olunan nüfus-ı zükurunun İslam defteridir sene 1260*” ibaresi yer almaktadır. Belviran’a ait H. 1246, H.1249, H. 1259 tarihli diğer nüfus defterlerinin başlangıç tarihi de 29 Zilhicce olarak verilmiştir.

Belviran nüfus defterinde Belviran’a bağlı 34 köyün kayıtları yer almaktadır. Kayıt sırasına göre bu köyler şunlardır: Alibeyhüyüğü, Tahtalı, Çukurkavak, Alıssa, Apasaraycığı, Kurukavak, Koçaş, Sarioğlan, Kınık, Ayvalıca, Boyalı, Kuzviran, Yeniköy, Işıklar, Akalan, Taşbaşı Saraycığı, Yelbeyi, Gederet, Bolad, Apa, Afşar,

---

¹⁶ Hüseyin Muşmal, “Kısmet Tarihiyle Ahar Diyara Varanlar: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Beyşehir’den İzmir ve İstanbul’a Yapılan Göçler”, *Geçmişten Günümüze Göç*, II, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s. 753.

¹⁷ Cem Behar, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara 2000, s. 68.

¹⁸ Aydoğan, Çoban, “Türkiye’de Nüfus Sayımları”, s. 118.

¹⁹ Çimen, “Nüfus Hizmetleri”, s. 196.

Çiçek, Dinek, Karasınır, Armusun, Elmasun, Mehmet Ali Çiftliği, Hamzalar, Armutlu, Kızılcakır, Ağras, Kayaagzı, Durayda ve Bardas.

Belviran nüfus kayıtları hane esasına göre tutulmuştur. Kayıtlarda hane reisi esas alınarak önce hane reisi yazıldıktan sonra sırayla o hanede yaşayan bütün erkek nüfus kaydedilmiştir. Bir hanede yaşayan erkekler hane reisine olan akrabalık derecesine göre isimleri kaydedildikten sonra bunların boy, sakal ve bıyık üzerinden eşkâlleri, yaş ve meslekleri de belirtilmiştir. Bu bilgiler dışında bazı kişilere ait kayıtların üzerinde bazı notlara rastlanmaktadır. Bu notlarda ama, yekçeşm, alil vs. gibi kelimelerle kişilerin engel durumları belirtildiği gibi göç eden ve askerde olan kişilerde burada belirtilmiştir. Defterdeki kayıtlarda her hane ve kişiye ayrı numara verilmekle birlikte genellikle askerde olan kişilere numara verilmemiştir. Her bir yerleşim birimine ait nüfus kayıtları son kaydın bitimiyle toplam erkek sayısı verilerek mühürlenmiştir. Ancak nüfus kaydını yapan kişi tarafından bu kayıtlarda zaman zaman hata yapıldığı, kayıtların eksik ya da fazla çıktığı görülmektedir. Dolayısıyla çalışmamızda defterdeki veriler esas alınmakla birlikte nüfusa ilişkin kayıtlarda kendi hesaplamalarımız dikkate alınacaktır.

B – 1844-45 Tarihli Belviran Temettuat Defterleri

Temettuat kelimesi kârlar, kazançlar anlamlarına gelmektedir.²⁰ Temettuat defterleri XIX. yüzyılda kişilerin malî imkânlarını tespit ederek herkesin ekonomik gücüne göre vergi alınması amacıyla yapılan emlak, arazi, hayvanat ve temettuat sayımları sonucu ortaya çıkmıştır.²¹ Bu sayımlar 1840 ve 1844-45 yıllarında iki defa

---

²⁰ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, 17. Baskı, Ankara 2000, s. 1073.

²¹ Ahmet Akgündüz, Said Öztürk, *Darende Temettuat Defterleri*, C. 1, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2002, s. 29.

yapılmış olup²² günümüze ulaşan defterlerin büyük kısmı 1845 tarihlidir.²³ Temettuat defterleri, kazada yaşayan hane reislerinin isim, lakap, meslekleri ile sahip oldukları emlak, hayvanat ve gelirlerinin dökümünü içermektedir.²⁴ Kısacası hane reislerinin gelir getiren tüm mal varlıkları kaydedilmiştir.²⁵

Temettuat defterleri Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde ML. VRD. TMT. koduyla tasnif edilmiştir. Çalışmamıza konu olan temettuat defterlerinde Belviran kazasına bağlı 33 köyün kayıtları tespit edilmiştir. Aşağıda bu köyler ve köylere ait defterlerin numaraları tablo halinde verilmiştir.

Tablo - 1: Temettuat Defterlerine Göre Belviran Kazası Köyleri, 1844-45.

Sıra	Köy Adı	Temettuat No	Suret
1	Afşar	09783	09783-A, 09783-B
2	Ağras Çiftliği	09807-A	09807, 09807-B
3	Alissa Çiftliği	09800	09800-A, 9800-B
4	Alibeyhüyüğü	09814	
5	Apa	09793	
6	Apasaraycığı	09781	
7	Armusun	09808	09808-A, 9808-B
8	Armutlu	09804	
19	Ayvalıca	09798	
10	Bardas	09794	
11	Bolad	09791	
12	Boyalı	09811	09811-A, 9811-B
13	Çiçek	09784	09801, 9801-A
14	Çukurkavak Çiftliği	09790	
15	Dinek	09792	
16	Durayda	09816	
17	Elmasun	09795	
18	Gederet	09815	
19	Hamzalar	09810	

²² Temettuat sayımları ile ilgili geniş bilgi için bk. Nuri Adıyeke, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, C. 11, S. 11, Ankara 2000, s. 769-823. Said Öztürk, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, 2003, s. 287-304. Mübahat Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettuat Defterleri”, *Belleten*, LIX/225, Ankara 1999, s. 395-412; Tefik Güran, “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, *T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara 2000, s. 73-94.

²³ Kütükoğlu, “Temettü”, s. 395-396.

²⁴ Muşmal, “İzmir ve İstanbul’a Yapılan Göçler”, s. 753.

²⁵ Akgündüz, Öztürk, *Darende*, s. 29.

20	Işıklar	09786	09786-A, 09786-B
21	Karasınır	09782	
22	Kayaagzı Çiftliği	?	09813, 9802
23	Kınık	09803	
24	Kızılca Kır	09785	09785-B, 9785-A
25	Koçaş	09789	
26	Kurukavak	9787	
27	Kuzviran	09806	
28	Mehmet Ali Çiftliği	09799	09799-B, 9799-A
29	Sarıoğlan Çiftliği	09812	
30	Tahtalı	09797	
31	Taşbaşı Saraycığı	09809	
32	Yelbeği	09796	
33	Yeniköy	09788-B	09788, 9788-A

Tablo 1’de görüldüğü üzere, 1844 yılına ait nüfus defterinde kazaya bağlı 34 köy tespit edilmesine rağmen 33 köyün temettuat defterlerindeki kayıtlara ulaşılabilmektedir. Nüfus defterinde 3 hanenin yaşadığı Akalan köyünün temettuat defterleri tespit edilememiştir. Bu nedenle çalışmamızda temettuat defterlerine dayanan değerlendirmelerde 33 köy üzerinden hesaplama yapılacaktır. Ayrıca bu köylere ait defterlerin bir kısmının suretleri de bulunmaktadır. Suret olarak verilen defterler, asıl defterlerin merkezden çıkarılmış kopyalarıdır. Bu defterler tasniflenirken “*Afşar Karyesine Ait 9783 Numaralı Defterin Suretidir*” örneğindeki gibi bilgi verilmiştir. Asıl defter ve sureti arasında ayrıntılarda bazı farklılıklar vardır. Asıl defterlerde ayrıntılara daha fazla değinilmiş ve uzun açıklamalar yapılmışken, suret defterlerde daha genel ve kısa bilgiler verilmiştir. Örneğin, suretlerde kişilerin mesleği yazılırken alt alta aynı mesleğe sahip hane reislerinde ilkinin mesleği açık bir şekilde yazılırken, hemen sonra kaydedilen hane reisinde “*bu dahi*” şeklinde kısaltma yapılmıştır. Yine asıl defterlerde defter sonunda köyün birinci ve ikinci muhtarı ile imamının mührü ve köyün toplam geliri ile ödeyeceği toplam vergi yazılırken suretlerde bu bilgiler yazılmamıştır. Ayrıca suret defterlerde her hanenin ayrı ayrı ödeyeceği vergi miktarları ya yazılmamış ya da ağnam, aşar, vergi-yi mahsusa olarak ayrı ayrı belirtilmeden toplu olarak yazılmıştır. Bu nedenlerden dolayı çalışmamızda suret defterlere yalnızca asıl defterlerde okunmasında güçlük çekilen yerlerde başvurulmuştur.

Akalan köyü dışında Kayaağzı çiftliğine ait temettuat defterlerinin de bazı sorunlar ihtiva ettiğini belirtmek gerekir. Öncelikle tabloda görüldüğü üzere Kayaağzı çiftliğinin asıl defteri elimizde olmayıp iki adet sureti tespit edilmiştir. Fakat Kayaağzına çiftliğine ait 9802 no'lu defterde tasnif bilgilerinde ya da defter içerisinde suret olduğuna dair herhangi bir kayıt düşülmeyip asıl defter olarak tasniflenmiştir. Ancak defterin muhtevasını incelediğimizde diğer köylere ait suretlerde olduğu gibi hane reislerinin ödeyeceği vergiler hiç yazılmamıştır. Defterin sonunda herhangi bir mühür bulunmamakta ve birçok yerde yine çeşitli kısaltmalar görülmektedir. Ayrıca çiftliklere ait temettuat defterlerinde “*ashab-ı çiftlikân*” adı altında çiftlik sahiplerinin isim ve baba isimleri, nerede ikamet ettikleri ile ilgili bilgiler verilirken bu defterde herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Dolayısıyla bu defterin çiftliğe ait asıl defterin bir kopyası olduğunu düşünmekteyiz.

Kayaağzı çiftliğine ait ve yine bir suret olduğunu düşündüğümüz 9813 No'lu defter ise daha fazla karışıklığı beraberinde getirmektedir. Öncelikle tasnif sırasında bu defterin “*Belviran kazası temettuat defteri*” başlığıyla kaydedilmiş olup defterin hiçbir yerinde “*Kayaağzı*” adı geçmediğini belirtmemiz gerekir. Defter “*Konya dahilinde vaki bizzat idarede bulunan Belviran kazası ahalinin emlak ve temettuatlarını mübeyyin defteridir*” şeklinde muğlak bir ifade ile başlamaktadır. Bu defteri incelediğimizde, nüfus defterinde Kayaağzı köyünde kaydedilen hane reisleriyle, hanelerin yazılış sırası ve isimleri de dahil olmak üzere bire bir eşleştiğini tespit ettik.²⁶ Yine yukarıda suret olarak verilen 9802 No'lu Kayaağzı çiftliği defterindeki kayıtlar ile de eşleşmektedir. Böylece defterin Kayaağzı çiftliğine ait olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu defterde de yine görevlilere ait mühür bulunmayıp eksik bilgiler olduğundan asıl defterin kopyası olduğu düşünülmektedir. Kayaağzı'na ait diğer defterden tek farkı bu defterde hane reislerinin ödeyeceği vergiler yazılmıştır. Fakat vergilerde de diğer defterlerdeki gibi her ürün için alınan vergiler ayrı ayrı yazılmayıp bir hane reisinin ödeyeceği toplam aşar ve vergi-yi mahsusa verilmiştir. Bundan dolayı Kayaağzı çiftliğinde üretilen tarım ürünleri, bunların üretim miktarı,

---

²⁶ BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 57.

çiftlik sahipleri ile ilgili bilgiler vs. gibi konuları tespit etmemiz mümkün olmamaktadır.

Kayaagzı'na ait iki temettuat defterindeki bir diğer sorun ise kopya defterleri düzenleyen kişilerden kaynaklandığını düşündüğümüz hatalardır. Çünkü her iki defterde hane reisleri, mal varlıkları gibi konular eşleşmesine rağmen özellikle bunlardan sağlanan gelirlerde farklılıklar görülür. Örneğin, “*Belviran Kazası Temettuat Defteri*” olarak tasniflenen 9813 No’lu defterde hane 2’de kayıtlı “*Koca Musa oğlu Mustafa*” isimli kişinin zuhurattan elde ettiği gelir 3000 kuruş olarak verilirken²⁷ diğer defterde aynı kişinin zuhurat geliri 2000 kuruş olarak yazılmıştır.²⁸ Bu verilen miktarlardan hangisinin doğru olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.²⁹ Her iki defterdeki eksik bilgilere rağmen ikisi arasında da bazı farklılıklar bulunması bu defterlerden yalnızca birinin doğru olarak kabul edilerek diğerinin çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmasını gerektirmektedir. Buradan hareketle Kayaagzı çiftliğine ait iki temettuat defterinden, diğer deftere göre en azından hane reislerinin ödeyeceği vergi miktarlarını da içeren 9813 No’lu defter ve bu defterde yer alan veriler doğru kabul edilerek çalışmamızın kapsamına alınmış olup 9802 no’lu defter ise çalışmanın dışında bırakılmıştır. 09813 No’lu temettuat defterinde hanelerin ödeyeceği vergiler her hane için toplu olarak yazılsa da çiftlikte üretilen ürünler, üretim miktarları gibi konular eksiktir. Dolayısıyla çalışmanın ilgili kısımlarında Kayaagzı çiftliğine dair herhangi bir hesaplama yapılamamıştır. Ancak çiftlikteki hanelerin arazi ve hayvan miktarı, gelirleri gibi konularda bilgi sahibi olduğumuzdan bu konularla ilgili başlıklarda Kayaagzı çiftliği de kaza geneline dahil edilmiştir.

---

²⁷ BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09813, s. 2.

²⁸ BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09802, s. 2.

²⁹ 09802 no’lu defterde hane 13’te kayıtlı muhtar ve çiftçi olan “*İlyas oğlu Ahmet*” isimli kişinin zuhurat geliri 500 toplam geliri ise 976 kuruş olarak verilmiştir. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09802, s. 8; 09813 no’lu defterde ise aynı kişinin zuhurat geliri 5000 kuruş toplam geliri ise 5476 kuruş olarak yazılmıştır. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09802, s. 8.

BİRİNCİ BÖLÜM

BELVİRAN ADI, COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

I - BELVİRAN ADI

Belviran kelimesi, “bel” ve “viran” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup bu ismin ne zamandan beri bölge adına yansıdığı kesin olarak bilinmemektedir.³⁰ Ancak kelimenin incelenmesi ile bazı çıkarımlar yapılabilmektedir. Belviran birleşik bir kelime olduğu için kelimeyi oluşturan iki kelimeyi ayrı ayrı incelenecektir. Bel kelimesi, bir dağın iki tepesi arasında veya iki dağ arasında geçit veren alçak yer anlamında kullanılmaktadır.³¹ Topluluklar dağ kenarları ve yamaç noktalarında kurdukları yerleşimlerde bazen coğrafi mekânın özelliklerinden etkilenerek isimlendirmişlerdir.³² Bu topluluklardan Belviran’a yerleşen Türklerin insan vücudundaki belin, kalça ve sırt bölgeleri arasında nispeten ince, dar ve alçak görünümü dolayısıyla dağ arasında geçit veren ve insan vücudundaki bele benzeyen yerleşimlere bu adı verdiğini düşünülebilir. Nitekim günümüzde ülkemizde birçok köy, belde gibi yerleşim birimlerinde bel kelimesi ile başlayan yer adlarına rastlanmaktadır. Ayrıca Kırgızistan’daki yer adları ile yapılan bir çalışmada Kırgızistan’da 167 yerleşim yerinin isminde bel kelimesi tespit edilmiştir. Bu bölgede de genellikle geçit yerleri ve sıra dağların adlarında kullanılmıştır.³³ Belviran kazası da engebeli bir arazi yapısına sahip olan Orta Toroslar’ın kuzey eteklerinden itibaren yükseltinin nispeten alçaldığı kısmen dağlık bir bölgede kurulmuştur.³⁴ Bu durumda “bel” kelimesinin, bölgenin coğrafyası ile alakalı olarak kaza adına yansımış bir isim olduğunu söylemek mümkündür.³⁵

---

³⁰ Silay, *Belviran*, s. 18.

³¹ Enver Çakar, “Halep Sancağında Türkçe Yer Adları”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 11, Ankara 2000, s. 87.

³² Silay, *Belviran*, s. 18.

³³ İbrahim Şahin, “Organ Adları Temelinde Kırgızistan Yer Adlarında Ölü Deyim Aktarmaları ve Bunların Yer Adlarında Kullanışları”, *Bilig*, S. 53, Bahar 2010, s. 204.

³⁴ Silay, *Belviran*, s. 18.

³⁵ Erdoğan, Belviran isminin tamamıyla coğrafya ile alakalı bir isim olduğunu ifade etmektedir. Bk. Mehmet Akif Erdoğan, “Karaman Vilayetinin İdari Taksimatı”, *Osmanlı Araştırmaları*, XII, İstanbul 1992, s. 429.

Belviran kelimesini oluşturan ikinci kelime viran ise Farsça kökenli bir kelime olup “yıkık, yıkılmış, harap” gibi anlamlara gelmektedir.³⁶ Günümüzde Anadolu coğrafyasında birçok yerleşim yerinin isimlerinde viran, ören gibi kelimelere rastlanılmaktadır.³⁷ Bizans döneminde ıssız ve harap hâle gelen Anadolu bölgeye gelen Türkler tarafından yeniden inşa ve iskân edilmiştir.³⁸ Türkler karşılaştıkları ülkenin harap durumuna bakarak Türkçe’de harabe yerler için kullanılan viran, ören gibi kelimelere o yerin sıfatlarını da ilave ederek isimlendirmişlerdir. Dolayısıyla Belviran ismi de bölgeye yerleşen Türkler tarafından bölgenin durumuna ve coğrafi yapısına bakarak verilmiş olmalıdır. Selçuklular döneminde Belviran adıyla Konya’ya bağlanan bölgenin ismi Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti döneminde de değiştirilmeden muhafaza edilmiştir.³⁹

Türkiye Cumhuriyeti’nde ise cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yer adlarının değiştirilmesi başlamış olup bu işlemler 1940 yılında resmileştirilmiştir. Bu tarihten itibaren “*yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi*” başlatılmıştır.⁴⁰ Dolayısıyla Farsça kökenli viran ismini taşıyan bazı yerleşim birimlerinin adları Türkçe kökenli ören kelimesi ile değiştirilmiştir. 1968 yılında Belviran ismi Belören’e dönüştürülmüş, günümüzde Bozkır ilçesine bağlı olan Sarıoğlan kasabası da Belören ismini almıştır.⁴¹

II - COĞRAFİ DURUMU

Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlılar’ın idarî birimlerinden olan Belviran bir yerleşim yerinin adı olmayıp Orta Toroslar’ın kuzeyinde Konya-Karaman düzlüklerini ayıran kısmen engebeli bir arazi içerisinde bulunan ve çok sayıda köyden

³⁶ Devellioğlu, *Lugat*, s. 1151.

³⁷ Mustafa Kafalı, “Anadolu’nun Fethi ve Türkleşmesi”, *Türkler*, VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 196-197.

³⁸ Mehmet Süme, “Türklerde Yer Adı Verme Geleneği ve Oğuz Boylarının Bolu’daki İzleri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. 1, Bolu 2018, s. 282.

³⁹ Silay, *Belviran*, s. 19.

⁴⁰ Detaylı bilgi için bkz. Harun Tunçel, “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, Elazığ 2000, s. 27.

⁴¹ Silay, *Belviran*, s. 20.

oluşan bir bölgenin adıdır.⁴² İncelediğimiz dönemde kazaya bağlı olan köyler günümüzde Konya ilinin Bozkır, Güneysınır, Çumra ve Hadim ilçelerine dağılmış bulunmaktadır. Konya düzlüklerinin belli bir şekilde azalmaya başladığı Belviran kazası sınırlarında bulunan bu bölgelerde başlıca Tahtalı, Kayakbaşı, Çuka, Sıta ve Armutlu gibi yüksek dağlar vardır. Bu dağların arasında kapalı su bölüm hatları oluşmuştur. Bu hatlar, Çarşamba Çayı'nın aktığı vadi, yine bu çaya ulaşan günümüzdeki Aydoğmuş Göleti'nin bulunduğu vadi, Elmasun-Sarıoğlan vadisi ile Göksu vadisidir.⁴³ Bu kısımlar yer yer tarım arazisi veya yerleşim birimi olmaya elverişlidir.⁴⁴

Belviran kazası sınırlarının bulunduğu Konya ilinde karasal iklim hâkimdir. Orta Toros Dağlarının doğu-batı yönünde kıyıya paralel uzanmasından dolayı Akdeniz iklimi iç bölgelere kadar sokulamaz. Ancak Konya'nın güney kesiminde sıcaklık ortalamaları yükselmektedir. Büyük oranda Akdeniz yağış rejimi etkisi altında olan bu bölgede kıyılara göre kışlar daha sert ve yazlar daha az kuraktır. Bölge Karasal iklim ve Akdeniz iklimi arasında geçiş hattında yer alır. Buna istinaden havzanın iklimi "Bozulmuş Akdeniz İklimi" olarak da tanımlanmaktadır.⁴⁵ Bölgede ılıman özellik gösteren hava kütleleri Göksu vadisinden Bolat deresine kadar olan sahayı etkisi altına alır. Geçiş alanında bulunan bu sahada arazi yapısındaki farklılıklar bölgenin ziraî faaliyetlerini de etkilemiştir. Özellikle Bozkır'ın doğu tarafında bulunan sahadaki engebeli arazi eski dönemlerden itibaren tarım yapılmasını güçleştirirken bağıcılığı öne çıkarmıştır. Toroslarda özellikle de Bozkır ve Hadim civarında yaygın olarak yapılan bağıcılığın kökenleri eski çağlara kadar dayanmaktadır.⁴⁶ Kazaya bağlı köylerden biri olan Taşbaşı'nda tespit edilen bir lahit üzerinde üzüm figürünün bulunması erken

---

⁴² Silay, *Belviran*, s. 9, H. Mustafa Eravcı, "Belviran", *Konya Ansiklopedisi*, II, Konya Kültür A. Ş., Konya 2011, s. 78.

⁴³ Eravcı, "Belviran", s. 75.

⁴⁴ Baştürk Kaya, *Bozkır-Hadim-Belören Arasındaki Bölgenin (Konya) Fiziki Coğrafyası ile Erozyon İlişkilerinin Araştırılması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1995, s. 6

⁴⁵ Adnan Doğan Buldur, Sabahattin Sarı, "Çarşamba Çayı'nın 15 Aralık 2010 Tarihli Taşkını ve Bozkır'daki (Konya) Etkisi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 25, İstanbul 2012, s. 89; Silay, *Belviran*, s. 10.

⁴⁶ Silay, *Belviran*, s. 9-11.

dönemlerde bölgede bağcılığın önemli bir faaliyet olduğuna işaret etmektedir.⁴⁷ Nitekim incelediğimiz dönemde de kazaya bağlı 34 köy içerisinde Taşbaşı kaza içerisinde en fazla bağ arazisine sahip 6. köydür. Ayrıca bağ arazisi bakımından kazadaki ilk 6 köyden 4'ü (Gederet, Armutlu, Hamzalar, Taşbaşı) günümüzde Bozkır'a bağlıdır.⁴⁸

III - TARİHÇE

A - Osmanlı Öncesi Dönem

Belviran kazasının sahip olduğu coğrafya erken dönemlerden itibaren çok sayıda egemenliğin hakimiyeti altına girmiştir. Kazanın dahil olduğu coğrafyanın antik çağdaki adı İsauria'dır.⁴⁹ İsauria, Konya Ovası ile Akdeniz arasındaki Toros dağlarının kuzeyinde yer alan bölgeye denilmekteydi. Bölgenin merkezine ise "İsaúra" adı veriliyordu. W. Hamilton, XIX. yüzyılda Belviran'a bağlı Elmasun köyünden geçerken İsauria sınırlarının Elmasun'dan itibaren başladığını ifade etmiştir.⁵⁰ İsauria'nın doğu sınırını Hadim Göksu havzası, batı sınırını Suğla Gölü, kuzey sınırını Torosların Konya ovası ile kesiştiği kısım, güney sınırını ise Torosların doruk noktalarından biri olan Geyik Dağı oluşturmaktadır.⁵¹ Bahar ve Koçak, eski çağda Konya bölgesini inceledikleri eserlerinde Konya bölgesini fizikî coğrafya yapısına göre 7 bölgeye ayırmışlardır. 6. bölgeyi Bozkır, Ahırlı, Hadim, Taşkent, Güneysınır, Yalılıyük'ü kapsayan İsauria bölgesi olarak belirlemişlerdir.⁵² O halde incelediğimiz dönemde Belviran kazasına bağlı yerleşimlerin antik çağda İsauria sınırları içerisinde olduğu açıktır. Bununla beraber kazanın İsauria ve Lykaonia sınırlarının kesiştiği

---

⁴⁷ Mustafa Yılmaz, *Bozkır ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1990, s. 48; Silay, s. 12.

⁴⁸ Detaylı bilgi için çalışmanın 4. bölümünde "Bağcılık" başlığına bakılabilir.

⁴⁹ Silay, *Belviran*, s. 21.

⁵⁰ İsauria bölgesinin sınırları hakkında görüşler için bkz. Hasan Bahar, *İsauria Bölgesi Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1991, s. 3-6.

⁵¹ Bahar, *İsauria Bölgesi*, s. 6.

⁵² Hasan Bahar, Özdemir Koçak, *Eski Çağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağ'dan Roma Dönemi Sonuna Kadar)*, Kömen Yayınları, Konya 2004, s. 33-34.

noktada olması nedeniyle bazı yerleşimlerin Lykaonia sınırlarına dahil olduğu söylenebilir.⁵³

Belviran bölgesinin tarihi MÖ. 3 binli yıllara kadar inmektedir.⁵⁴ Bu bölge MÖ. III. bin yılda Luwiler tarafından ele geçirilmiş olup bölgedeki Luwi etkisi Helenistik döneme kadar devam etmiştir.⁵⁵ Burada oturan halktan dolayı Hititler, bölgeye Luwiya ya da Lukka demişlerdir. Sonraki dönemde ise Luwi tanrısı Tarhunt'tan dolayı bölgeye “*Tarhuntaşşa*” denilmiştir.⁵⁶ MÖ. I. Bin yılda İsauria bölgesi Frigler ve Asurlular arasında sınır haline gelmiştir.⁵⁷ Frigler Kimmer istilasını sonucu yıkılınca Isauria bölgesinin kuzeyinin Lidyalılar eline geçtiği düşünülmektedir.⁵⁸ Lidyalılardan sonra bölge kısa süre Babil devleti egemenliğine girmiş olup MÖ. VI. yüzyılda Persler her iki devletin egemenliğine de son vermiştir.⁵⁹ Büyük İskender'in MÖ. IV. yüzyılda Anadolu'ya gelişiyle birlikte Anadolu'daki Pers hakimiyeti son bulmuştur. Isauria toprakları bir süre Helenistik Dönem krallıkları arasında sürekli el değiştirmiştir.⁶⁰ MÖ. 74 tarihinde Roma komutanı Publis Servilius İsauria'ya bir sefer düzenleyerek bölgeyi kontrol altına almıştır.⁶¹ Roma İmparatorluğu'nun M. S. 395 yılında ikiye ayrılmasıyla İsauria Bizans'ın (Doğu Roma) egemenliği altında kalmıştır. M. S. 474-491 yılları arasında Bizans tahtında oturan Zenon (Traskalisseus) aslen İsaurlu'dur. Yine M. S. 717-867 yılları arasında “İsaurlu Hanedanlığı” adıyla Bizans tarihine geçen dönemde Bizans'ı İsaurlu komutanlar yönetmiştir.⁶²

---

⁵³ Silay, *Belviran*, s. 30.

⁵⁴ Eravcı, “Belviran”, s. 75.

⁵⁵ XIX. yüzyılda Belviran'a bağlı Elmasun ve Armusun köylerinin adları Luwi diline dayandırılmaktadır. Umar'a göre, Anadolu'da günümüzde kullanılan yer adlarındaki –sun –sın bitişleri, Luwi dilindeki assa'dan Helen ağzına assos olarak uydurulmuş bitişlerin bu kez Türk ağzına uyarlanmış hâlidir. Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılap Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1993, s. 106, 241.

⁵⁶ Hasan Bahar, “Konya Çevresi Tarihi Araştırmaları -1: Hititler'den Romalılar'a Kadar İsaurlu Bölgesi”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 9-10, Konya 1994, s. 220-221.

⁵⁷ Osman Doğanay, *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2009, s. 34.

⁵⁸ Bahar, *Isauria*, s. 83.

⁵⁹ Bahar, “Romalılar'a Kadar İsaurlu”, s. 233.

⁶⁰ Doğanay, *Isauria*, s. 35-36.

⁶¹ Bahar, “Romalılar'a Kadar İsaurlu”, s. 237.

⁶² Doğanay, *Isauria*, s. 39-40.

Anadolu'nun hakimiyetini uzun süre elinde bulunduran Bizans XI. yüzyıldan itibaren iç güvenlik sorunları ile uğraşırken buna Türk göçleri ve fetih hareketleri eklenince Anadolu sürekli çatışma alanı haline geldi. Türk akınları sonucu Anadolu'da sahipsiz kalan bölgeler Türkler tarafından yeniden inşa ve iskân edilmeye başlandı. Konya civarına Türklerin iskânı Selçukluların ilk döneminden başlanarak kısa sürede tamamlandı.⁶³ Daha önce bahsedildiği üzere Belviran ismi de bölgeye bu dönemde gelen Türk göçleriyle verilmiş olmalıdır. Zira bölge Selçuklular tarafından Belviran ismiyle Konya'ya bağlanmıştır. Bu idarî yapı Karamanoğulları döneminde de aynı şekilde devam etmiştir.⁶⁴

XI. yüzyılın ikinci yarısında Selçuklu beyleri Anadolu içlerine girerek Konya ve çevresini yağmalamışlardır. Türkler, 1071 yılında Malazgirt Savaşı'ndan kısa bir süre sonra Konya'yı ele geçirmişlerdir. Belviran yöresinin Selçukluların hâkimiyetine ne zaman girdiği kesin olarak bilinmemekle birlikte Konya'nın fethinden kısa bir süre sonra bölgenin ele geçirildiği düşünülmektedir.⁶⁵ Selçuklular döneminde Belviran ile ilgili fazla bir bilgi bulunmamasına rağmen I. Alaaddin Keykubat döneminde Belviran'da para basılmış olması Belviran'ın daha o devirde idarî açıdan önemli bir bölge olduğuna işaret etmektedir.⁶⁶

Selçuklu Devleti'nin yıkılışından sonra başta Konya olmak üzere Orta Anadolu ve Akdeniz bölgesinin bir kısmı Karamanoğulları'nın egemenliği altına girmiştir.⁶⁷ Karamanoğulları, Moğol istilası nedeniyle Azerbaycan tarafından Anadolu'ya gelen Türkmen aşiretlerinden birisidir.⁶⁸ Belviran, Hadim ve Bozkır çevresinin 1300 yılında vefat eden Güneri Bey zamanında Karamanoğulları Beyliği'nin toprağı olduğu tahmin edilmektedir.⁶⁹ Karamanoğulları, Osmanlı Devleti'ni Anadolu hakimiyeti konusunda uzun süre uğraştıran devletlerden birisidir. Nihayetinde Karaman'da Osmanlı

---

⁶³ Silay, *Belviran*, s. 37-38.

⁶⁴ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 26, 120-121; Silay, *Belviran*, s. 37-38.

⁶⁵ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 4.

⁶⁶ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 121.

⁶⁷ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 4.

⁶⁸ Silay, *Belviran*, s. 41.

⁶⁹ Faruk Sümer, "Karamanoğulları", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXIV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 456.

hakimiyetinin tam olarak sağlanması 1476'dan sonra Osmanlı ülkesine bir beylerbeylik olarak katılmasıyla gerçekleşmiştir.⁷⁰

B – Osmanlı Döneminde Belviran

Belviran, Fatih Sultan Mehmet döneminde, Osmanlılar'ın, Karamanoğulları'nın hükmettiği bölgeleri fethetmesiyle birlikte Konya Sancağının kazalarından birisi olmuştur.⁷¹ Belviran, 1476 ve 1483⁷²yılında yapılan vakıf tahrirlerinde Konya sancağına bağlı bir kaza olarak geçmektedir.⁷³ II. Bayezid döneminde 1500-1501 yılında yapılan tahrir göre Karaman vilayeti 15 kazadan meydana gelmektedir. Belviran 15 kazadan birisidir.⁷⁴ Yavuz Sultan Selim döneminde 1513 yılında Karaman Eyaleti'nde bulunan 25 kazadan birisi de Belviran'dır.⁷⁵ Belviran 1518 yılı tahririnde Larende sancağı içerisinde değerlendirilse de Larende'nin kısa bir süre sonra kazaya dönüştürülmesiyle tekrar Konya sancağına bağlanmıştır.⁷⁶ Belviran Yavuz, Kanuni ve III. Murad dönemi tahrirlerinde kaza olarak geçmektedir. Belviran'ın kaza statüsü XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar değişmeden devam etmiştir.

1864 Vilayet Nizamnamesi ile birlikte Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatın vilayet, sancak, kaza ve köy olarak dört birime ayrılmış, daha sonra yapılan düzenlemeyle birlikte bu birimlere nahiyeler de eklenmiştir.⁷⁷ 1868 yılı Salnamesi'ne göre Belviran, Karaman Kazası'na bağlı bir nahiye idi. 1876 tarihli İdare-i Nevahi Nizamnamesi ile de Konya Sancağı'nın nahiyelerinin idarî taksimatında değişiklikler yapılmıştı. Bu dönemde Gaferyad ile birlikte Karaman Kazası'na bağlı bir nahiye olan Belviran, aynı yıl yine nahiye statüsü ile Bozkır Kazası'na bağlanmıştır.⁷⁸

⁷⁰ Erdoğan, "Karaman Vilayeti", s. 426.

⁷¹ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 121; Silay, Belviran, s. 21-22.

⁷² Fahri Coşkun, "1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri", *Vakıflar Dergisi*, S. 33, Ankara 2010, s. 16.

⁷³ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 121; Doğan Yörük, "Karaman Eyaleti'nde Tımara Çevrilen Vakıf ve Mülkler (1476-1483)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, Ankara 2007, s. 71.

⁷⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1964, s. 114-115.

⁷⁵ Erdoğan, "Karaman Vilayeti", s. 426-427.

⁷⁶ Şafakçı, *Bozkır*, s. 26-27, Küçükdağ, *Armutlu*, s. 122-123.

⁷⁷ Küçükdağ, *Armutlu*, s. 123.

⁷⁸ Osman Akandere, "Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1684-1904 Yılları Arasında Konya Sancağının İdari Yapısı", *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Özel Sayı I, Konya 1998, s. 109.

1 – XIX. Yüzyıl Ortalarında Belviran Kazasının İdarî Yapısı

XIX. yüzyıl ortalarında Belviran kazası Konya sancağına bağlı çok sayıda köyden meydana gelmiş bir kazadır. Kazanın mahallesi olmayıp kazaya bağlı tüm yerleşimler köy ve çiftlik statüsündedir. İncelediğimiz defterlerde gayrimüslim nüfusa ilişkin herhangi bir kayıt olmamasından hareketle kazada gayrimüslim nüfusun yaşamadığı söylenebilir. Belviran kazasının bulunduğu coğrafya eski tarihlerden itibaren medeniyetlerin iskân sahası olmuştur. Türk hâkimiyetinde ise özellikle Selçuklular ve Osmanlıların iskân politikası çerçevesinde birçok Türkmen boyu aşireti bölgeye yerleşmiştir.⁷⁹ Belviran yöresine yerleşen boyların kendi adlarıyla birçok köy kurdukları anlaşılmaktadır. Avşar boyu Karaman eyaletine yerleşen boylardan birisidir. Belviran’da XVI. yüzyılda Avşar adını taşıyan 3 köy⁸⁰, XIX. yüzyıl ortasında ise Afşar isimli bir köy bulunmaktadır. Yine kazaya bağlı köylerde Armutlu, Ayvalıca, Çiçek, Kınık, Işıklar gibi Türkmen boy ve cemaatlerinin isimleri ile kurulmuş birçok köy bulunmaktadır.

İncelenen dönemde kazaya bağlı köylerden bir kısmı çiftlik statüsündedir. Çiftlik terimi klasik dönemde bir çiftçi hanesine yetebilecek büyüklükte toprak birimini ifade ederken daha sonraları malikâneleri ve büyük ziraî işletmeleri nitelemek için kullanılmıştır.⁸¹ Celali isyanları sonrasında bazı nüfuzlu kişiler köylüler tarafından boşaltılan toprakları sahiplenerek bu toprakları kendilerine ait özel arazi haline getirmek istemişlerdir. Bu durum çiftçi ailelerin işlediği miri arazilerin büyük toprak sahiplerinin çiftlikleri hâline gelmesinin yolunu açmıştır. Özellikle idarî bozulmaların olduğu dönemlerde büyük miktarlarda miri arazi, şahıslara ve vakıflara ait çiftliklere dönüşmüştür.⁸² XIX. yüzyıldaki çiftlikler o dönemde Osmanlı ülkesine gelen seyyahların gözüyle şu şekilde tasvir edilmiştir: Bu dönemde bir çiftlik, toprak sahibinin veya aracısının yaşadığı bir konak, işçi kulübeleri, saldırılara karşı taştan

⁷⁹ Silay, *Belviran*, s. 23-24.

⁸⁰ Bunlar Afşar-Virani, Alan-Afşar ve Eyülüce-Afşar’dır. Bkz. Silay, *Belviran*, s.23-24.

⁸¹ Halil İnalçık, “Çiftlik”, *DİA*, VIII, İstanbul 1993, s. 313.

⁸² Sami Sinav, *1844-45 (1260-61) Tarihli Temettuat Defteri’ne Göre Uluborlu Kazası’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2007, s. 62-63.

yapılmış bir kule, hayvanlar için ahır ve ağıllar, ambarlar, bir demirci atölyesi ve bir fırından oluşmaktaydı. İncalcık bunları çiftlik-köyler olarak tanımlamaktadır.⁸³

Belviran'ın 1844 yılına ait nüfus defterinde Mehmet Ali çiftliği bir çiftlik-köydür. Bu çiftlik “*karye-i Mehmet Ali Çiftliği*” başlığı altında kaydedilmiştir.⁸⁴ Temettuat defterlerinde ise 6 yerleşimin çiftlik statüsünde olduğu görülür. Bu köylere ait defterlerin başında “*ashab-ı çiftlikândan oldukları*” başlığı altında çiftlik sahibi veya sahipleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Örneğin Mehmet Ali Çiftliği hakkında çiftlik sahipleri ile ilgili şu bilgi verilmiştir: “*İşbu çiftlik-i mezbûr kazâ-i mezbûre tâbi Kurukavak karyesinde sâkin kazâ-i mezbûr müdürü hanedan-ı kadiminden Abdünnasır Ağazâde Mustafa Ağa'nın ve Çavuşoğlu El-Hac Mustafa'nın ale't-tansif bi'l-iştirâk çiftlikleri olduğu*”.⁸⁵ Bu ifadeden kaza müdürü olan Mustafa Ağa ve El-Hacc Mustafa'nın Mehmet Ali çiftliğinin yarı yarıya sahipleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişiler aynı zamanda kazadaki Alıssa ve Çukurkavak çiftliklerinin de ortaklaşa sahipleridir. Kazaya bağlı çiftlik statüsündeki 6 yerleşim Sarioğlan⁸⁶, Kayaagzı⁸⁷, Ağras⁸⁸, Mehmet Ali ve Çukurkavak ve Alıssa çiftlikleridir. Bu çiftliklerin nüfuzlu kişilerin özel arazileri olduğu görülür. Belviran kaza müdürü bu çiftliklerden üçünde pay sahibidir. Ağras haricinde çiftlik sahipleri birkaç kişiden oluşmuştur. Bu çiftliklerde yaşayan haneler birer ortakçı konumundadır. Çiftlikteki tüm ekilebilir tarım arazileri çiftlik sahiplerine aittir. Çiftlikte ekili arazilerden elde edilen yıllık ziraâ

---

⁸³ Halil İncalcık, “Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar”, *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, Editörler Çağlar Keyder, Faruk Tabak, Çev. Zeynep Altıok, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 24.

⁸⁴ BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 127.

⁸⁵ BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09799, s. 2.

⁸⁶ Sarioğlan çiftliğinin sahibi hakkında şu bilgi verilmiştir: “*İşbu çiftlik-i mezbûr Pirloganda ve maa'hû Hadim kazası hanedan-ı kadiminden nefis-i Hadim karyesinde mukim Hacı Abdullah Efendizade Mehmet Emin Efendi ve Seyid Efendizade Hacı Emin Efendi ve karındaşı Numan Efendi namdan efendilerin çiftliği olduğu*” Bkz. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09812, s. 2.

⁸⁷ Kayaagzı çiftliğine ait defterde çeşitli eksiklikler olduğundan bu çiftlik ve çiftlik sahip veya sahipleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

⁸⁸ Ağras çiftliğinin sahibi hakkında şu bilgi verilmiştir: “*İşbu çiftlik-i mezbûr medine-i Konya'da Şeref Şirin mahallesinde sakin hanedan-ı kadiminden Es-seyyid Mehmet Rasim Efendi'nin çiftliği*.” Bkz. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09807-A, s. 2.

hasılat aşar vergisi düşüldükten sonra çiftçinin işlediği arazi miktarına göre çiftlik sahipleri ve çiftçi arasında “şeriki hissesi” adı altında yarı yarıya pay edilmektedir.

Belviran kazasının Larende sancağına bağlı olduğu döneme ait 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rum Defteri’nde Belviran’a bağlı 99 köy bulunmaktadır.⁸⁹ Belviran’a bağlı köy sayısının zaman içerisinde sürekli ve belirgin bir şekilde değiştiği anlaşılmaktadır. 1844 tarihli nüfus defterinde kazaya bağlı 34 köy tespit edilmiştir.⁹⁰ Bu köylerden hemen hemen tamamı isminde bir değişiklik olmaksızın ya da ismi değişerek günümüze ulaşmış durumdadır. Bunlar günümüzde mahalle, köy veya kasaba statüsü ile Bozkır, Güneysınır, Çumra ve Hadim ilçelerine bağlıdır. Aşağıda incelediğimiz dönemde kazaya bağlı köyleri ve günümüzde adları ile bağlı oldukları idarî birimleri içeren bir tablo oluşturulmuştur.

---

⁸⁹ XVI. yüzyılda Belviran kazasına bağlı köyler için bk. Silay, *Belviran*, s. 25.

⁹⁰ 1883 yılında da Belviran nahiyesinin 34 köyden oluştuğu bilinmektedir. Ancak 1886, 1891 ve 1892 yıllarında Belviran’a bağlı köy sayısı 35’tir. Aydın Efe, “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Bozkırlı Memurlar”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır Bildiri Kitabı*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 313, 314; 1906 yılında ise Belviran nahiyesine bağlı 40 köy bulunmaktadır. Hamit Şafakçı, “Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Bozkır Kazasında Gayrimüslimler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 29, Konya 2011, s. 405.

Tablo - 2: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Belviran Kazası Köyleri ve Günümüzde Bağlı Oldukları İlçeler, 1844-45.

Sıra	Köy/Çiftlik Adı	Günümüzdeki Adı	Bağlı Olduğu İlçe
1	Afşar	Afşar	Çumra
2	Ağras Ç.	Karagüney	Güneysınır
3	Akalan ⁹¹	(Yenisu/Erkalan?)	(Çumra?)
4	Alıssa Ç.	Alıssa	Çumra
5	Alibeyhüyüğü	Alibeyhüyüğü	Çumra
6	Apa	Apa	Çumra
7	Apasaraycığı	Apasaraycık	Çumra
8	Armusun	Gürağaç	Güneysınır
9	Armutlu	Armutlu	Bozkır
10	Ayvalıca	Ayvalıca	Bozkır
11	Bardas	Bardas	Güneysınır
12	Bolad	Bolat	Hadim
13	Boyalı	Boyalı	Bozkır
14	Çiçek	Çiçek	Çumra
15	Çukurkavak Çiftliği	Çukurkavak	Çumra
16	Dinek	Dinek	Çumra
17	Durayda	Ağaçoba	Güneysınır
18	Elmasun	Güneybağ	Güneysınır
19	Gederet	Dereiçi	Bozkır
20	Hamzalar	Hamzalar	Bozkır
21	Işıklar	Işıklar	Bozkır
22	Karasınır	Karasınır	Güneysınır
23	Kayaağzı Ç.	Kayaağzı	Güneysınır
24	Kınık	Kınık	Bozkır
25	Kızılca Kır	Kızılçakır	Bozkır
26	Koçaş	Koçaş	Bozkır
27	Kurukavak	Kurukavak	Güneysınır
28	Kuzviran	Kuzören	Bozkır
29	Mehmet Ali Ç.	Mehmet Ali	Güneysınır
30	Sarioğlan Ç.	Sarioğlan (Belören)	Bozkır
31	Tahtalı	Tahtalı	Çumra
32	Taşbaşı Saraycığı	Taşbaşı	Bozkır
33	Yelbeği	Yelbeği	Bozkır
34	Yeniköy	Yeniköy	Bozkır

⁹¹ Nüfus defterinde Akalan olarak okunan köy, XV. ve XVI. yüzyıla ait arşiv vesikalarına göre Şafakçı, Küçükdağ ve Silay'ın Ergalan/Erkalan olarak okudukları köy ile aynı köy olması muhtemeldir. Bk. Şafakçı, "Tekke ve Zaviye", s. 76; Küçükdağ, Silay, "Belviran Kazası'nda Tasavvuf", s. 43; Şafakçı Ergalan'ın günümüzde Çumra ilçesine bağlı Yenisu/Erkalan ile isim benzerliğine dikkat çeker. Bk. Şafakçı, "Tekke ve Zaviye", s. 76; Ayrıca yeni adı Yenisu olan yerleşim yöredeki yaşayan halk arasında "Alkaran" olarak da bilinmektedir. Dolayısıyla tarafımızca "Akalan" olarak okunmuş olan köyün Çumra'ya bağlı Yenisu olma ihtimali bulunmaktadır.

2 – Belviran Kaza Merkezi Meselesi

Daha önce ifade edildiği gibi, Belviran kazasının merkezini oluşturan herhangi bir mahalle veya şehir yerleşimi yoktur. Çünkü Belviran ismi belirli bir yerleşim yerini değil tarihî süreç içerisinde sayısı değişen birçok köyden oluşan bir coğrafi bölgeyi ifade etmektedir.⁹² Ancak Osmanlı Devleti’nde kazada hizmetlerin aksamadan düzgün bir biçimde yürütülebilmesi için kazaya bağlı köy ve kasabalardan biri kadının oturduğu merkez olarak belirlenirdi.⁹³ O yüzden kadının oturduğu yer kazanın merkezi olarak kabul edilebilir. Fakat Belviran’da kadının oturduğu merkez ile ilgili de henüz kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Belviran kazasının merkezinin XX. yüzyıl öncesi neresi olduğu tartışma konusu olmuştur. Zeki Oral, Belviran merkezi olarak Demirci köyünü zikreder.⁹⁴ Fakat XIX. yüzyıl ortalarında Demirci adında kazaya bağlı bir köy bulunmamaktadır. Çalışmamızın zaman sınırlarından çeyrek asır sonrasını ele alan bazı çalışmalarda ise 1871⁹⁵ ve 1883⁹⁶ yılında Bozkır kazasına bağlı Belviran nahiyesinin merkezi Karasınır köyü olarak gösterilmiştir. Görüldüğü üzere Belviran Bozkır’a bağlı bir nahiye iken merkez olarak Karasınır köyünün adı geçmektedir. XX. yüzyıl başlarında da nahiyenin merkezi resmî vesikalarda yer almaktadır. 18 Ocak 1912 yılında Belviran nahiyesine bağlı Elmasun köyünün nahiye merkezi olduğu bilinmektedir. Elmasun’un nahiyenin diğer köylerine uzak bir konumda olması ve ahalinin işlerinin takibinde görülen zorluklar sonrası nahiye merkezinin nahiyede daha merkezî bir noktada bulunan Sarıoğlan’a nakledilmesi istenmiştir. Bu istek kabul edilmiş olup 31 Aralık 1912 tarihinde nahiye merkezinin Sarıoğlan olduğu anlaşılmaktadır.⁹⁷

Belviran idarî açıdan bir nahiye statüsündeki iken merkezi biliniyorken XX. yüzyılın ilk yarısı ve öncesinde müstakil bir kaza olarak teşkilatlanmış olan Belviran

---

⁹² Eravcı, “Belviran”, s. 77.

⁹³ Silay, *Belviran*, s. 22.

⁹⁴ M. Zeki Oral, “İzorya ve Pisidya’da Bir Seyahat”, *Anıt*, S. 20-21, Konya 1957, s. 32.

⁹⁵ Mercan, “Bozkır Kazası”, s. 349.

⁹⁶ Efe, “Bozkırlı Memurlar”, s. 313.

⁹⁷ XVI. yüzyılda Belviran kazasının köyleri için bk. Silay, *Belviran*, s. 22-23.

kazasının merkezi henüz kesinlik kazanmamıştır. XIX. yüzyılın sonlarında nahiye merkezi olarak adı geçen Karasınır ve sonraki dönemde nahiye merkezi olan Elmasun ve Sarıoğlan köylerinden birisinin daha önceki dönemlerde kazanın merkezi olup olmadığına dair bir kayıt henüz yoktur.

Kadının oturduğu yerleşimin kaza merkezi olarak kabul edilebileceğini ancak bu konuyla ilgili de kesin bir bilgi bulunmadığını ifade etmiştik. Fakat çalışmamızın ana arşiv kaynakları olan nüfus ve temettuat defterlerinin düzenlendiği tarihten birkaç sene önce 1842 yılında kazaların idarî bir birim olması ile birlikte kazaların en üst yöneticisi kaza müdürleri olmuştur.⁹⁸ 1844-45 yıllarında Belviran kaza müdürü Mustafa Ağa “*hanedan-ı kadiminden*” olarak belirtilmiş olup kazada üç çiftlikte hissesi bulunmakta ve nüfuzlu bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Belviran kaza müdürünün kazaya bağlı Kurukavak köyünde yaşadığı görülmektedir. Bu bilgilere dayanarak XIX. yüzyıl öncesi için kaza merkezinin Kurukavak köyü olup olmadığına dair elimizde kesin bir kanıt olmamasına karşın en azından XIX. yüzyıl ortalarında Belviran kaza merkezinin Kurukavak köyü⁹⁹ olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla çalışmamızda kaza merkezi olarak Kurukavak köyü kabul edilmiştir.

---

⁹⁸ Detaylı bilgi için bk. Sadık Fatih Torun, *Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Türkiye'de Kaza Yönetimi (1842-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

⁹⁹ Günümüzde aynı isimle Güneysınır ilçesine bağlıdır. Bk. Tablo 2.

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOGRAFİK YAPI

Demografi kelimesi köken itibarıyla Yunanca bir kelime olup, halk, nüfus anlamına gelen “demos” ve yazmak, çizmek gibi anlamlara gelen “garphos” veya “graphia” kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Demografi kısaca nüfus bilimi olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁰ Demografi kelimesi, ilk olarak Achilla Guillard tarafından 1855 yılında kullanılmıştır. Guillard demografyi, “*nüfusun miktarını, cinsiyet durumunu, fikrî ve umumi hareket ve ilerlemesini inceleyen bir bilim*” olarak tanımlamıştır.¹⁰¹ Demografi insan nüfusunu büyüklüğü, yapısı ve gelişimi bakımından inceleyen ve bunların nicel yönlerini ele alan bir bilimdir.¹⁰² Ülkemizde tarihî demografi alanında orijinal çalışmalarıyla bilinen Ömer Lütfi Barkan, demografinin önemini şöyle ifade etmektedir: “*Demografi ilmi, geçmişte belirli bir insan topluluğunun o zamanki içtimai ve iktisadi bünyesini, idari-mali örgütlenmelerini, bugünkü sosyal ilimlere has zihniyet ve metodlarla tetkik etmek isteyen ilmi bir tarihçilik için çok şey vadetmektedir.*”¹⁰³

Böylece demografi ilmi nüfusa ilişkin verileri incelemesiyle, doğum ve ölüm oranları, belirli devlet veya toplumların nüfusu ile bu nüfusun yaş dağılımı, toplumsal yapıyı meydana getiren en önemli kurum olan ailenin büyüklüğü ve özellikleri gibi konuları ele alır. Bu konular toplumların siyasî, sosyal ve iktisadî yapısının sağlıklı bir şekilde tahlil edilmesine imkân sağlamaktadır.¹⁰⁴ Buradan hareketle çalışmamızın bu bölümünde temettuat ve özellikle de demografik yapıya dair detaylı bilgiler ihtiva eden

---

¹⁰⁰ Kenan Gürtan, *Demografik Analiz Metotları*, Sermet Matbaası, İstanbul 1969, s. 4-5.

¹⁰¹ F. Nilay Taşkın, *Türkiye'nin Cumhuriyet Sonrası Demografik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989, s. 1; Gülcan Şahin, *Nüfusun Yaşlanması Ekseninde 2023 Yılında Türkiye: Bir Vizyon Çalışması*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s.13.

¹⁰² Gülcan Şahin, *Nüfusun Yaşlanması Ekseninde 2023 Yılında Türkiye: Bir Vizyon Çalışması*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s.13.

¹⁰³ Ömer Lütfi Barkan, Enver Meriçli, *Hüdavendigar Livası Tahrir Defterleri*, I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 4.

¹⁰⁴ Fatih Bozkurt, “Tereke Defterleri ve Osmanlı Demografi Araştırmaları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 54, İstanbul 2012, s. 91-92.

nüfus defterleri ışığında Belviran kazasının demografik yapısı ve özellikleri ele alınacaktır.

I - KAZANIN NÜFUSU

1844 yılında Belviran Kazası'na bağlı 34 köyde bulunan 1386 hanede 3811 erkek nüfus yaşamaktadır.¹⁰⁵ 1844-45 tarihli temettuat defterlerine göre ise Belviran Kazası'nda kayıtlı 33 köyde toplam 1402 hane reisi bulunmaktadır. İki defter arasında 16 hanelik bir fark bulunmaktadır. Temettuat sayımları nüfusu vergilendirme amacı taşıdığı için Belviran'da eşi ölen ve erkek çocuğu olmayan kadınlar veya anne ve babası ölen kız çocukları hane reisi olarak kabul edilerek bunların da mal varlıkları ile gelirleri kaydedilmiştir.¹⁰⁶ Kadınların hane reisi olarak kaydedildiği 11 kayıt bulunmaktadır. Bu kişiler nüfus defterinde kaydedilmemiştir.

Ayrıca nüfus sayımı sırasında aynı hanede yaşayan bazı kişilerin temettuat sayımlarının yapıldığı esnada ayrı bir haneye taşınmış olduğu görülür. Temettuat defterlerinde bu kişilerle ilgili bilgi verilmiştir. Örneğin, Gederet köyünde hane 161'de kaydedilmiş olan "*Tomas (?) Mustafa oğlu Mehmet*" isimli kişiye "*Merkum defter-i nüfusta yetmiş beşinci hanede ikinci numroda mukayyed ise de emlâkı tefrik olunduğundan işbu haneye terkim olunmuştur.*" şeklinde not düşülmüştür.¹⁰⁷ Nüfus defterinde "*Mehmet bin Tomas Mustafa*" isimli kişi, hane 75'te 5 yaşındaki "*Süleyman bin Ali*" isimli hane reisinin üvey babası olarak kaydedilmiştir.¹⁰⁸ Bu kişinin temettuat sayımı sırasında ayrı bir hanede yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler hane sayısındaki

¹⁰⁵ 1844 yılına ait Belviran Kazası Nüfus Defteri'ne göre, Belviran'da 1373 hanede 3763 erkek nüfus yaşamaktadır. Defterde bütün erkekler sıra numarası verilmek suretiyle kaydedilirken, askerlere sıra numarası verilmemiştir. Her köye ait kayıtların sonunda kâtip tarafından, askerde olan kişilerin de eklenmesi suretiyle "numro 100" örneğinde olduğu gibi köyün erkek nüfusu belirtilmiştir. Ancak kâtip hatası nedeniyle, yapılan hesaplamalarda kimi zaman kayıtların yanlış hesaplandığı görülmektedir. Örneğin, Hamzalar köyünde sıra numarası 129 olarak kayıtlı kişiden sonraki kişinin sıra numarası 150 olarak kaydedilmiştir. BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 139. Dolayısıyla kâtip tarafından yapılan hesaplama ile bizim hesaplamamız arasında 11 hane ve 63 erkek nüfusluk bir fark bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda, kâtip hataları da göz önüne alınmak suretiyle kendi hesaplamamız dikkate alınmıştır.

¹⁰⁶ Örneğin, Bolad köyü hane 83'te "*Karye-i mezbur sekenesinden Gani oğlu Musa'nın zevcesi Ayşe'nin emlâk ve arazi ve temettü'âtı*" şeklinde Ayşe isimli kişi hane reisi olarak kaydedilmiştir. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09791, s. 29.

¹⁰⁷ BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09815, s. 54.

¹⁰⁸ BOA, NFS.d, Nr. 3376, s.

farklılığı anlamamızı kolaylaştırırken Belviran'daki temettuat sayımında görevli kâtip veya kâtiplerin 1844 yılına ait nüfus defterini de inceleyip büyük ihtimalle de sayım sırasında yanlarında bulundurdukları ve karşılaştırdıkları anlaşılmaktadır. Yukarıdaki nedenlerden dolayı iki defterdeki hane sayıları arasında küçük bir fark bulunmaktadır. Bununla beraber temettuat sayımları hane esasına göre yapıldığı ve nüfus tespiti yapma amacı taşımadığından nüfusa ilişkin yapılan tahminler nüfus defterlerine dayanan tahminler kadar isabetli olmamaktadır.¹⁰⁹

Defterlerde kadın nüfus kayıtlarda yer almadığı için kazanın nüfusu ancak tahminî olarak hesaplanabilmektedir. Tahminî nüfus hesaplamalarında genellikle iki yöntem kullanılmaktadır. İlkinde bir hanenin ortalama olarak 5 kişiden meydana geldiği varsayımından hareketle bölgedeki hane sayısının 5 ile çarpılmasıyla tahmini nüfus elde edilirken¹¹⁰ ikinci yöntemde ise kazada erkek nüfus kadar kadın nüfus bulunduğu varsayımı ile erkek nüfusun 2 ile çarpılmasıyla tahminî nüfus hesaplanabilmektedir. İki yöntem de kazanın nüfusunun kesin olarak hesaplanmasına imkân vermese de kazanın gerçek nüfusuna ilişkin en yakın tahminlere bu yöntemler sayesinde ulaşılabilmektedir.¹¹¹ Çalışmamızda ikinci yöntem tercih edilmiş olsa da her iki yöntem de birbirine yakın sonuçlar vermektedir.

1844 yılında 1384 hanede 3811 erkek nüfusun bulunduğu Belviran'da erkek nüfus kadar kadın nüfus yaşadığı düşünüldüğünde XIX. yüzyıl ortalarında Belviran'ın toplam nüfusunun yaklaşık 7622 olduğunu söyleyebiliriz.¹¹² 1530 yılında Belviran kazasının nüfusu yaklaşık 10.860 kişidir.¹¹³ İlk bakışta XIX. yüzyılda, XVI. yüzyıla kıyasla kazanın nüfusunda bir düşüş olmuş gibi görünse de 1530 yılında Belviran 99 köy ve 47 mezradan oluşan bir kaza olduğunu belirtmek gerekir. İncelenen dönemde

---

¹⁰⁹ Hüseyin Muşmal, Müjgan Şahinkaya, "1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/1, Ankara 2015, s. 486.

¹¹⁰ Bu konudaki diğer görüşler ve detaylı bilgi için bk. Nejat Göyünç, "Hâne Deyimi Hakkında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul 1970, s. 331-348; Nejat Göyünç, "Hane", *DİA*, XV, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 552-553.

¹¹¹ Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 486.

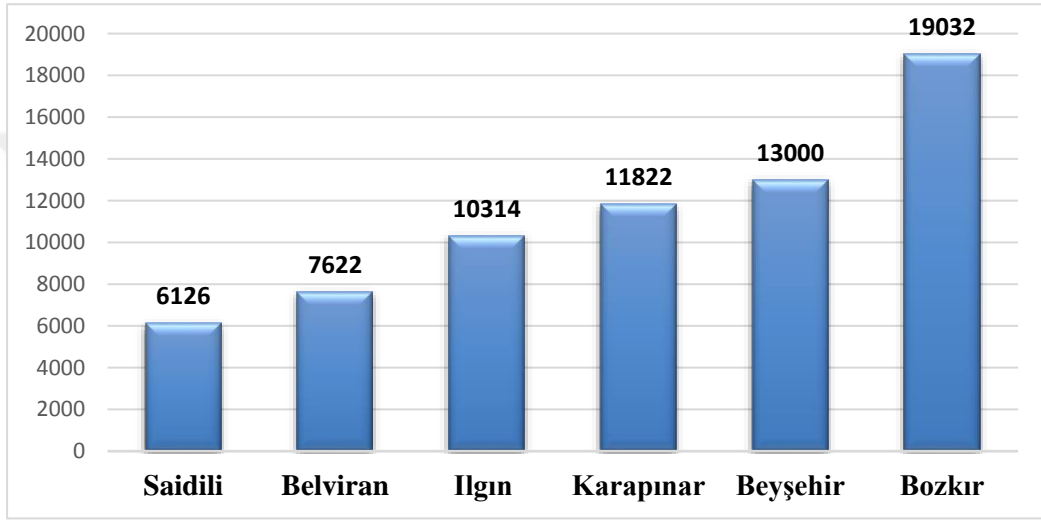
¹¹² 1881/82 yılında Belviran nahiyesinin nüfusu 12.712'dir. Mercan, "Bozkır Kazası", s. 349.

¹¹³ Eravcı, "Belviran", s. 77.

ise kazaya bağılı 34 köy bulunur. Kazaya bağılı yerleşim sayısı XVI. yüzyıla göre hayli azalmıştır.

Aşağıda, mukayese olması açısından 1844 yılında Konya vilayeti dahilinde bulunan Saidili¹¹⁴, Ilgın¹¹⁵, Karapınar¹¹⁶, Beyşehir¹¹⁷ ve Bozkır¹¹⁸ kazalarının nüfusu ile Belviran Kazası nüfusunun karşılaştırılmasını içeren bir grafik oluşturulmuştur.

Grafik 1 - Belviran Kazası Nüfusunun Bazı Kazalarla Karşılaştırması, 1844.

Tablo'dan anlaşıldığı üzere, Belviran Kazası nüfusunun Saidili Kazası haricinde söz konusu yerleşimlerden daha düşüktür. Dolayısıyla Belviran XIX. yüzyıl ortalarında Saidili haricinde diğer kazalara kıyasla nüfus bakımından daha küçük bir kazadır. Kazanın genel nüfusu incelendikten sonra nüfusun kazaya bağılı yerleşimlere dağılımına geçilebilir. Aşağıda konuyla alakalı olarak bir tablo oluşturulmuştur.

¹¹⁴ Yasemin Torun, *Nüfus Sayımlarına Göre Saidili Kazası (1834-1838-1843/44)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017, s. 31.

¹¹⁵ Canan Sarıyar, *Nüfus Sayımlarına Göre Ilgın Kazası (1830-44)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015, s. 19.

¹¹⁶ Hüseyin Hafızoğlu, *1844 Sayımına Göre Karapınar Kazası Nüfusu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2016, s. 18

¹¹⁷ Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 486; Müjgan Şahinkaya, *1844 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Beyşehir Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014, s. 38-39.

¹¹⁸ Mehmet Yılmaz, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Bozkır Kazasında Nüfus Hareketleri", *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (06-08 Mayıs 2016)*, Bildiri Kitabı, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 1376.

Tablo - 3: Belviran Kazasının Nüfus Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimleri		Nüfus Defterine Göre (1844)				Temettuat Defterine Göre (1844-45)	
		Hane	Erkek Nüfus	Genel Nüfus (Erkek Nüfus x2)	Hane Başına Düşen Nüfus	Hane	Genel Nüfus (Hane x5)
1	Gederet	156	422	844	5,41	162	810
2	Alibeyhüyüğü	115	307	614	5,33	119	595
3	Karasinir	78	223	446	5,71	79	395
4	Bardas	90	215	430	4,77	90	450
5	Bolad	82	207	414	5,04	83	415
6	Armutlu	71	184	368	5,18	71	355
7	Kurukavak	68	175	350	5,14	68	340
8	Dinek	62	165	330	5,32	60	300
9	Hamzalar	58	156	312	5,37	57	285
10	Durayda	50	141	282	5,64	50	250
11	Taşbaşı Sarayı	46	137	274	5,95	48	240
12	Elmasun	53	135	270	5,09	57	286
13	Apasaraycı	42	115	230	5,47	42	210
14	Yelbeyi	32	105	210	6,56	33	165
15	Koçaş	34	101	202	5,94	32	160
16	Apa	40	96	192	4,8	40	200
17	Sarıoğlan	30	95	190	6,33	30	150
18	Çiçek	27	79	158	5,85	27	135
19	Kayaagzı	27	71	142	5,25	28	140
20	Kınık	20	69	138	6,9	20	100
21	Yeniköy	17	62	124	7,29	17	85
22	Mehmet Ali Ç.	18	61	122	6,77	18	90
23	Ayvalıca	24	60	120	5	25	125
24	Tahtalı	20	59	118	5,9	20	100
25	Işıklar	22	59	118	5,36	23	115
26	Armusun	18	53	106	5,88	18	90
27	Çukurkavak	15	49	98	6,53	15	75
28	Alıssa	15	49	98	6,53	15	75
29	Kızılca Kır	15	43	86	5,73	16	80
30	Ağras	13	41	82	6,30	13	65
31	Kuzviran	12	34	68	5,66	13	65
32	Afşar	12	31	62	5,16	12	60
33	Akalan	3	10	20	6,66		
34	Boyalı	1	2	4	4	1	5
TOPLAM		1386	3811	7622	5,49	1402	7010

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Belviran Kazası'nın nüfus ve hane bakımından en büyük yerleşim birimi yaklaşık 850 kişilik nüfusuyla Gederet köyüdür. Toplam nüfusun %11'i Gederet'te yaşamaktadır. 614 kişilik nüfusu ile Alibeyhüyüğü ve 446 kişilik nüfusuyla Karasınır köyleri de kazanın en büyük yerleşim birimleri arasındadır. Bununla beraber hane sayısı 100'ü aşan Gederet ve Alibeyhüyüğü olmak üzere iki köy bulunur. Kaza merkezi Kurukavak köyü ise hane ve nüfus bakımından kazadaki 7. büyük köydür. Kazadaki bazı yerleşimler ise diğerleriyle kıyaslandığında nüfus açısından oldukça küçük yerleşimlerdir. Kazanın en küçük köyü 1 hanenin yaşadığı ve yaklaşık 4-5 kişilik nüfusu ile Boyalı'dır. Her iki defterde de Boyalı'da 1 hanenin kayıtlı olması bu köyün yeni kurulmuş bir köy olduğunu düşündürmektedir. Nitekim günümüzde Bozkır'a bağlı Boyalı köyünün 200 sene önce kadar bir yörük ailesinin yerleşmesi ile kurulmuş olduğu anlatılmaktadır.¹¹⁹ Ancak Şafakçı, XV. yüzyılda kazaya bağlı köylerden biri olan Akınlı Boyalı köyünün günümüzde Bozkır'a bağlı Boyalı köyü olabileceğini ifade eder.¹²⁰ Silay'ın çalışmasında ise XVI. yüzyılda Belviran'a bağlı Akınlar-boyalısı ve Boyalı olarak iki farklı köy zikredilir.¹²¹ Dolayısıyla incelediğimiz defterlerde yer alan Boyalı köyünün XV. ve XVI. yüzyıllarda kazaya bağlı Boyalı, Akınlı Boyalı gibi köyler olması da ihtimâl dahilindedir. Ancak köyde 1 hanenin kayıtlı olması, köyün yeni kurulmuş olabileceği ya da bir dönem terkedilmiş ve tekrar yerleşilmeye başlanmış olma ihtimâlini akla getirmektedir. Boyalı köyü dışında kazanın en küçük köyleri 20 kişilik nüfusu ile Akalan ve 62 kişilik nüfusu ile Afşar köyleridir.

Yukarıdaki nüfus verilerine göre Belviran kaza genelinde hane başına ortalama 2,74 erkek düşmektedir. Kadınlar da dahil edildiğinde hane başına düşen ortalama kişi sayısı 5,49'dur.¹²² Kazada hane başına düşen kişi sayısı açısından en yüksek sayı 7,29

---

¹¹⁹ *Bozkır İlçesi Yatırımcı Rehberi*, Bozkır Belediyesi, Konya 2017, s. 11.

¹²⁰ Şafakçı, "Tekke ve Zaviyeler", s. 76.

¹²¹ Silay, *Belviran*, s. 25.

¹²² 1844 yılında Beyşehir'de hane başına düşen ortalama nüfus 5,27'dir. Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 487; 1833-34 nüfus sayımına göre Doğanhisar'da hane başına düşen ortalama nüfus 5,4'tür. Orhan Çelikten, "1833-34 Nüfus Sayımına Göre Doğanhisar Kazası Nüfus Özellikleri", *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu*, 5-7 Ekim 2012, Konya, s. 130; 1844 yılında Hatunsaray nahiyesinde ise hane başına düşen kişi sayısı 5,2'dir. Mehmet Yılmaz,

kişi ile Yeniköy'dedir. Yeniköy haricinde, Mehmet Ali Çiftliği'nde hane başına düşen kişi sayısı 6,77, Akalan'da 6,66, Yelbeyi köyünde ise 6,56'dır. Hane başına düşen kişi sayısı bakımından en küçük sayı ise 4 ile Boyalı köyündedir. Ayrıca Bardas köyünde bu sayı 4,77, Apa köyünde ise 4,8 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak tabloda da görüleceği üzere, Belviran'da yaşayan hanelerin ortalama 5 kişiden oluştuğu söylenebilir.

II - NÜFUS HAREKETLERİ

1844 yılına ait nüfus defterinde kayıtlı kişilerin kazadan göç etmeleri hâlinde isimlerinin üzerine notlar düşülerek bu kişilerin nereye ve ne amaçla gittikleri ilgili bilgi verilmiştir.¹²³ Fakat göç eden kişilerin eşkâl, yaş ve meslek bilgileri genellikle kaydedilmemiştir. Ancak elbette bu kişilerin mesleği, sahip olduğu mal varlıkları, hayvanat ve arazileri temettuat defterinde kaydedilmiştir. Bu defterlerde yalnızca hane reislerine ait kayıtlar olmasına rağmen her iki defterdeki kayıtlar mukayese edildiğinde göç eden kişilerden bir kısmının sosyal ve ekonomik durumuna dair çıkarımlar yapılabilmektedir. Böylece şahısları göç etmeye zorlayan nedenlerle ilgili daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Belviran'da kayıtlı 3811 erkekten bir kısmı çeşitli köy, kaza veya şehirlere göç etmişlerdir. Bunların bir kısmı iş bulmak, daha iyi şartlarda yaşamak için ya da defterde kaydedildiği haliyle “kısmet arzusıyla” başka şehirlere göç etmiştir. Resmî vesikalarda kısmet arzusıyla “diyar-ı ahara gitmek”, “Aydın'a gitmek” veya “İzmir'e gitmek” gibi farklı şekillerde yer edinmiş gurbete çıkma geleneğine¹²⁴, aynı dönemlerde çevre kazalarda da rastlanmaktadır.¹²⁵ Bu geleneğin çıkış tarihi net olarak

---

“Tanzimat'tan Cumhuriyete Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri”, *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri*, Konya 2012, s. 319.

¹²³ Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 487.

¹²⁴ Yılmaz, “Bozkır”, s. 1376.

¹²⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, “1844 Nüfus Defterlerine Göre Konya Havali'sinden Manisa'ya Göçler”, *Geçmişten Günümüze Manisa (Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi – Kültürü – Ekonomisi)*, I, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa 2018, s. 671-678; Bozkır örneği için bkz. Mehmet Yılmaz, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Bozkır Kazasında Nüfus Hareketleri”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (06-08 Mayıs 2016), Bildiri Kitabı*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 1373-1384; Beyşehir örneği için bkz. Hüseyin Muşmal, “Kısmet Tarihiyle Ahar Diyara Varanlar: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre

bilinmese de başlangıçta çiftçilerin tarlasını ektikten sonraki hasat dönemine kadar olan boş zamanlarında ek gelir sağlama gâyesiyle İzmir, Manisa ve Aydın civarlarına mevsimlik göç etmelerinin Tanzimat'ın ilan edildiği dönemde artış gösterdiği düşünülmektedir.¹²⁶ Bunun yanı sıra ekonomik sıkıntılar, arazi yetersizliği, askerlik süresinin çok uzun olması gibi nedenler de Batı Anadolu'ya yapılan göçleri arttırmıştır.¹²⁷ Bu dönemde Konya vilayetinde özellikle Beyşehir ve Bozkır kazalarında bu göç hareketinin yaygın görüldüğünü söylemek mümkündür.¹²⁸ Konuya Belviran Kazası özelinde bakıldığında ise, Belviran'da gurbete çıkma geleneğinin adı geçen kazalar kadar yaygın olmadığı söylenebilir. Çünkü Belviran'da 3811 erkekten 34'ü yani erkek nüfusun yalnızca %0,91'i çeşitli amaçlarla başka bölgelere göç etmiştir. Bu kişilerden 2'side kaza içinde Çiçek köyünden Tahtalı köyüne yerleşmiştir. 4 kişi de 9 ay müddetle hacca gitmiştir. Hac görevi için kazadan ayrılanların sayısı azdır. XIX. yüzyıl şartlarında maddî imkân yetersizliği ve ulaşım sorunları dikkate alındığında bu durum çok da şaşırtıcı değildir.¹²⁹

Kaza genelinde 13 kişi ise askerden firar etmiştir. Bunlardan 2'sinin İzmir canibine, 1'inin de Manisa/Kırkağaç yöresine firar ettikleri belirtilirken diğer kişilerin mahalli bilinmemektedir. Askere giden kişilerin bir kısmının askerlik süresi belirtilmiştir. Bu süre genellikle 7-17 sene arasında değişmektedir. Dolayısıyla askerlik görevinin uzun seneler devam etmesi söz konusu kişileri firara yönelten sebeplerden birisi olarak gösterilebilir.

Kalan 15 kişiden 7'si Konya'ya, 2'ser kişi Karaman ve Seydişehir'e, 1'i Aladağ Kazası'na, 1'i İstanbul'a, 1'i İzmir'e ve 1'isi de Aydın Bayındır'a gitmiştir.

Beyşehir'den İzmir ve İstanbul'a Yapılan Göçler”, *Geçmişten Günümüze Göç II*, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s. 753-770; Mehmet Yılmaz, “1831 ve 1844 Sayımlarına Göre Beyşehir Kazasında Nüfus Dağılımları”, *Tarihin Peşinde Dergisi*, S. 20, 2018, s. 319-338.

¹²⁶ Yılmaz, “Hatunsaray” s. 327.

¹²⁷ Yılmaz, “Beyşehir”, s. 323-324.

¹²⁸ Beyşehir Kazası'nda kaydedilmiş 6480 erkekten 622'si İzmir, 63'ü İstanbul, 46'sı da başka yerlerde olmak üzere toplam 731 kişi, yani erkek nüfusunun %11,3 çalışmak amacıyla Beyşehir'den büyük şehirlere göç etmişlerdir. Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 487-488; 1844 yılında Bozkır kazasında ‘*diyâr-ı âhar*’da olanların sayısı 320 kişidir. Yılmaz, “Bozkır”, s. 1377.

¹²⁹ Aynı tarihte Beyşehir Kazası'nda da hacca gidenlerin oranı ortalama binde bir olarak gerçekleşmiştir. Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 489.

Konya'ya giden 7 kişiden 4'ü “*Konya'da kârhanede*” olarak kaydedilmiş olup, kârhane kelimesi iş, işyeri gibi anlamlara gelmektedir. Bu 4 kişi de Tahtalı köyünde kayıtlıdır. Bunların Konya şehrinde bir işyerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu işin sürekli olmadığı ve Konya'ya yerleşmiş olmadıkları görülmektedir. Bu kişilerin temettuat defterinde 3'ü çiftçi ve 1'i de çoban olarak kaydedilmiştir. Bu kişilerin Belviran'da kendilerine ait arazi ve hayvanları bulunmaktadır. Konya'ya giden diğer 3 kişiden 1 kişi dergâha gitmiş olup 1 kişinin de Konya'ya yerleştiği belirtilmiştir. 1 kişi de “*Konya'da Bezirci Mehmet yanında nazar olunacak*” ifadesiyle kaydedilmiştir. Bu kişinin herhangi bir sağlık sorunundan dolayı tedavi umuduyla gittiği söylenebilir. Toparlayacak olursak, Konya'ya gidip yerleşen 1 kişi hariç buraya kadar bahsi geçen Konya'ya yönelik göç hareketlerinin kalıcı göçler olmadığı söylenebilir.

Defterde Konya'ya gidenler dışında Seydişehir, Karaman, Aladağ, İzmir, İstanbul ve Aydın'a giden 8 kişinin ise genellikle “*kısmet arzusuyla*” gittikleri belirtilmiştir. Bunlardan Seydişehir, Karaman ve Aladağ gibi çevre bölgelere gidenlerin genellikle 3-4 ay önce gittiği ifade edilmiştir. Seydişehir'e giden 1 kişinin kaydı üzerine sonradan kırmızı kalemle düşülen “*amedşüd*” notundan bu kişinin geri geldiği anlaşılmaktadır.¹³⁰ Dolayısıyla bu bölgelere giden kişilerin genellikle mevsimlik olarak gidip geldikleri söylenebilir. Fakat daha uzak olan İstanbul, İzmir ve Aydın'a (Bayındır) kısmet arzusuyla göç eden kişiler ortalama 3-4 sene önce gittikleri belirtildiğinden bu kişilerin kalıcı olarak yerleşmiş olma ihtimalleri yüksektir.¹³¹ Bu kişilerden farklı olarak, Belviran kazası temettuat defterlerinde 4 hane reisinin Aydın'a gitmekten gelir sağladığı kaydedilmiştir. Bunlardan 1'i her sene, 3'ü de bazı aralıklarla Aydın'a gidip ırgatlık veya gündelikçilik yaparak gelir sağlamaktadır. Yine 1 kişinin de 4 seneden beri Esbkeşan kazasında ikamet ettiği belirtilmiştir.

---

¹³⁰ Devellioğlu, *Lûgat*, s. 30.

¹³¹ 1844 tarihli nüfus defterinde Gederet köyünden İstanbul'a giden kişinin 3 sene önce kısmet arzusuyla gittiği belirtilirken, temettuat defterinde hane 117'de kayıtlı aynı kişinin 10 sene önce İstanbul'a gidip Sultan Mehmet Cami-i şerifinde arzuhâlcilik yaptığı belirtilmiştir. Bk. BOA, ML.VRD.TMT.d, Nr. 09815, s. 40; BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 79.

Buraya kadar ki verilerden hareketle, XIX. yüzyıl ortalarında çevre kazalarda “Aydın’a gitme”, “İzmir’e gitme” gibi farklı isimlerle görülen gurbete çıkma geleneğinin Belviran kazasında da görülmekle birlikte Belviran’da kısmet arzusuyula göç hareketinin adı geçen kazalardaki kadar yaygın olmadığı sonucuna varabiliriz. Bu durum, mezkûr kazalardak işsizlik, sağlık sorunları, tarım arazilerinin yetersiz oluşu gibi göçleri tetikleyen unsurların Belviran kazasında nispeten daha az görülmesi, başka bir ifade ile Belviran kazasında yaşam ve sağlık koşullarının, arazi şartlarının bu bölgelere göre daha iyi olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak böyle bir kıyaslamının yapılabilmesi için Belviran’ın meslekî ve ekonomik yapısı, halkın gelir kaynakları, üretimin halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olup olmaması gibi konuların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında bu konular detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

III - YAŞ DAĞILIMI

Nüfus defterindeki yaş verileri sayesinde bölgedeki nüfusun ortalama yaşı, bu nüfusun hangi yaş aralıklarında yoğunlaştığı ve ortalama ömürleri gibi konularda sağlıklı tahminler yapılabilmektedir.¹³² 1844 yılında Belviran kazasında yaşayan erkek nüfusun ortalama yaşı 21,58 olarak ortaya çıkmaktadır. İncelenen dönemde Belviran’ın oldukça genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.¹³³ Devlet açısından bakıldığında Belviran kazası, Osmanlı’nın nüfus sayımlarındaki öncelikli amaçlardan biri olan askerî potansiyeli tespit etme gayesine olumlu yönde bir cevap vermektedir. Nitekim Belviran sahip olduğu nüfus yapısı sayesinde Osmanlı ordusuna önemli oranda bir asker çıkarmıştır. Bu kişiler ilerleyen bölümde ele alınacaktır.

---

¹³² Muşmal, Şahinkaya, “Bozkır”, s. 334.

¹³³ 1844 yılında Beyşehir Kazası’nda yaşayan erkeklerin yaş ortalaması 21,3’tür. Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 489; Saidili Kazası’nda 1844 yılında bu oran 24,3 olarak gerçekleşmiştir. Torun, *Saidili*, s. 40; Aynı tarihte Ilgın Kazası’nın yaş ortalaması ise 23,6’dır. Sarıyar, *Ilgın*, s. 27; Hatunsaray nahiyesinde ise ortalama yaş 22,5’tur. Yılmaz, “Hatunsaray”, s. 319.

Tablo - 4: Yaş Ortalamalarının Dağılımı, 1844.

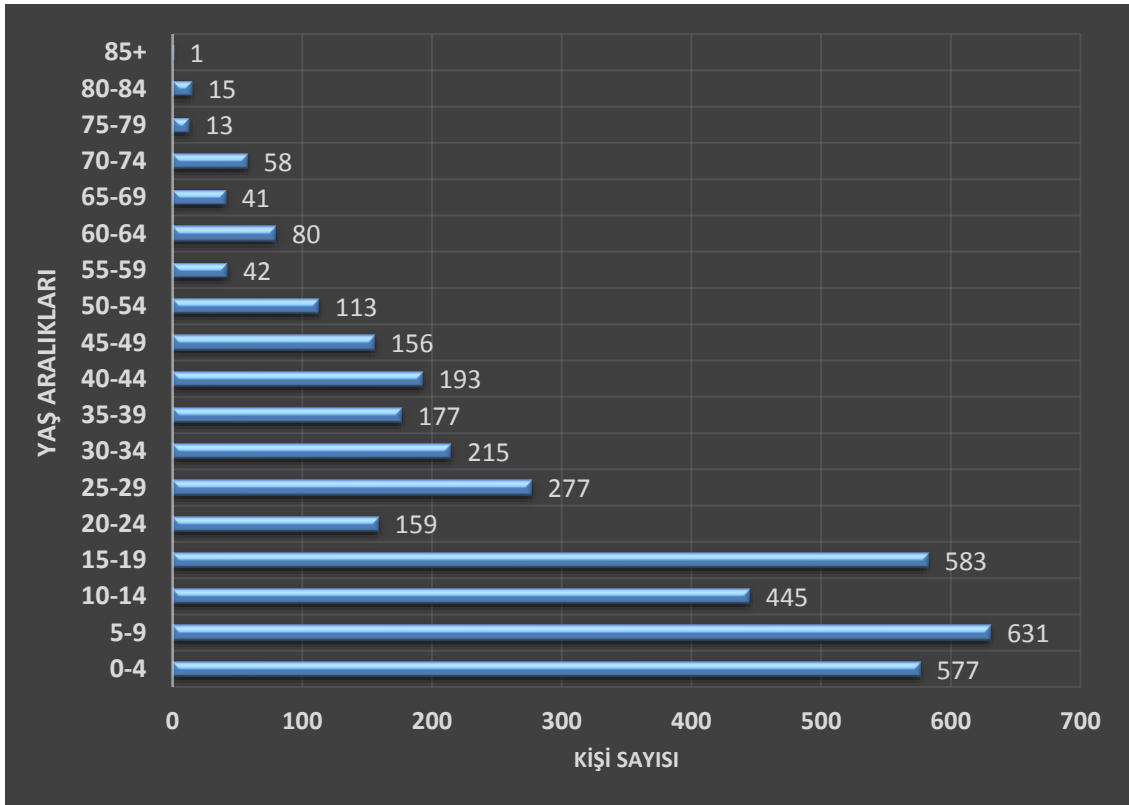
Köy		Yaş Ortalaması	Köy		Yaş Ortalaması
1	Akalan	16,6	18	Apasaraycığı	21,21
2	Yeniköy	17,87	19	Gederet	21,33
3	Afşar	18,41	20	Kurukavak	21,38
4	Boyalı	18,5	21	Koçaş	21,93
5	Ayvalıca	18,53	22	Apa	22,03
6	Mehmet Ali Ç.	18,75	23	Kayaağzı	22,26
7	Çukurkavak	18,77	24	Bardas	22,26
8	Tahtalı	19,83	25	Durayda	22,27
9	Ağras	20,12	26	Bolad	22,61
10	Sarioğlan	20,38	27	Hamzalar	22,68
11	Yelbeyi	20,49	28	Işıklar	22,79
12	Dinek	20,59	29	Çiçek	22,98
13	Taşbaşı Saraycığı	20,7	30	Armutlu	22,98
14	Alıssa	20,75	31	Kınık	23,08
15	Alibeyhüyüğü	21,06	32	Kızılca Kır	23,2
16	Kuzviran	21,14	33	Karasınır	23,85
17	Elmasun	21,18	34	Armusun	24,51

Tablo 4'te görüldüğü üzere, ortalama yaş kaza merkezinde 21,38'dir. Kazanın nüfus açısından en büyük köyü Gederet'te ise 21,33'tür. Bazı yerleşim birimlerinde ortalama yaş kaza ortalamasının oldukça üzerindedir. Nitekim kazaya bağlı köyler içerisinde ortalama yaşı en yüksek yerleşim birimi 24,71 yaş ortalamasıyla Armusun köyüdür. Karasınır'da bu oran 23,85, Kızılca Kır'da 23,2'dir. Bazı yerleşimlerde ise yaş ortalaması, kaza ortalamasının oldukça altında seyretmektedir. Kazanın nüfus açısından en küçük ikinci köyü olan Akalan'da ortalama yaş 16,6 gibi hayli düşük bir seviyededir. Akalan köyünü 17,87 yaş ortalaması ile Yeniköy, 18,41 yaş ortalaması ile de Afşar köyleri takip etmektedir.

Yaş gruplarının dağılımına bakıldığında, nüfusun %43,78'ini 0-14 yaş grubu, %52,83'ünü 15-64 yaş grubu ve %3,38'ini de 65 yaş ve üzerindeki kişiler oluşturmaktadır. 0-14 yaş grubunun nüfusun yaklaşık yarısını oluşturması doğum oranının yüksekliğini göstermektedir. Modern öncesi toplumların demografik açıdan

öne çıkan özelliklerinden birisi yüksek doğum ve ölüm oranlarıdır.¹³⁴ Nitekim aynı dönemde Belviran çevresindeki idarî birimlerde de yaş gruplarının dağılımı büyük oranda benzerlik göstermektedir. XIX. yüzyıl ortalarında Ereğli civarında bir derbent yerleşkesi olan Çayan'da 0-14 yaş grubu yine %52, Hatunsaray'da %43,4'tür.¹³⁵ Bu veriler doğum oranı yükseliğinin yalnızca Belviran'a özgü olmadığını işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Grafik 2 - Yaş Gruplarının Dağılımı, 1844.¹³⁶

Grafik 2'ye göre, kazadaki en büyük dilimi 0-9 yaş grubu oluştururken, 10-14 yaş grubunda 0-9 yaş grubuna kıyasla görülen kırılma yüksek doğum oranı ile birlikte çocuk ölümlerine de işaret etmektedir. 50 yaş ve üzeri kişiler nüfusun ancak

¹³⁴ Doğan Yörük, Aynur Karadoğan, "Çayan Derbendi'nde Demografik Eğilimler (1840-45)", *History Studies*, VII/3, September 2015, s. 172.

¹³⁵ Yılmaz, "Hatunsaray", s.320.

¹³⁶ 1844 yılına ait 3376 numaralı Belviran Kazası Nüfus Defteri'nde 35 kişinin yaş bilgisi muhtemelen kâtip hatası nedeniyle verilmemiştir. Dolayısıyla bu kişiler değerlendirmeye alınmamıştır. BOA, NFS.d., Nr. 3376.

%9,52'sini oluşturmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi 65 yaş üzerinde bu oran %3'e düşmektedir. Kazanın en yaşlısı olarak 90 yaşında 1 kişi bulunmaktadır.¹³⁷ Ancak bu tür örnekler istisnaî olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla 50 yaş üzerinden itibaren nüfusun belirgin bir düşüş yaşaması bu dönemde ortalama ömrün günümüz açısından oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

IV - AİLE YAPISI VE ÇOCUK SAYISI

Nüfus defterlerindeki veriler sayesinde kazada yaşayan ailelerin geniş veya çekirdek aile özelliklerinden hangisini taşıdıklarına ve bunların kaza geneli içerisindeki oranlarına ulaşılabilmektedir. 1844 yılında Belviran'da 1386 hane reisi çatısı altında; 1939 kişi oğlu, 214 kişi karındaşı, 159 kişi hafidi (torunu), 46 kişi karındaşı oğlu, 24 kişi üvey oğlu, 14 kişi gulamı, 10 kişi üvey babası, 7 kişi üvey karındaşı, 5 kişi damadı, 2 kişi eniştesi, 2 kişi üvey karındaşı oğlu, 1 kişi emmisi, 1 kişi kayını, 1 kişi gulamı oğlu olarak kaydedilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, defterde hane reisinin oğlu olarak kaydedilen kişilerin eğer erkek çocuğu yok ise evli olup olmadığı kesin olarak tespit etmek mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla hane reisinin oğlu olarak kaydedilen kişileri, eğer kaydedilmiş bir erkek çocuğu yok ise çekirdek ailesi üyesi olarak değerlendirmek daha uygun olacaktır. Bu nedenle aile yapısına ilişkin verilerin ihtiyatla karşılanması gerekmektedir birlikte hane reisinin oğlu olarak kaydedilen kişilerin yaşlarının çoğunlukla çocuk sahibi olamayacak kadar küçük olmasının hata oranını düşürdüğü söylenebilir. Dolayısıyla defterde hane reisi ve oğlu olarak kaydedilen kişiler çekirdek aile olarak değerlendirilirken, hane reisinin çatısı altında, karındaşı, karındaşı oğlu, emmisi, torunu, damadı, babalığı, gulamı, üvey oğlu olarak kaydedilen kişiler ise geniş aile üyeleri olarak değerlendirilmiştir.¹³⁸

Belviran'da 1386 hane reisinden 304'ünün hanesinde, hane reisinin oğlu dışında, karındaşı, karındaşı oğlu, torunu gibi akrabalık bağı bulunan diğer kişiler yaşamaktadır. Dolayısıyla kazada geniş aile oranının en az %21,93, çekirdek aile

¹³⁷ 1844 yılında kazanın en yaşlı kişisi, Alıssa köyünde yaşayan hane 5 numara 18'de kayıtlı "*Manavoğlu Ahmet bin Mehmed*" isimli kişidir. BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 19.

¹³⁸ Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 490.

oranının ise %78,07 olduğu söylenebilir. Bununla beraber, hane reisinin oğlu olarak kaydedilen 1939 kişinin ortalama yaşı 10,93'tür. Belviran kazasında yaşayan ailelerin yoğun olarak çekirdek aile özelliği taşımaktadır.

Tablo - 5: XIX. Yüzyıl Ortalarında Bazı Yerleşimlerle Aile Yapısının Karşılaştırılması

Yerleşim Birimi	Geniş Aile Oranı (%)	Çekirdek Aile Oranı (%)
Hatunsaray Nahiyesi ¹³⁹	%4,5	%94,5
Beyşehir Kazası ¹⁴⁰	%14	%86
Saidili Kazası ¹⁴¹	%15,08	%84,91
Kulu ¹⁴²	%18	%82
Belviran Kazası	%21,93	%78,07
Bozkır Kaza Merkezi ¹⁴³	%21	%79
Karapınar Kazası ¹⁴⁴	%27	%73
Çayan Derbendi ¹⁴⁵	%28	%72

Tablo 5'te XIX. yüzyıl ortalarında Beyşehir, Saidili, Karapınar, Doğanhisar, Hatunsaray, Kulu gibi yerleşimlerde de çekirdek aile oranının baskın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çekirdek aile oranının yüksek olmasının sadece Belviran'a mahsus olduğu söylenemez. Nüfus defterlerinde yer alan verilere dayanarak Osmanlı aile tipine ilişkin yapılan çalışmaların ortak sonucu Osmanlı'da hâkim aile tipinin çekirdek aile tipi olduğunu yönündedir. Belviran'daki hâkim aile yapısı da bu duruma uygundur görünmektedir.

¹³⁹ Yılmaz, "Hatunsaray", s. 319.

¹⁴⁰ Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 490.

¹⁴¹ Torun, *Saidili*, s. 43.

¹⁴² Mehmet Yılmaz, "Tanzimat Döneminde Yapılan Nüfus Sayımlarına Göre Kulu Köyü", *Kulu Sempozyumu Bildirileri*, Kulu 2012, s. 96.

¹⁴³ Hüseyin Muşmal, Müjgan Şahinkaya, "Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Bozkır Kaza Merkezi'nin Demografik Yapısı, Sosyal ve Ekonomik Özellikleri (1840-1845)", *Uluslararası Sempozyum Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya 2016, s. 336.

¹⁴⁴ Hafizoğlu, *Karapınar*, s. 38.

¹⁴⁵ Yörük, "Çayan", s. 176.

Tablo - 6: Aile Yapısı Dağılımı, 1844.

	Yerleşim Birimi	Çekirdek Aile (%)	Geniş Aile (%)
1	Boyalı	%100	%0
2	Akalan	%100	%0
3	Taşbaşı Saraycığı	%91,3	%8,7
4	Aşıklar	%90,91	%9,09
5	Tahtalı	%90	%10
6	Yeniköy	%88,24	%11,76
7	Dinek	%87,1	%12,9
8	Bolad	%85,37	%14,63
9	Hamzalar	%82,76	%17,24
10	Apa	%82,5	%17,5
11	Bardas	%82,22	%17,78
12	Armutlu	%81,69	%18,31
13	Gederet	%80,77	%19,23
14	Karasınır	%80,77	%19,23
15	Alıssa	%80	%20
16	Kızılcaır	%80	%20
17	Kayaagzı	%77,78	%22,22
18	Alibeyhüyüğü	%76,52	%23,48
19	Ayvalıca	%75	%25
20	Kuzviran	%75	%25
21	Çiçek	%74,07	%25,93
22	Armusun	%72,22	%27,78
23	Kurukavak	%72	%27,94
24	Yelbeyi	%71,88	%28,13
25	Apasaraycığı	%71,43	%28,57
26	Koçaş	%70,59	%29,41
27	Elmasun	%69,81	%30,19
28	Ağras	%69,23	%30,77
29	Sarıoğlan	%66,67	%33,33
30	Afşar	%66,67	%33,33
31	Durayda	%66	%34
32	Mehmet Ali Ç.	%61,11	%38,89
33	Çukurkavak	%60	%40
34	Kınık	%55	%45

Tablo 6'ya göre, Belviran Kazası'na bağlı tüm yerleşim birimlerinde çekirdek aile oranı geniş aile oranından daha yüksek olmakla birlikte bazı yerleşim birimlerindeki geniş aile oranı kaza geneline kıyasla oldukça yüksektir. Kurukavak

köyünde geniş aile oranı %27,94 iken kazanın en büyük yerleşim birimi Gederet'te geniş aile oranı %19,23 seviyesindedir. Fakat Kınık köyünde geniş aile oranı %45'e, Çukurkavak köyünde %40'a, Mehmet Ali Çiftliği'nde ise %38'e ulaşmaktadır. Bazı yerleşimlerde ise geniş aile oranının hayli düşük seviyede olması yanında Akalan ve Boyalı köylerinde yaşayan tüm hanelerin çekirdek aile tipinde olduğu görülmektedir. Bu köyleri %8,7 geniş aile oranıyla Taşbaşı Saraycığı, %9,09 ile Aşıklar, %10 ile Tahtalı köyü takip etmektedir.¹⁴⁶

Daha önce ifade edildiği gibi, 1844 yılında Belviran'da 1386 hanede 1939 kişi hane reisinin oğlu olarak kaydedilmiştir. Söz konusu sayı kazadaki hane sayısına bölündüğünde bir hane içerisindeki yaklaşık erkek çocuk sayısına ulaşmak mümkündür. Buna göre, Belviran kaza genelinde ortalama erkek çocuk sayısı 1,39, erkek çocuk kadar kız çocuk bulunduğu varsayıldığında ise hane başına düşen ortalama çocuk sayısı ise 2,78 olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁷ Aşağıda kazaya bağlı köylerde çocuk sayısını gösteren tablo oluşturulmuştur.

---

¹⁴⁶ Kazada geniş aile oranı en düşük 3 köy olan Akalan, Boyalı, Taşbaşı Saraycığı köylerinde oğlu olarak kaydedilen ve kaydedilmiş bir erkek çocuğu bulunmadığı için çekirdek aile grubuna dahil edilen 92 kişi bulunmaktadır. Oğlu olarak kaydedilenlerin %91'i 18 yaş altında, %78,45'i ise 15 yaş altındadır. Bkz. BOA, NFS.d, Nr. 3376.

¹⁴⁷ 1844 yılında Beyşehir Kazası'nda hane başına düşen ortalama çocuk sayısı 2,50'dir. Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 491; Aynı yıl Ilgın Kazası'nda ortalama çocuk sayısı ise 2,80'dir. Sarıyar, *Ilgın*, s. 31; Saidili Kazası'nda bu sayı 1,27 olarak gerçekleşmiştir. Torun, *Saidili*, s. 47.

Tablo - 7: Ortalama Çocuk Sayısının Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi		Ortalama Çocuk Sayısı	Yerleşim Birimi		Ortalama Çocuk Sayısı
1	Boyalı	2	18	Karasınır	2,94
2	Elmasun	2,03	19	Kuzviran	3
3	Apasaraycığı	2,12	20	Dinek	3
4	Kurukavak	2,23	21	Mehmet Ali Ç.	3
5	Bardas	2,31	22	Aşıklar	3,09
6	Afşar	2,33	23	Kınık	3,1
7	Apa	2,4	24	Koçaş	3,11
8	Durayda	2,52	25	Çukurkavak	3,2
9	Bolad	2,53	26	Sarioğlan	3,26
10	Armutlu	2,59	27	Armusun	3,33
11	Kayaagzı	2,59	28	Ağras	3,53
12	Alibeyhüyüğü	2,64	29	Yelbeyi	3,56
13	Çiçek	2,66	30	Tahtalı	3,6
14	Ayvalıca	2,7	31	Taşbaşı Saraycığı	3,6
15	Gederet	2,78	32	Alıssa	3,86
16	Kızılca Kır	2,8	33	Akalan	4,66
17	Hamzalar	2,89	34	Yeniköy	5,05

Tablo'da görüldüğü üzere, kaza merkezinde hane başına düşen ortalama çocuk sayısı 2,23, Gederet'te ise kaza geneli ile aynı olarak 2,78'dir. Bazı yerleşim birimlerinde çocuk sayısının ortalamasının oldukça üzerindedir. Ortalama çocuk sayısının en yüksek olduğu Yeniköy'de bu oran yaklaşık 5 iken, Akalan'da 4,66, Alıssa'da 3,86'dır. Bazı yerleşim birimlerinde ise çocuk sayıları ortalamasının altındadır. Kazanın en küçük köyü olan Boyalı'da 2, Elmasun'da 2,03, Apasaraycığı'nda 2,13 olarak gerçekleşmiştir. Ancak Belviran'da yaşayan ailelerin genellikle yaklaşık olarak 3 çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

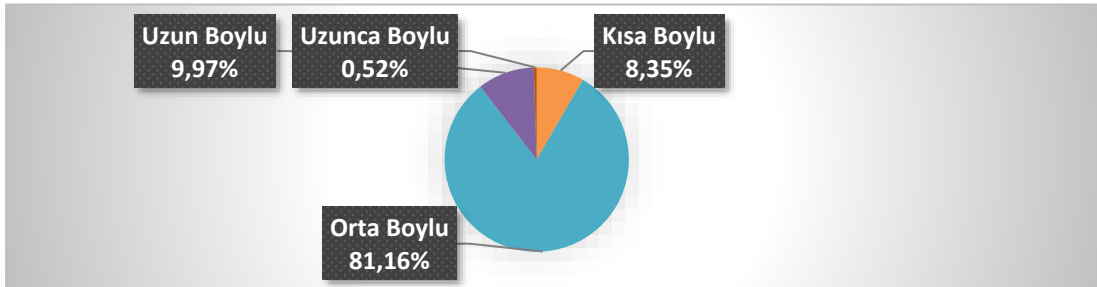
Buraya kadar ki verilerden hareketle, Belviran kazasında yaşayan ailelerin yoğun olarak ortalama 3 çocuk ve 1'er anne babadan oluşan çekirdek aile tipinde olduğu, bu yönüyle de Osmanlı ailesinin hâkim tipi olan çekirdek aile yapısını yansıttıklarını söyleyebiliriz.

V - ŞAHISLARIN TİPOLOJİSİ, İSİM VE LAKAPLARI

A- Tipoloji

Nüfus defterinde kişilerin boy ve sakal, bıyıklarının betimlenmesi suretiyle eşkâlleri tasvir edilmiştir. Belviran'da erkeklerin boy özellikleri kısa, orta, uzun ve uzunca olmak üzere 4 farklı şekilde tanımlanmıştır. Boy tanımlamalarında merkez tarafından belirlenmiş bir standart olmadığı, sayımın yapıldığı tarihte bölgede nüfus kayıtlarını tutmakla görevli olan kâtibin bakış açısına göre betimlendiği düşünülmektedir. Zira Belviran'a bağlı köylerden biri olan Karasınır'da 1840-41 yılında yapılan sayımda uzun boyluların oranı %44, orta boyluların oranı %37, kısa boyluların oranı ise %19 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayıma göre Karasınır'da en kalabalık grubu uzun boylular oluşturmaktadır.¹⁴⁸ 1844 sayımına göre ise Karasınır köyünde kısa boyluların oranı %4,59, orta boyluların oranı %86,24, uzun boyluların oranı ise %9,17 olarak gerçekleşmiştir. Aradan geçen 4 senede Karasınır'da erkek nüfus 24 kişi artmıştır. Dolayısıyla nüfus yapısında köklü bir değişimden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca bu kişilerin de yüksek ihtimalle 4 sene içerisinde doğmuş olan çocuklar olduğu göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla 4 sene içerisinde uzun boyluların %34 azalarak 2. sıraya gerilemesi, orta boyluların ise yaklaşık %50 civarında artış göstermesi çok mümkün görünmemektedir. Bu örnek nüfus sayımlarında kaydedilen boy verilerinin sayımda görevli memurların bakış açısına göre şekillendiği kanaatimizle örtüşmektedir.

Grafik 3 – Erkek Nüfusun Boy Özellikleri, 1844.

¹⁴⁸ Hüseyin Muşmal, Mehmet Özçelik, "1834 ve 1840/41 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Karasınır ve Elmasun (Güneysınır), *SUTAD*, S. 44, Güz 2018, s. 200.

Belviran’da boy bilgisi verilen 1736 kişiden 145’i kısa (%8,35), 1409’u (%81,16) orta boylu, 173’ü uzun (%9,97) ve 9’u da (%0,52) uzunca boylu olarak tanımlanmıştır. Buna göre, Belviran’da en kalabalık grubu orta boylu kişiler oluşturmaktadır. Aynı tarihlerde Beyşehir¹⁴⁹, Çayan¹⁵⁰, Sille¹⁵¹, Kulu¹⁵², Ilgın¹⁵³, Karapınar¹⁵⁴, Saidili’nde de¹⁵⁵ yine en kalabalık grubu orta boyluların oluşturmaktadır.

Boy tanımlamasından sonra kişilerin sakal ve özellikleri; ak, kara, kır, kumral, köse, müzellef, ter bıyıklı gibi ifadelerle belirtilmiştir. Bununla birlikte sıklıkla “*kumral az kır sakallı*”, “*kara kırca sakallı*”, “*kara az kır sakallı*”, “*sarı kırca sakallı*”, “*az sarı bıyıklı*”, “*az kumral bıyıklı*” gibi daha detaylı ifadeler de kullanılmıştır. Defterde doğal olarak 0-10 yaş aralığındaki çocukların sakal ve bıyıkları ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. 11-17 yaş arasındakiler ise genellikle henüz sakalı bıyığı çıkmamış genç anlamındaki “*şâbb-ı emred*” olarak tanımlanmıştır.¹⁵⁶ Defterde kayıtlı 3811 erkek nüfustan 1447’sinin (%37,97) sakal ve bıyık durumu belirtilmezken, 636’sı (%16,69) şâbb-ı emred olarak belirtilmiştir. Ayrıca 413 kişinin (%10,84) bıyık ve 1315 kişinin de (%34,51) sakal durumu hakkında bilgi verilmiştir. Bu verilere göre yetişkinlerde sakal bırakmanın çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum incelenen dönemde ustura kullanımının yaygın olmayışı yanı sıra Hz. Muhammed’in sakal bırakma sünnetiyle ilişkilendirilebilir.¹⁵⁷

---

¹⁴⁹ Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 492.

¹⁵⁰ Yörük, Karadoğan, “Çayan”, s. 174.

¹⁵¹ Yılmaz, “Sille”, s.37.

¹⁵² Yılmaz, “Kulu”, s.96.

¹⁵³ Sarıyar, Ilgın, s. 76-81.

¹⁵⁴ Hafizoğlu, Karapınar, s. 27.

¹⁵⁵ Torun, Saidili, s. 48.

¹⁵⁶ Devellioğlu, Lûgat, s. 974.

¹⁵⁷ Yörük, Karadoğan, “Çayan”, s. 175.

Tablo - 8: Erkeklerin Sakal ve Bıyık Dağılımı, 1844.

Sakal	Kişi Sayısı	Oran
kumral	413	%31,41
ak	243	%18,48
kır	202	%15,36
kara	170	%12,93
köse	52	%3,95
kumral kırca	35	%2,66
sarı	28	%2,13
az kır kumral	23	%1,75
kırca	21	%1,6
kumral köse	20	%1,52
müzellef	19	%1,44
az kır	14	%1,06
kara köse	10	%0,76
az kır kara	9	%0,68
kara kırca	9	%0,68
kumral kır	8	%0,61
sarı kır	6	%0,46
köse sarı	5	%0,38
az kır köse	4	%0,3
kır köse	4	%0,3
ak köse	3	%0,23
kara az kır	3	%0,23
kumral müzellef	3	%0,23
kara müzellef	2	%0,15
köse kırca	2	%0,15
kumral az	2	%0,15
sarı kırca	2	%0,15
az	1	%0,08
az kara	1	%0,08
sarı az	1	%0,08
TOPLAM	1315	100

Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı üzere, Belviran’da yaşayan erkek nüfusun sakal türleri içerisinde en fazla görüleni kumral sakaldır. Sakalı belirtilen kişilerin %31’i kumral sakallıdır. Belviran dışında Beyşehir¹⁵⁸ve Kulu’da¹⁵⁹ kumral sakal ilk

¹⁵⁸ Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 492.

¹⁵⁹ Yılmaz, “Kulu”, s. 95.

sıradadır. Çayan¹⁶⁰ ve Sille¹⁶¹ gibi yerleşimlerde ise kara sakal ilk sıradadır. Daha sonra ileri yaşta olan kişilerde görülen ak sakal gelmektedir. Kır ve kara sakallıların oranının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra “*kumral kırca*”, “*kara kırca*”, “*kara az kır*” gibi detaylı ifadeler, kişilerin yaşının ilerlemesine bağlı olarak sakallarının bir kısmında meydana gelen renk değişimine istinaden tanımlanmış olmalıdır. Ayrıca ikili ifadelerde sık karşılaşılan “*kır köse*”, “*ak köse*”, “*kara köse*” gibi sakal betimlemelerin, kişilerin genlerine bağlı olarak sakalının seyrek olmasından hareketle yapılmış olması muhtemeldir.

Tablo - 9: Bıyık Özellikleri, 1844.

Bıyık	Kişi Sayısı	Oran
ter	226	%54,72
kumral	77	%18,64
kara	71	%17,19
sarı	20	%4,84
kumral az	12	%2,91
az sarı	3	%0,73
az	2	%0,48
sarı ter	2	%0,48
TOPLAM	413	100

Belviran’da bıyığı belirtilen kişilerin %50’den fazlası ter bıyıklı olarak belirtilmiştir. Ter bıyık ifadesi ekseriyetle 18-23 yaş aralığında bulunan gençler için kullanılmıştır. Kazanın hayli genç bir nüfusu olduğu göz önüne alındığında bıyığı henüz çıkmış gençlerin, bıyık özellikleri belirtilen kişiler arasında en kalabalık grubu oluşturması normaldir. Bıyık özelliği belirtilen kişiler arasında ter bıyıktan sonra %18 ile kumral, %17 ile kara bıyıklılar gelmektedir. Bu tanımlamaların da sakal bırakmayıp yalnızca bıyık bırakan orta yaş grubuna ithâfen yapıldığı söylenebilir. Buradan hareketle Belviran’da hâkim tipolojinin orta boylu, kumral sakallı veya ter bıyıklı kişiler olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁶⁰ Yörük, Karadoğan, “Çayan”, s. 175.

¹⁶¹ Yılmaz, “Sille”, s.36.

B- Lakaplar ve Unvanlar

Soyadı kanunundan önce Osmanlı'da insanların birçoğu lakaplarla anılıyorlardı. Bu lakapların bir kısmı nesilden nesile devam eden sülale adlarıdır. Diğer bir bölümü ise kişilerin kendine has olan hastalık, engel durumu, tip, meslek veya memleket gibi bazı özelliklerinden kaynaklanan lakaplardır. Bu tür lakaplar genellikle şahsın ölümüyle son bulurdu.¹⁶²

Belviran'da iki türden lakaplara da sıkça rastlanmaktadır. Burada defterlerde yer alan bütün sülale adlarını vermek mümkün değilse de bunlardan bazıları zikredilebilir: Abdaloğlu, Abdünnasıroğlu, Akbaşoğlu, Alioğlu, Arzoğlu, Aşıroğlu, Ayanoğlu, Aydınoğlu, Bacaksızoğlu, Bakioğlu, Bedeloğlu, Boşnakoğlu, Boynuzoğlu, Boyunsuzoğlu, Bozoğlanoğlu, Bozoğlu, Burunsuzoğlu, Caneseroğlu, Cebecioğlu, Cemiloğlu, Cennetoğlu, Çakıroğlu, Çavuşoğlu, Çelebioğlu, Çetmioğlu, Çolakoğlu, Dalkaraoğlu, Dedemoğlu, Değirmencioğlu, Deli Bekiroğlu, Deli Hasanoğlu, Deli Mustafaoğlu, Delioğlanoğlu, Delioğlu, Demircioğlu, Derelioğlu, Dervişoğlu, Devocioğlu, Efendioğlu, Ekizoğlu, Emiroğlu, Evliyaoğlu, Fazlıoğlu, Gaffaroğlu, Gök Mehmetoğlu, Gökoğlanoğlu, Gök Velioğlu, Hacı Musaoğlu, Hacıoğlu, Hamzaoğlu, Hasanoğlu, Hatipoğlu, Hekimoğlu, Himmetoğlu, İbişoğlu, İmamoğlu, İsa oğlu, İsmailoğlu, Kabakoğlu, Kadioğlu, Kahyaoğlu, Kakçioğlu, Kara Hacıoğlu, Karabacakoğlu, Kara Mehmetoğlu, Karamollaoğlu, Kara Musaoğlu, Karaoğlanoğlu, Karaoğlu, Katırlıoğlu, Kerimoğlu, Kethüdaoğlu, Koca Bıyık oğlu, Köseoğlu, Köse Hasanoğlu, Kurtoğlu, Kuyumcuoğlu, Macar oğlu, Mehmetoğlu, Molla Hasanoğlu, Molla Süleymanoğlu, Müminoğlu, Nebioğlu, Nasuhoğlu, Odacıoğlu, Ömeroğlu, Paparacıoğlu, Sarı Dedeoğlu, Sarıoğlu, Seferoğlu, Selamoğlu, Seydioğlu, Sağıroğlu, Salihoğlu, Sinanoğlu, Sipahioğlu, Solakoğlu, Süvarioğlu, Şabanoğlu, Süleymanoğlu, Şahinoğlu, Şebitoğlu, Şeyh Alioğlu, Tahtacıoğlu, Tahtalioğlu, Tandırcıoğlu, Tekelioğlu, Temürcüoğlu, Tiryakioğlu, Topal Ahmetoğlu, Topaloğlu, Topuzoğlu, Türkmenoğlu, Urşanoğlu, Uzun oğlu, Veli Halifeoğlu, Velioğlu, Yağıroğlu, Yahyaoğlu, Yakupoğlu, Yarım oğlu, Yaşlıoğlu, Yörükoğlu, Yunusoğlu, Zaimoğlu.

---

¹⁶² Yılmaz, "Kulu", s. 97.

Sülale adlarının dışında, kişiye özgü lakaplar olarak değerlendirebileceğimiz “Bozdamlı”, “Hadimli”, “Gederetli”, “Bilkuyulu”, “İçilli”, “Üçkiliseli”, “Aladağlı”, “Ankaralı”, “Pirlevgondalı” gibi lakaplar nüfus hareketlerine işaret etmektedir. Türkmen, Yörük, Tatar, Zenci, Kürt, Arap, Boşnak gibi lakaplar etnik çeşitliliği göstermektedir. Bunlar arasında Türkmen ve Türkmenoğlu kazaya bağlı yerleşimlerde en sık görülen lakaplardandır. Ayrıca, “kara”, “ak”, “sarı”, “kel”, “uzun”, “kısa”, “tosun”, “topal,” “tat”, “güdük” gibi lakaplar kişilerin fizikî özellikleri ve dış görünüşleri ile alakalı olarak verilmiş olmalıdır. Çoban, hatip, şalgacı, kakçı, balcı, demirci, paparacı, kasap, duhancı gibi lakaplar ise kişilerin icra ettiği mesleklerine göre almış olduğu lakaplardır.

Nüfus defterlerinde kaydedilen erkeklerin bir kısmı isimlerinin yanında çeşitli unvanlarla anılmaktadır. Bunlar arasında efendi, hacı, hoca, hafız ve molla gibi unvanlar kişilerin sosyal statülerinin yansımasıdır. Belviran’da efendi (21), molla (33), hacı (22), hoca (8), hafız (2), şeyh (1) unvanıyla kaydedilen 87 kişi bulunmaktadır. Buna göre, Belviran’da sosyal statüleri açısından diğerlerine göre daha nitelikli olan kişilerin erkek nüfus içindeki oranı yaklaşık %2,28’dir. Temettuat defterinde ise molla (29), efendi (21), hacı (20), hoca (2), bey (1), ağa (1) unvanıyla 74 hane reisi kaydedilmiştir. Yalnızca hane reisleri değerlendirildiğinde bu oran %5,27 olarak gerçekleşmektedir.

C – Şahıs İsimleri

Çalışmamızda erkek isimleri incelenirken yalnızca 1844 tarihli nüfus defterindeki veriler dikkate alınmıştır. Bunun nedeni nüfus defterlerinin temettuat defterlerine kıyasla sadece hane reisleri yerine bir hanede yaşayan bütün erkek nüfusun isimleri kaydedildiğinden daha çok veriyi ihtiva etmesidir.¹⁶³ Buna göre, 1844 yılında

---

¹⁶³Nüfus defterinde bazı isimlerdeki imlâ hataları nedeniyle okunma güçlüğü çekilen ya da kâtip tarafından bazı isimlerin yazılmasının unutulması gibi durumlarda ise temettuat defterine başvurulmuştur. Örneğin, nüfus defterinde Gederet köyünde hane 47’de “*Topal bin Çatal Mahmud*” olarak kaydedilen kişinin lakabı yazılırken ismi verilmemiştir. BOA, NFS.d., Nr. 3376, s. 73; Gederet köyünün temettuat kayıtlarında yine aynı hane numarasıyla bu kişi “*Çatal Mahmud oğlu Topal Musa*” olarak kaydedilmiştir. ML.VRD.TMT.d, Nr. 09815, s. 16; Dolayısıyla bu kişinin ismi “Musa” olarak ele alınmıştır.

Belviran'da yaşayan 3809 erkeğin isimleri üzerinde yaptığımız inceleme 114 farklı ismin kullanıldığı tespit edilmiştir.¹⁶⁴

Bu isimlerden bir kısmının hayli yaygın olarak kullanılırken, bir kısmının ise seyrek tercih edilmiştir. Aşağıda, 1844 yılında Belviran Kazası'nda yaşayan erkek nüfusun kullandığı bütün isimleri ve kullanım sıklığını içeren bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo - 10: Kazada Kullanılan Erkek İsimleri, 1844.

SIRA	İSİM	KİŞİ	ORAN	SIRA	İSİM	KİŞİ	ORAN
1	Mehmet	720	%18,91	58	Abdünnasır	3	%0,08
2	Mustafa	444	%11,66	59	Arif	3	%0,08
3	Ali	353	%9,27	60	Dede	3	%0,08
4	Ahmet	309	%8,11	61	Feyzullah	3	%0,08
5	Hasan	232	%6,09	62	Nebi	3	%0,08
6	Hüseyin	232	%6,09	63	Ömer Ali	3	%0,08
7	İbrahim	143	%3,75	64	Rasil	3	%0,08
8	Abdullah	142	%3,73	65	Recep	3	%0,08
9	Osman	127	%3,33	66	Seyid Mustafa	3	%0,08
10	Süleyman	100	%2,63	67	Abdülaziz	2	%0,05
11	İsmail	72	%1,89	68	Abdüllatif	2	%0,05
12	Halil	68	%1,79	69	Abdülalib	2	%0,05
13	Abdülkerim	67	%1,76	70	Bayram	2	%0,05
14	Ömer	58	%1,52	71	Celil	2	%0,05
15	Veli	53	%1,39	72	Emin	2	%0,05
16	Abdurrahman	49	%1,29	73	Habib	2	%0,05
17	Memiş	49	%1,29	74	Hacı	2	%0,05
18	Mahmut	48	%1,26	75	Halid	2	%0,05
19	Musa	46	%1,21	76	Hasan Ali	2	%0,05
20	Yusuf	35	%0,92	77	İslam	2	%0,05
21	Abdülkadir	32	%0,84	78	İvaz	2	%0,05
22	Seyyid	32	%0,84	79	Lütfullah	2	%0,05
23	Ebubekir	30	%0,79	80	Murtaza	2	%0,05
24	Abdülhalim	20	%0,53	81	Mümin	2	%0,05
25	Mevlüt	18	%0,47	82	Said	2	%0,05
26	İlyas	16	%0,42	83	Sinan	2	%0,05
27	Seyyid Ali	13	%0,34	84	Abdi	1	%0,03
28	Mehmet Ali	12	%0,32	85	Abdil	1	%0,03
29	Abdülbaki	11	%0,29	86	Abdulgaffar	1	%0,03
30	Durali	11	%0,29	87	Abdurrahim	1	%0,03

¹⁶⁴Defterde 3811 erkek kayıtlı olmasına rağmen 2 erkeğin ismi kâtip hatası nedeniyle kaydedilmemiştir.

31	Nasuh	11	%0,29	88	Abdülcabbar	1	%0,03
32	Salih	11	%0,29	89	Abdülgani	1	%0,03
33	Abdülmümin	10	%0,26	90	Abdlhey	1	%0,03
34	Himmet	10	%0,26	91	Abdlmttalib	1	%0,03
35	Nurullah	10	%0,26	92	Adil	1	%0,03
36	Durmuş	9	%0,24	93	Alişan	1	%0,03
37	Emrullah	9	%0,24	94	Aziz Hasan	1	%0,03
38	Abdülcelil	8	%0,21	95	Bekir	1	%0,03
39	Halil İbrahim	8	%0,21	96	Bekir Abdülbaki	1	%0,03
40	İbiş	7	%0,18	97	Celal	1	%0,03
41	İsa	7	%0,18	98	Davud	1	%0,03
42	Mehmet Emin	7	%0,18	99	Durmuş Mehmet	1	%0,03
43	Abdlvahab	6	%0,16	100	Haşim	1	%0,03
44	Yakup	6	%0,16	101	Hıdır Halil	1	%0,03
45	Abdülfettah	5	%0,13	102	Hıdır Osman	1	%0,03
46	Eyüp	5	%0,13	103	Hızır	1	%0,03
47	Mercan	5	%0,13	104	İbad	1	%0,03
48	Seyyid Mehmet	5	%0,13	105	Kasım	1	%0,03
49	Şaban	5	%0,13	106	Muharrem	1	%0,03
50	Yunus	5	%0,13	107	Muhiddin	1	%0,03
51	Durmuş Ali	4	%0,11	108	Mustafa Ali	1	%0,03
52	Fazlı	4	%0,11	109	Reyhan	1	%0,03
53	Ramazan	4	%0,11	110	Sadık	1	%0,03
54	Selim	4	%0,11	111	Seydi	1	%0,03
55	Seyyid Ahmet	4	%0,11	112	Veli Mehmet	1	%0,03
56	Abdulallam	3	%0,08	113	Veli Süleyman	1	%0,03
57	Abdülehad	3	%0,08	114	Yahya	1	%0,03
TOPLAM: 3809							

Tablo'da görüldügü üzere, 1844 yılında Belviran'da en sık kullanılan erkek ismi Mehmet'tir. Erkeklerin yaklaşık %20'si bu isme sahiptir. Başka bir ifade ile kazadaki her 5 erkekte birisinin ismi Mehmet'tir. Bu isim Muhammed isminin Türkçe hâlidir. Türkler bu ismi peygamberlerine duydukları sevgi ve saygıdan dolayı sıkça tercih etmişlerdir.¹⁶⁵ Ancak bunun toplumda bir gelenek hâlini almış olduğunu da söyleyebiliriz. Zira Belviran'da erkek çocuk sahiplerinin çocuklarına genellikle babalarının isimlerini verdikleri görülmektedir. Bu geleneğin Belviran'da hayli yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yalnız Belviran'da değil, Osmanlı'da diğere yerleşimlerde yaşayan erkek nüfusun isimleri üzerine yapılmış incelemelerde en başta

¹⁶⁵ Yılmaz Kurt, "Kozan'da Şahıs Adları", *Belleten*, LVIII/223, Ankara 1995, s. 613.

gelen ismin Mehmet olduğu gör÷lmektedir. Aynı dönemde Beyşehir¹⁶⁶, Ilgın¹⁶⁷, Saidili¹⁶⁸ kazalarında Mehmet ismi en çok kullanılan isimdir.

Mehmet isminden sonra Mustafa, Ali, Ahmet, Hasan ve Hüseyin isimleri gelmektedir. Kazadaki her 5 kişiden birinin ismi Mustafa ya da Ali'dir. En yaygın kullanılan isimlerin Hz. Muhammed'in isimleri ile damadı Hz. Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin'in isimleri olduğu gör÷lmektedir. En sık kullanılan 10 isim kazadaki isimlerin dörtte üçünü yani yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Belviran'da erkek isimleri değerlendirildiğinde, yörede geleneksel toplum yapısına bağlı olarak İslamî isimlerin tercih edildiği söylenebilir.

---

¹⁶⁶ 1844 yılında Beyşehir'de yaşayan erkeklerin %17,15'inin ismi Mehmed'dir. Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 494.

¹⁶⁷ 1844 de Ilgın'da yaşayan erkeklerin %15,75'inin ismi Mehmed'dir Sarıyar, *Ilgın*, s. 35.

¹⁶⁸ 1844 yılında Saidili'nde yaşayan erkeklerin %13,54'ünün ismi Mehmet'tir Torun, *Saidili*, s. 55.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESLEKİ VE SOSYAL YAPI

I - MESLEKİ YAPI

Belviran'ın 1844 yılına ait nüfus defterinde 1246 hane reisinin meslek bilgisi verilmiştir. Temettuat defterlerinde ise 1307 hane reisinin mesleği hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Meslek bilgisi verilmeyen hane reislerinin büyük bir kısmının askerde olması, engelli veya yetim olması gibi sebeplerle meslek icra edemediği anlaşılmaktadır. Bu kişiler çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır. Küçük bir kısmının ise yetişkin olup meslek icra etmesine engel olacak herhangi bir durumu kaydedilmediği halde meslek bilgileri verilmemiştir. Bu kişilerin mesleksiz olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu kategoride temettuat defterlerinde 17 hane reisinin mesleği verilmezken, bunların başkalarının yardımlarıyla geçindikleri ifade edilmiştir. Çalışmamızda meslekî yapı incelenirken yalnızca herhangi bir meslekle meşgul olan kişiler ele alınmıştır.

Belviran Kazası'nda meslek çeşitliliği oldukça sınırlıdır. İdarî, dini ve eğitim görevlileri olarak sınıflandırabileceğimiz kaza müdürü, muhtar, kizir, imam, hatip, müderris gibi görevliler dışında kazada yaşayan erkek nüfusun icra ettiği meslekler ekseriyetle tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerdir. Görevlilerinin büyük bir kısmı da aynı zamanda kendilerine ait arazilerinde ziraî faaliyetlerde bulunmaktadır. Bir tarım toplumu olan Osmanlı Devleti'nde tarım ve hayvancılıkla ilgili meslekler en yaygın ve en önemli meslek grubudur.¹⁶⁹ Özellikle kırsal kesimlerde nüfus geçimini ziraî faaliyetlerden sağlamaktadır.¹⁷⁰ Dolayısıyla nüfusunun tamamının kırsal kesimde yaşadığı Belviran'da bu durum şaşırtıcı değildir. Aşağıda Belviran'ın meslekî yapısını gösteren bir tablo oluşturulmuştur.

---

¹⁶⁹ Muşmal, Şahinkaya, "Beyşehir", s. 494.

¹⁷⁰ Tefik Güran, "Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910", *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayınları, İstanbul 1998, s. 115.

Tablo - 11: Meslekî Yapı, 1844-45.

Nüfus Defterine Göre (1844)			Temettuat Defterine Göre (1844-45)		
Meslek	Kişi	Oran	Meslek	Kişi	Oran
Çiftçi	899	%72,15	Çiftçi	922	%70,54
Rençber	162	%13	Rençber	189	%14,46
Çoban	38	%3,05	Çoban	54	%4,13
Çırak	35	%2,81	Hizmetkâr	41	%3,14
Muhtar-ı Evvel	31	%2,49	Muhtar-ı Evvel	27	%2,07
Muhtar-ı Sani	24	%1,93	Muhtar-ı Sani	14	%1,07
İmam ve Muallim-i Sıbyan	14	%1,12	İmam ve Muallim-i Sıbyan	17	%1,30
Hatip	11	%0,88	Hatip	12	%0,92
Kahya	7	%0,56	Gündelikçi	8	%0,61
Demirci	5	%0,40	Irgat	4	%0,31
Değirmenci	4	%0,32	Kıracı	1	%0,08
İmam Vekili	4	%0,32	İmam Vekili	1	%0,08
Müderris	3	%0,24	Müderris	1	%0,08
Bazarcı	1	%0,08	Amele	1	%0,08
Berber	1	%0,08	Ekin Bekçiliği	1	%0,08
Davulcu	1	%0,08	Kömürcü	1	%0,08
Duhancı	1	%0,08	Mütevelli	3	%0,23
Kızır	1	%0,08	Kızır	6	%0,46
Kaza Müdürü	1	%0,08	Kaza Müdürü	1	%0,08
Kahveci	1	%0,08	Sail	3	%0,23
Sail	1	%0,08			
Semerci	1	%0,08			
TOPLAM	1246	100	TOPLAM	1307	100

Buna göre, çalışmamızda Belviran'daki meslekler üç grup halinde incelenecektir. Bunlardan ilki tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerdir. İkinci grupta ise sınaî ve ticaretle ilgili meslekler ele alınacaktır. Son olarak ise kazadaki görevliler incelenecektir.

A- Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Meslekler

Defterlerde kendilerine ait hayvan ve arazinin işletilmesinden geçimlerini sürdüren kişiler çiftçi (erbab-ı ziraat) olarak tanımlanmıştır. Bazı kişilerin ise az da olsa kendine ait arazi ve hayvan sahibi olsa da çoğunlukla başkasının hayvanları ile ilgilenen, tarlasını, bağını işleyen kişiler ise rençber, hizmetkâr, amele, çoban, ırgat, çırak olarak kaydedilmişlerdir. Bunlar tarım işçileri olarak sınıflandırılabilir.¹⁷¹ Burada adı geçen bütün meslekler ise tarım ve hayvancılıkla ilgili meslekler grubunda ele alınmıştır.

Tablo 11’de görüldüğü üzere, Belviran kazasındaki mesleklerin yaklaşık %95’i tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerdir. Bunlar arasında en yaygın meslek ise çiftçiliktir. Kazadaki nüfusun %70’inden fazlası çiftçidir. Çiftçi olarak kaydedilen kişilerin tamamı arazi sahibidir. Ayrıca çiftçiler yalnızca bu kişilerle sınırlı değildir. Defterlerde muhtar, hatip, imam gibi mesleklere mensup kişilerin tamamına yakınında bu mesleklerin altına “*erbab-ı ziraat*” ibaresi de eklenmiştir. Örneğin, nüfus defterinde ikinci muhtar olarak kaydedilen kişilerin tamamı “muhtar-ı sani ve çiftçi” olarak kaydedilmiştir. Birinci muhtar olarak kaydedilen 31 kişiden yalnızca 1’inde “çiftçi” kaydı yoktur.

Mesleklerde ikinci sırada rençberlik bulunmaktadır. Meslek sahibi kişilerin yaklaşık %15’i rençberlikle meşguldür. Belviran’da çiftçi başına ortalama 23,05 dönüm arazi düşerken rençber başına 2,23 dönüm arazi düşmektedir.¹⁷² Bunların bir kısmının da ziraat yaptıkları tarlalardaki “*müstecir olduğu*” ifadesinden başkalarının arazilerini kiralayarak tarım yaptıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yeterli büyüklükte arazisi olmayan kişilerin rençber olarak kaydedildiğini söyleyebiliriz. Rençber dışında hizmetkâr, ırgat, amele ve çırak olarak kaydedilen tarım işçilerinin ise kendilerine ait

¹⁷¹ Hüseyin Muşmal, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2005, s. 117.

¹⁷² 1844 yılında Beyşehir Kazası’nda da benzer bir duruma rastlanmaktadır. Beyşehir kazasındaki çiftçiler ortalama 25 dönüm araziye sahip iken, rençber başına ortalama 5,2 dönüm arazi düşmektedir. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 115-117.

arazileri bulunmamaktadır, dolayısıyla bu kişilerin başkalarının arazilerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Rençberlerden sonra kazada en yaygın meslek kolu çobanlıktır. Çobanlığın bu kadar yaygın olması kazadaki hayvancılığın yaygın ve yoğun olarak yapılmasıyla açıklanabilir. Hayvancılıkla ilgili bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı üzere, kazada hane başına düşen yalnız küçükbaş hayvan sayısı 17,6'dır. Bazı köylerde bu oran ortalamanın oldukça üzerinde seyretmektedir. Dolayısıyla çobanlığın yaygın bir meslek olması anlaşılır olmaktadır. Ayrıca kazadaki çobanların sadece bu kişilerle sınırlı olmadığını belirtmekte fayda vardır. Zira temettuat defterlerinde kişilerin asıl meslekleri dışında ek faaliyetlerinden sağladığı gelirler de kaydedilmiştir. Bunların bir kısmında çiftçi, rençber yahut başka mesleklerle meşgul olan kişilerin söz konusu mesleklerden sağladığı gelirler yanında “*bazen karyenin oğlağını gütmüş olduğu*”, “*bazen aralıkda karyenin kuzusunu ra'y etmekte olduğu*”, “*bazen davar güdüp kâr etmiş olduğu*” gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Bu durum oldukça yaygındır. Örneğin Yelbeyi köyünde kayıtlı 33 hane reisinden 28'i çiftçi, 4'ü rençber olarak kaydedilmiştir.¹⁷³ Dolayısıyla bu köyde yaklaşık %100 oranında çiftçilik ve rençberlikle karşılaşmaktadır. Meslek olarak çobanlık bulunmamasına rağmen köyde çiftçi ve rençber olarak kaydedilen 1'er kişinin aynı zamanda çobanlıktan gelir sağladığı kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra bu kişiler dahi ihtiyacı karşılayamamış olacak ki Bolad köyünde hane 5'te kayıtlı “*Abdurrahman oğlu Abdullah*” isimli rençber olarak kaydedilen kişi “*Yelbeyi karyesinin sığırını ra'y etmekten*” gelir sağlamaktadır.¹⁷⁴ Böylece çobanlığın yaygın bir meslek olmasını kazadaki en önemli faaliyetlerden biri olan hayvancılığın getirdiği ihtiyaçla ilişkilendirebiliriz.

Meslek kollarında temettuat defterinde 4. sırada hizmetkârlık bulunurken, nüfus defterinde “çırak” yer almaktadır. Hizmetkâr Osmanlı'da çiftliklerde altı aylık veya bir yıllığına çalışan işçilere denilmektedir.¹⁷⁵ Yukarıda çırakları tarım işçileri olarak belirtmiştik. Bu durumun doğru olmadığı düşünülebilir. Çünkü Osmanlı'da

¹⁷³ ML.VRD.TMT.d, Nr. 09796.

¹⁷⁴ ML.VRD.TMT.d, Nr. 09791, s. 3.

¹⁷⁵ Güran, “Tarım Ekonomisi”, s. 94.

esnaf grubunda en alt basamakta bulunan kimselere çırak deniyordu.¹⁷⁶ Ancak Belviran kazasında bir esnaf grubunun varlığından bahsetmek çok mümkün değildir. Nüfus defterinde berber, kahveci gibi birkaç kayda rastlanmakla birlikte meslekler içerisinde 4. sırada yer alan çırakların bu kişilerin yanında çalışıyor olma ihtimali düşüktür. Nitekim saha araştırmaları sırasında Belviran coğrafyasında özellikle de günümüzde Konya ilçelerinden birisi olan Güneysınır yöresinde mevsimlik veya işin bitimine kadar kiralanan tarım işçilerine “çırak”, “çırak tutmak”, gündelikçi olarak çalışan kişilere ise ırgat veya amele denildiği görülmüştür. Nüfus defterindeki çırak kayıtları temettuat defterleriyle mukayese edildiğinde de bu durumla paralellik gösteren bulgulara ulaşılmaktadır. Nüfus defterinde kaydedilen 35 çıraktan birer kişi amele, yetim, ekin bekçisi, sail, 3 kişi mesleksiz, 5’i çiftçi, 5’i çoban, 6’sı rençber ve 12’si de hizmetkâr olarak temettuat defterlerine kaydedilmiştir. Yani çırak olarak kaydedilen kişiler temettuat defterlerinde büyük oranda tarım işçileri olarak kaydedilmiştir. O halde, aynı dönemdeki diğer nüfus defterlerinde henüz örneğine rastlanmasa da Belviran özelinde çırak olarak kaydedilen kişilerin tarım işçileri olduğunu söylemek doğru olacaktır. Nüfus defterinde çiftçi, rençber ve çırak dışında amele, ırgat, hizmetkâr gibi kayıtların da olmaması bu kanaâtimizle uyusmaktadır. Buraya kadar ki verilerden hareketle, Belviran kazasında meslek sahibi kişilerin temel faaliyet alanının tarım ve hayvancılıkla ilgili meslekler olduğu söylenebilir.

B. Sınâî ve Ticaretle İlgili Meslekler

Defterlerde yer alan berber, duhancı (tütüncü), bazarıcı, semerci, değirmenci, davulcu, kömürcü, kahveci ve demirci kaydıyla belirtilenler bu grup içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kişiler kazadaki mesleklerin %1’ini dahi oluşturmamaktadır. Ayrıca söz konusu kişiler berber haricinde temettuat defterlerinde çiftçi olarak kaydedilmişlerdir. Berber ise kizir olarak kaydedilmiştir. Nüfus defterinde 5 demirci kaydı olmasına rağmen nüfus defterinde bunlar yine çiftçi olarak kaydedilirken bu kişilere “*iktizâ ettikçe temürcülük sanatında bulunduğu*” şeklinde notlar düşülmüştür.

---

¹⁷⁶ Gabriel Baer, “Türk Loncalarının Yapısı ve Bu Yapının Osmanlı Tarihi İçin Önemi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, çev. Sami Feriel, S. 14, C. 8, Ankara 1963, s. 100.

Dolayısıyla bu grupta değerlendirdiğimiz kişilerin asıl mesleklerinin çiftçilik olduğu, ihtiyaç halinde ise demircilik veya berberlik gibi diğer faaliyetleri yürüttükleri düşünülebilir.

Yukarıda kazanın temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık olduğunu ifade etmiştik. Ancak temel geçim kaynağının tarım olduğu köylerde tarım dışı faaliyetlere de rastlanmaktadır. Köylüyü farklı faaliyetlerden kazanç sağlamaya yönelten ziraî faaliyetlerin işgücü ihtiyacının bir sene içerisinde farklılıklar göstermesi, tarım işletmelerinin miras yoluyla parçalanması gibi çeşitli faktörler bulunmaktadır. Ayrıca Osmanlı toplumunda tarımsal üretimden sağlanan gelirlerin asgarî geçim seviyesini karşılayacak ölçüde olmadığı durumlarda aileler tarım dışında başka faaliyetlerden ek gelir elde etmeye yönelmekteydi.¹⁷⁷ Temettuat defterlerinde hane reislerinin yan faaliyetlerden elde ettikleri gelirler de kaydedildiğinden bu faaliyetler hakkında bilgi sahibi olabilmekteyiz. Belviran’da bu faaliyetlerden en dikkat çekenleri sınaî ve ticarî faaliyetler grubunda değerlendirebileceğimiz kömürcülük ve odunculuktur. Bu faaliyetler bir kömürcü dışında kişilerin mesleğine yansımamış olsa da mesleği çiftçi, rençber, hizmetkâr vs. olarak kaydedilen kişilerin önemli bir kısmı kömür ve odun üretip satmaktan gelir sağladığı anlaşılmaktadır. Bu faaliyetler ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

1- Kömürcülük

Belviran kazasındaki kömürcülük ve odunculuk faaliyetlerinin daha iyi anlaşılması adına evvela Belviran kazasının 1776’da açılan ve 1839 yılına kadar devam eden Bozkır madeni emanetine bağlılığından bahsetmek gerekmektedir.¹⁷⁸ Osmanlı Devleti’nde maden bulunan yerleşim yerlerindeki reaya madeni işlemekle görevlendirilmiştir. Bunlar sadece madenin çıkarılması işini görmeyip, çıkarılan madenlerin naklini sağlamışlar ve maden ocaklarına gerekli malzemeleri de

---

¹⁷⁷ Güran, “Tarım Ekonomisi”, s. 116-118.

¹⁷⁸ Konuyla alakalı geniş bilgi için bkz. Hamit Şafakçı, *Bozkır’da Madencilik (1776-1839)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2013.

karşılamaşlardır. Bu yerleşimler madencilikle ilgili görevleri karşılığında çeşitli muafiyetler kazanmışlardır.

Bozkır civarında XVIII. yüzyılın ikinci yarısında maden cevheri bulunduğu şeklinde arzların merkeze iletilmesiyle bu madenlerin işletilmesinin devlete yararı olacağı düşüncesiyle madenin işletilmesine izin verilmiştir.¹⁷⁹ Bozkır madeninin ilk açıldığından itibaren madenin kömür ihtiyacını karşılamak için Belviran kazası da maden emaneti idaresine bağlı kalmıştır.¹⁸⁰ Belviran kazasına bağlı köylerin tamamı madenin kömür ihtiyacını karşılamak amacıyla görevlendirilmişti.¹⁸¹ Bozkır madeni ilk açıldığında, Bozkır madenine bağlı kazalarında yaşayan kişiler genellikle çiftçi olduğundan dolayı kömür yakma işini bilmediklerinden Gümüşhane'den baltacı talep edilmiştir.¹⁸² Dolayısıyla kazada kömürcülükten gelir sağlayan kişilerin, temettuat defterlerine “*bazen kömür yakıp furuht etmiş olduğu*” şeklinde yansıyan odun kömürü (mangal kömürü) üretimini Gümüşhane'den gelen ustalardan öğrendiği söylenebilir.¹⁸³

1844 yılında Belviran'da kömürcülüğün ne ölçüde temsil edildiğine bakıldığında, kazada 51 hane reisinin kömür yakıp satarak ek kazanç sağladığı belirtilmiştir. Bu faaliyetin en yüksek oranda yürütüldüğü yerleşim birimi Afşar köyüdür. Köydeki hanelerin %45'i bu faaliyetten gelir elde etmişlerdir. Defterlerde kazada ne ölçüde bir üretim yapıldığı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bozkır madeninin açık olduğu dönemde, her bir kömürcünün haftada 100 kıyye kömür tedârik ederek fırınların olduğu mahalle nakletmek şartıyla 100 kıyye kömüre 60'ar akçe ücret aldıkları bilinmektedir.¹⁸⁴ Ancak temettuat tahrirlerinin yapıldığı 1844-45 yıllarından yaklaşık 5 sene önce Bozkır maden emaneti cevherin tükenmesi gerekçe gösterilerek kapanmıştır.¹⁸⁵ O halde defterlerde kömür yakıp satarak kazanç sağlayan kişilerin bu

---

¹⁷⁹ Şafakçı, *Bozkır*, s. 32.

¹⁸⁰ Şafakçı, *Bozkır*, s. 128.

¹⁸¹ Şafakçı, *Bozkır*, s. 138.

¹⁸² Madenin kömür ihtiyacını karşılayan baltacıya kömürcü de denilmektedir. Şafakçı, *Bozkır*, s. 193.

¹⁸³ Şafakçı, *Bozkır*, s. 121.

¹⁸⁴ Şafakçı, *Bozkır*, s. 193-194.

¹⁸⁵ Şafakçı, *Bozkır*, s. 49.

kömürü maden ocağına sattığı söylenemez. Bu nedenle Belviran kazasındaki kömürcülerin ürettikleri kömürleri kaza içi veya kaza çevresine ısınma amacıyla sattıkları düşünülebilir.

2- Odunculuk

Belviran kazasında kömürçüler dışında 60 hane reisinin de odun satarak ek gelir sağladığı anlaşılmaktadır. Bu kişiler defterlerde “*bazen ağaç kesip fûruht ettiği*” veya “*bazen odun kesip fûruht ettiği*” şeklinde kaydedilmişlerdir. Kazada odunculuk ve kömürçülük faaliyetlerinin yaygın oluşu XIX. yüzyıl ortalarında Belviran kazasının orman açısından zengin bir coğrafi yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Belviran ahalisinin neredeyse tamamı tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerle meşgul olmasına rağmen ziraî faaliyetlerden elde edilen gelirin hanelerinin ihtiyacını karşılamaya yetmediği durumlarda kömür ve odun üretilip satarak geçimlerini sağlamışlardır. Kömürçülükte olduğu gibi odun üretimi konusunda da elimizde herhangi bir veri olmamasına rağmen, 1835’de tamiri yapılan Konya’daki Mevlânâ Türbesinin tamiratında iskele kurmak için gerekli olan ağaç ve tahtanın bir kısmının Belviran kazasındaki ormanlardan sağlanması¹⁸⁶, Bozkır madenine kömür tedariki yükümlülüğü dışında 1817 yılında kazanın en büyük köyü Gederet ve Bolad köylerinin madene kal kütüğü temin etmekle görevlendirilmesi¹⁸⁷ gibi örnekler Belviran’da önemli bir kazanç kaynağı olduğunu düşündürmektedir. Ancak odun kesip satarak kazanç sağlayan kişilerin asıl kazanç kaynağının kaza içindeki pekmez üreticileri olduğu düşünülmektedir. Zira çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere, pekmez üretimi Belviran’ın en öne çıkan faaliyetlerinden birisidir. Özellikle dağ köylerinde bağcılık ve buna bağlı pekmez üretimi önemli bir gelir kalemidir. Pekmez üretmek için oduna ihtiyaç vardır. Buradan hareketle oduncuların ağaçlardan elde ettikleri odunları genellikle pekmez üreticilerine sattıkları düşünülebilir.

C - Görevliler

Bu kısımda kazadaki görevliler ve yöneticiler bir araya getirilmiştir. Bunlar arasında dinî, idarî ve ilmî görevliler bulunmaktadır. Meslek kaydında müdür, muhtar,

---

¹⁸⁶ Doğan Yörük, “Osmanlı Devleti’nde Kütüphane Yaptırmanın Maliyeti: Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi Örneği (1794-1796)”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19, Bışkek 2008, s. 98-99; Yusuf Küçükdağ, “1251 H / 1835 M. Tarihli Mevlânâ Türbesi ve Çelebi Efendi Konağı Tamir ve İnşası Defteri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, II, Konya, s. 188.

¹⁸⁷Şafakçı, *Bozkır*, s. 126.

kizir, kâhya adlarıyla kayıtlı kişileri idarî görevliler olarak, imam, imam vekili ve hatipler din görevlileri olarak, müderris, muallim ise eğitim görevlileri olarak değerlendirilebilir.

Belviran kazasındaki idarî görevliler; kaza müdürü, muhtar-1 evvel, muhtar-1 sanî ve kizirden (kâhya)¹⁸⁸ oluşmaktaydı. Bunlardan ilk sırada kaza müdürü gelmektedir. Kaza müdürü Abdünnasır Ağazade Mustafa Ağa Kurukavak köyünde yaşamaktadır. Nüfus defterinde idarî görevlilerden 31 birinci muhtar (muhtar-1 evvel), 24 ikinci muhtar (muhtar-1 sani) kaydı bulunmaktadır. Bununla beraber Ağras ve Kınık köylerinde birer kişi hem birinci hem de ikinci muhtar (muhtar-1 evvel ve sani) olarak kaydedilmişlerdir. Kazanın en küçük köyleri olan Akalan ve Boyalı köylerinde muhtar kaydına rastlanmazken Kurukavak köyünde de muhtar kaydı bulunmamaktadır. Bu durum kaza müdürünün bu köyde yaşadığı için başka bir idarî görevli olarak muhtara ihtiyaç duyulmamasından kaynaklanmış olmalıdır. Nüfus defterinde 7 kişi de kâhya olarak kaydedilmiştir. Muhtarlık teşkilatı kurulduktan sonra gayrimüslim nüfusun yaşadığı mahalle ve köylere muhtarların gördüğü vazifeleri yerine getirmek için kâhyaların atandığı bilinmektedir.¹⁸⁹ Ancak Belviran'da gayrimüslim nüfusla ilgili herhangi bir kayıt yoktur. Nitekim kâhya kayıtları temettuat defterleri ile mukayese edildiğinde bu kişilerin kizir olarak kaydedildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin kâtip tercihinden kaynaklı nüfus defterinde kâhya olarak kaydedildikleri anlaşılmaktadır.

Kazada dinî görevliler olarak imam, imam vekili ve hatipler bulunmaktadır. Kazaya bağlı yerleşimlerde ilk kaydedilenler genellikle hatip ve imamlar olmuştur. Bu husus imam ve hatiplerin nüfuzuna işaret etmektedir. Ayrıca bu iki mesleği bir arada yürüten 5 kişi bulunmaktadır. Yine muhtarlardan da 2 kişi imam, 2'si de hatipliği muhtarlıkla birlikte yürütmektedir. İmam olarak kaydedilen kişiler aynı zamanda muallim-i sibyan olarak da kaydedilmişlerdir. Dolayısıyla bu kişileri eğitim görevlileri

---

¹⁸⁸Köy muhtarı yardımcısı, köy kâhyası, köy bekçisi. İsmail Arslan, "XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İmamlar, Muhtarlar ve Köylüler: Balıkesir Örneği", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.8, S. 13, 2007/2, s. 244.

¹⁸⁹ Ali Akyıldız, "Muhtar", *DİA*, C. 31, İstanbul 2006, s. 52.

olarak da değerlendirmek m¼mk¼nd¼r. Kazada muallim-i s¼byanlar d¼şında 1 kişi de m¼derris olarak kaydedilmiştir. Alibeyh¼y¼ę¼ k¼y¼nde hane 95'te m¼derris olarak kaydedilen "İbrahim oğlu Hacı Ali Efendi" isimli kişinin Alibeyh¼y¼ę¼ k¼y¼ndeki medresede m¼derrislik yaptığı belirtilmiştir.

II - SOSYAL YAPI

A. Osmanlı Ordusuna Katkı: Askerde Olanlar

N¼fus defterindeki verilerden Belviran'da askerlik g¼revini ifa eden kişilerin sayısı, gidiş tarihleri ve g¼rev yaptıkları ordularla ilgili bilgi sahibi olabilmekteyiz. 1844 yılında kazadaki 3811 erkeğin 161'i yani erkek n¼fusun %4,22'si askerlikle ilişkilidir.¹⁹⁰ Bunlardan 134'¼ (%83,23) fiilen askerde iken 15'i (%9,32) de rediftir. Daha önce ifade edildiği gibi 12 kişi de (%7,46) askerden firar etmiştir. Fiilen askerlik hizmetinde bulunan 134 kişinin nerede askerlik g¼revinde olduğu belirtilmiştir.

Tablo 12 - Fiilen Askerlik G¼revinde Olanların G¼rev Yaptıkları Ordular, 1844.

G¼REV YAPTIKLARI ORDU	Kişi	ORAN
Rumeli Ordusu	72	53,73
Beriyet¼řřam Ordusu	36	26,87
Dersaadet Ordusu	16	11,94
Anadolu Ordusu	6	4,48
Tunus Ordusu	3	2,24
Topçu S¼varisi	1	0,75
TOPLAM	134	100

Tablo 12'ye g¼re, fiilen askerde olan kişilerin %53'¼ (72 kişi) Rumeli ordusunda askerlik yapmaktadır. 2. sırada ise Beriyet¼řřam ordusu bulunmaktadır.

¹⁹⁰ 1844 yılında Beyşehir Kazası'nda n¼fus defterine kaydedilen 6480 erkeğin 468'i, yani kazadaki erkeklerin %7,2'si askerlikle ilişkilidir. Bunlardan 340'¼ (%72,6) fiilen askerde, 110'u (%23,5) firar etmiş olup, 18'i (%3,85) de redife ayrılmıştır. Muşmal, şahinkaya, "Beyşehir", s. 498; 1844 yılında ise Ilgın Kazasında n¼fus defterine kaydedilen 5457 erkeğin 214'¼ askerlikle ilişkilidir. Sarıyar, *Ilgın*, s. 43; 1844 yılında Saidili kazasında 3064 erkeğin 82'si askerlikle ilişkilidir. Torun, *Saidili*, s. 66.

Askerlik hizmetinde olanların yarısından fazlasının Rumili ordusunda görev yapması dikkate değerdir. Aynı tarihte Beyşehir kazasında da askerlerin %75'i Rumili ordusunda görev yapmaktadır. İkinci sırada ise Şam ordusunda görev yapanlar bulunmaktadır.¹⁹¹ Bu durumun bölgenin özelliğinden mi kaynaklandığı kesin olarak bilinmemekle birlikte dönemin siyasî olayları göz önüne alındığında azınlık isyanları gibi devrin siyasî olaylarıyla ilişkisi olabileceğini düşündürmektedir.

Askerlerden 48 kişinin kaç yıl önce askerlik görevi için Belviran'dan ayrıldığı da belirtilmiştir. En büyük oran %16,67 (8 kişi) ile sayımın yapıldığı yıldan 12 sene önce askere giden kişilere aittir. 6 kişi ise 17 yıldır askerdir. Süresi belirtilenlerden en yakın tarihte askere giden kişi 9 ay önce gitmiştir. Burada dikkat çeken nokta, görev süresi belirtilen kişilerin %80'i 10 yıldan fazladır askerde olmasıdır. Bu husus incelenen dönemde askerlik görevinin uzun seneler devam ettiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla kazada 12 kişinin hanesini ve ailesini geride bırakarak İzmir, Manisa, Aydın gibi bölgelere askerden firar etmesi de uzun bir dönem devam eden askerlik süresi ile ilişkilendirilebilir.

B - Engel Durumu Olanlar

Nüfus sayımlarında şahısların engelleri ve hastalıkları ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Belviran'da kişilerin engel durumları, ama, alil (sakat, hastalıklı)¹⁹², sağır, çolak, topal, mariz (hasta)¹⁹³, meczup, mecnun ve yekçeşm (tek gözlü) kelimeleriyle ifade edilmiştir. Kazada toplam 49 erkeğin (%1,29) engelli olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹⁴ Engelli nüfusun bir kısmının çiftçi, rençber gibi mesleklere sahip oldukları belirtilirken genellikle herhangi bir meslek icra edemeyecek durumda oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, Kurukavak köyünde hane 39'da yaşayan “*Mustafa oğlu Abdülkadir*” isimli kişinin mesleği “*çolak olduğundan sail (dilenci)*” belirtilmiştir.

¹⁹¹ Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 498.

¹⁹² Devellioğlu, *Lûgat*, s. 29.

¹⁹³ Devellioğlu, *Lûgat*, s. 581.

¹⁹⁴ Aynı tarihte Beyşehir kazasındaki engellilerinde aynı orana sahip oldukları görülmektedir. Muşmal, Şahinkaya, “Beyşehir”, s. 499.

Engelli kişilerin genellikle yaşlı olmadığı görülmektedir. Temettuat defterlerinde yaşlı olduğu için meslek icra edemeyecek durumda olan kişiler genellikle “*amelmande*” olarak sınıflandırılırken, nüfus defterinde yaşlı nüfus için herhangi bir tanımlamaya gidilmemiştir. Nüfus defteriyle karşılaştırıldığında *amelmande* olarak kaydedilen kişilerin 58 yaş ve üzerindeki kişiler olduğu görülmektedir. Buraya kadar ki verilerden hareketle, Belviran’da engelli oranının düşük olduğu ve sağlıklı bir nüfus yapısına sahip olduğu söylenebilir.

C- Tahsilde Olanlar

Belviran’da bazı kişilerin kaza dışında talebe oldukları anlaşılmaktadır. Bu kişilerin bir kısmının ne zaman ve hangi şehre gittikleri bilinmektedir. Nüfus defterinde kazada toplam 6 kişinin tahsilde olduğu ifade edilmiştir. Bunlardan 3’ü Konya’da, 2’si Kayseri’de ve 1’i de Karaman’a tahsil amacıyla gitmiştir. Bunlardan 3’ünün kaç yıl önce kazadan tahsil amacıyla ayrıldıkları da kaydedilmiştir. Kayseri’ye giden iki kişiden biri 8 sene önce, 1’isi de 3 sene önce kazadan ayrılmıştır. Karaman’a giden kişi ise 2 sene önce kazadan ayrılmıştır. Konya’ya giden talebelerin gidiş tarihleri ile ilgili herhangi bir bilgimiz yoktur. Bu sonuçlar kazada eğitime ilginin hayli düşük bir seviyede olduğunu göstermektedir.

D - Köleler ve Hizmetçiler

Belviran’da 3811 erkek nüfustan 15’i (%0,39) köle olarak kaydedilmiştir. Kölelerin 5’i Kurukavak, 3’ü Dinek, 2’si Alibeyhüyüğü, 2’si Gederet, 2’si Bardas ve 1’i de Karasınır köyündedir. Temettuat kayıtlarından köleleri olan hane reislerinin oldukça varlıklı kimseler olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin kaza müdürü olan aynı zamanda kazada üç çiftliğin de ortağı olan Mustafa Ağa’nın 3 kölesi bulunmaktadır. Kaza müdürü dışında kölesi olan hane reislerinin mesleği çiftçiliktir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜRETİM VE EKONOMİK YAPI

Bu bölümde temettuat defterlerindeki verilerden hareketle Belviran kazasının temel geçim kaynaklarını oluşturan tarım ve hayvancılık ele alınacaktır. Bu çerçevede ilk olarak tarım ele alınarak, kazada arazi dağılımı, arazinin kullanım şekilleri ve tarımsal üretim incelenecektir. Kazada üretilen ürünler, bu üretimin kazada yaşayan ahalinin ihtiyacına cevap verecek ölçüde olup olmadığı gibi konular sorgulanacaktır. Yine hayvancılık kısmında hane başına düşen hayvan miktarları, hangi tür hayvanların ne amaçla tercih edildiği gibi konular ele alınacak olup ulaşılan sonuçlar başka kazalarla karşılaştırılarak Belviran'ın öne çıkan yönlerine dikkat çekilecektir. Son olarak ise kazada yaşayan ailelerin gelir kalemleri, gelir dağılımı ve vergi yükü tespit edilmeye çalışılacaktır.

I - TARIM

A - Arazi Dağılımı

1844 yılında Belviran kazasında tarıma elverişli 27034,75 dönüm arazi bulunmaktadır. Kazadaki arazilerin 1252,25 dönümü (%4,43) dikili yani bağ arazilerine ayrılmış olup 25782,5 dönümü (%95,57) ise ekilebilir tarladır.¹⁹⁵ Buna göre, tarıma elverişli arazilerin içerisinde en yüksek pay ekilebilir arazilere aittir. Bu arazilerin %54,67'si (14095,5 dönüm) ekili durumda olup %45,33'ü de (11687 dönüm) nadasa bırakılmıştır.¹⁹⁶ Belviran'da ekili arazilerin %99,17'sinde tahıl ve

---

¹⁹⁵ 1844 yılında Hadim kazasında 4124,44 dönüm toprağın %23,9'unu bağ, %6'sını bahçeler oluşturmaktadır. Erhan Soylu, *1840 ve 1884 Tarihli Temettuat Defterleri Işığında Hadim'in Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004, s. 36; Aynı yıl Beyşehir Havzası'nda bulunan 5 kazada (Beyşehir, Yenişar, Kırelî, Göçü, Kaşaklı) arazilerin %99,73'ü ekilebilir arazi iken %0,27 dikili yani bağ arazilerine ayrılmıştır. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 221.

¹⁹⁶ 1844 yılında Ilgın kazası genelinde tarım arazilerinin %56'sı ekili olup %44'ü nadasa bırakılmıştır. Bkz. Gazi Özdemir, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ilgın Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2014, s. 240; Aynı tarihte Beyşehir Gölü havzasında bulunan 4 kazadaki (Beyşehir, Kırelî, Göçü, Yenişar) tarıma elverişli arazilerin %59,95'i ekilidir. %40,05'i ise nadasa bırakılmıştır. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 221.

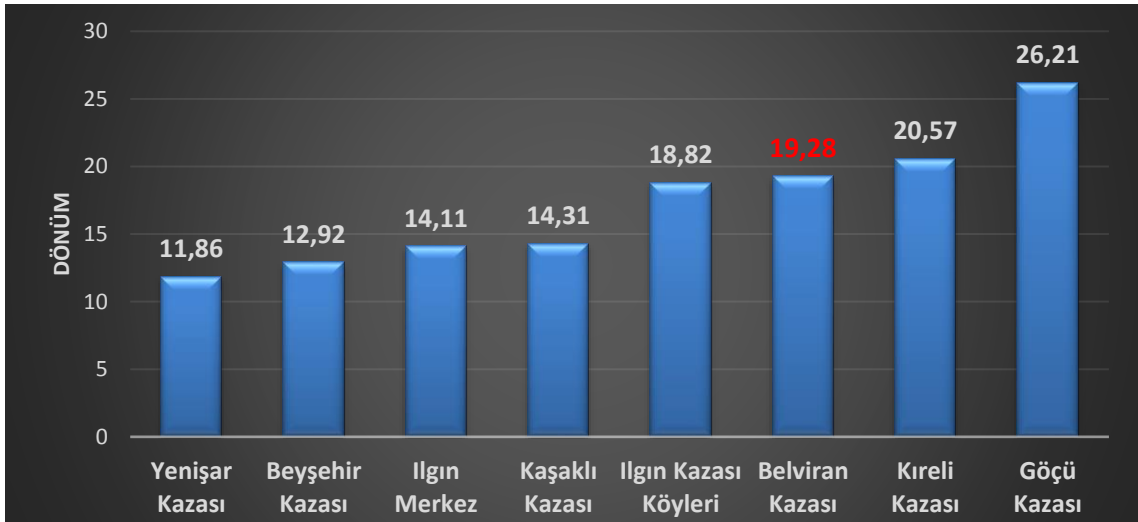
bakliyat üretimi yapılmaktadır. Yaklaşık %1’inde ise kökboya bitkisi yetiştirilmektedir.

Tablo - 13: - Arazi Çeşitleri, 1844.

Arazi Türü	Dönüm	Oran (%)	Hane Başına Düşen Miktar (Dönüm)
Tahıl ve Bakliyat Ekili Tarla	13978	%51,70	9,97
Kökboya Bitkisi Ekili Tarla	117,5	%0,43	0,08
Nadasa Bırakılmış Tarla	11687	%43,23	8,33
Bağ (Dikili Arazi)	1252,25	%4,43	0,89
TOPLAM	27034,75	100	19,28

Bu verilere göre, Belviran’da hane başına 19,32 dönüm tarıma elverişli arazi düşmektedir. Aşağıda hane başına düşen arazi miktarlarının Konya çevresinde bulunan Ilgın¹⁹⁷, Yenişar, Beyşehir, Kaşaklı, Kireli ve Yenişar kazaları¹⁹⁸ ile karşılaştırılmasını içeren bir grafik oluşturulmuştur.

Grafik 5 – Hane Başına Düşen Tarım Arazilerinin Bazı Çevre Kazalarıyla Karşılaştırılması, 1844.

¹⁹⁷ Özdemir, *Ilgın*, s. 241, 243.

¹⁹⁸ Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 223.

Belviran'da hane başına düşen arazi miktarının Beyşehir, Yenişar, Kaşaklı ve Ilgın'dan daha yüksek olduğu görülmektedir. Kırelî ve Göçü kazalarından ise daha düşüktür. Nüfusun yoğun olarak tarımla geçindiği Belviran'da hanelerin çevre kazalara kıyasla tarım arazisi bakımından daha önde olduğu anlaşılmaktadır. Kaza geneli için geçerli olan bu özellikler incelendikten sonra tarıma elverişli arazilerin kazaya bağlı köyler içerisinde dağılımına geçilebilir. Öncelikle Belviran hem ovalık hem de dağlık bir araziye sahip olduğu için kaza köyleri arasında hane başına düşen arazi miktarları açısından bir dengesizlikten söz edilebilir. Söz gelimi kazanın en büyük köyü Gederet'te hane başına 7,28 dönüm arazi düşerken en büyük 2. köy olan Alibeyhüyüğü'nde bu oran yaklaşık 27 dönümdür. Özellikle günümüzde Bozkır ve Hadim yöresinde bulunan bazı köylerde coğrafi yapıya bağlı olarak hane başına düşen tarım arazisi kaza ortalamasının hayli altındadır. Çumra ve Güneysınır'a bağlı köylerde ise bu ortalama kaza ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Ancak hane başına düşen arazinin sınırlı olduğu köylerde de yine temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık olduğu görülür. Bu köylerde ekilebilir arazi yetersiz olsa da bağcılık oldukça gelişmiştir. Yine bağcılık dışında tarım işçisi olarak kaza içerisinde ciddi gelirler elde etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak aşağıda kazaya bağlı yerleşimlerin sahip olduğu ekili, nadas, bağ arazilerinin dönüm cinsinden miktarlarını, ilgili yerleşimdeki diğer arazilere oranlarını ve hane başına düşen arazi miktarını içeren bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo - 14: Arazinin Kullanım Alanları Açısından Yerleşim Birimlerine Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Ekili Arazi		Nadas Arazi		Bağ		Toplam Arazi	Hane Başına Düşen Arazi
		Dönüm	%	Dönüm	%	Dönüm	%		
Alibeyhüyüğü	119	1682	52,37	1530	47,63	0	0	3212	26,99
Karasinir	79	992	49,86	960	48,25	37,75	1,90	1989,75	25,18
Dinek	60	978	50,16	925	47,44	46,75	2,40	1949,75	32,49
Bardas	90	744	48,19	689	44,63	110,75	7,17	1543,75	17,15
Kurukavak	68	802	51,03	659	41,93	38,75	7,05	1499,75	22,05
Armutlu	71	677	47,73	603	42,52	138,25	9,75	1418,25	19,97
Apasaraycığı	42	688	49,91	675	48,97	15,5	1,12	1378,5	32,82
Apa	40	643	52,06	592	47,94	0	0	1235	30,87
Elmasun	57	627	52,02	574	47,62	4,25	0,35	1205,25	21,14
Gederet	162	878,5	74,43	0	0	301,75	25,57	1180,25	7,28
Sarioğlan Ç.	30	536	53,33	460	45,77	9	0,90	1005	33,5
Hamzalar	57	484	49,17	379	38,51	121,25	12,32	984,25	17,26
Durayda	50	505,5	51,86	452	46,37	17,25	1,77	974,75	19,49
Çiçek	27	427	54,21	350	44,43	10,75	1,36	787,75	29,17
Koçaş	32	417	57,62	296	40,9	12,25	1,49	725,25	22,66
Taşbaşı Saraycığı	48	322	47,79	288	42,75	63,75	9,46	673,75	14,03
Bolad	83	364,5	62,63	77	13,23	140,5	24,14	582	7,01
Ağras Ç.	13	235	51,88	210	46,36	8	1,77	453	34,84
Kayaağzı Ç.	28	201	48,03	196	46,83	21,5	5,14	418,5	14,94
Yelbeyi	33	197	47,82	161	39,08	54	13,11	412	12,48
Mehmet Ali Ç.	18	118	62,52	211	34,96	8,5	2,52	337,5	18,75
Tahtalı	20	184	56,14	130	39,66	13,75	4,20	327,75	16,38
Kınık	20	168	51,45	149	45,64	9,5	2,91	326,5	16,32
Alıssa Ç.	15	110	34,38	210	65,63	0	0	320	21,33
Kızılca Kır	16	178	56,51	130	41,27	7	2,22	315	19,68
Çukurkavak Ç.	15	110	39,22	168	59,89	2,5	0,89	280,5	18,7
Yeniköy	17	134	48,16	126	45,28	18,25	6,56	278,25	16,36
Kuzviran	13	173	62,23	96	34,53	9	3,24	278	21,38
Ayvalıca	25	162	60,73	100	37,49	4,75	1,78	266,75	10,67
Armusun	18	126	49,41	124	48,63	5	1,96	255	14,16
Işıklar	23	102	50,31	82	40,44	18,75	9,25	202,75	8,81
Afşar	12	110	58,43	75	39,84	3,25	1,73	188,25	15,68
Boyalı	1	20	66,67	10	33,33	0	0	30	30
KAZA GENELİ TOPLAM	1402	14095,5	52,14	11687	43,23	1252,75	4,63	27034,75	19,28

Buna göre, kazaya bağılı yerleşimlerde en fazla tarıma elverişli arazi 3212 dönüm ile kazanın nüfus açısından ikinci büyük yerleşimi olan Alibeyhüyüğü'ndedir. 2. sırada 1989,75 dönüm arazi ile Karasınır, 3. sırada ise 1949,75 dönüm arazi ile Dinek köyleri bulunmaktadır. Ancak hane başına düşen ortalama tarım arazilerine bakıldığında Alibeyhüyüğü 8. sıraya gerilemektedir. Hane başına düşen ortalama arazi miktarında ilk sırada 34,84 dönüm arazi ile Ağras çiftliği ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra hane başına düşen 33,5 dönüm ile Sarıoğlan çiftliği ve 32,82 dönüm ile Apasaraycığı gelmektedir. Bu yerleşimlerde hane başına düşen arazi miktarı kaza ortalamasının oldukça üzerindedir. Kazanın en büyük yerleşimi Gederet köyü toplam arazide 10. sırada olmasına rağmen hane başına düşen arazi miktarında 7,28 dönüm arazi ile 33 köy içerisinde 32. sıraya gerilemektedir.

Osmanlı'da nüfus yoğunluğunun düşük olduğu yerleşimlerde genellikle hububat üretimi ve hayvancılık temel tarımsal faaliyetler olarak yer alırken, nüfus yoğunluğu arttıkça hububat üretimi dışında diğer bitkisel üretim ve bilhassa bağ ve bahçecilik önemini artırmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, tarım üretiminden daha fazla emek gerektiren bağ veya bahçecilikte gerekli emeği karşılayabilecek nüfus yoğunluğunun bulunmasıdır.¹⁹⁹ Nitekim Belviran kazasında bağ arazilerinin en yüksek paya sahip olduğu yerleşim %25,57 ile kazanın en büyük köyü Gederet köyüdür.²⁰⁰ Hane başına düşen arazi miktarlarında son sıralarda yer alan Gederet'te bağcılığın yoğun olarak yapıldığı görülmektedir. Kaza genelinde tarıma elverişli arazi içerisinde tarlaların payı yaklaşık %95 iken bazı köylerde ise bu oran %100'e ulaşmaktadır. Alibeyhüyüğü, Apa, Boyalı köyleri ve Alıssa çiftliğinde bağ için ayrılmış arazi bulunmamaktadır.

Kazada ekilebilir arazilerin yaklaşık yarısı nadasa bırakılırken, bazı yerleşimlerde nadasa bırakılan tarla miktarının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu köylerde yaşayan ahali arazilerini ihtiyaçlarını karşılamaya yetersiz olmasından ya da

---

¹⁹⁹ Tevfik Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 79-80; Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 242.

²⁰⁰ Belviran örneğinde olduğu gibi Beyşehir Gölü Havzası'nda bulunan beş kaza (Beyşehir, Göçü, Kireli, Kaşaklı, Yenişar) içerisinde en kalabalık yerleşim birimi olan Davgana köyü de havza dahilinde bağ ve bahçe miktarının en fazla olduğu yerdir. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 242.

verimli olduğundan nadasa bırakmak gerekliliği hissetmemektedir.²⁰¹ Örnek olarak Gederet köyünde ziraî arazinin tamamı ekili olup, nadasa bırakılan arazi bulunmamaktadır. Bolad köyünde ise toplam arazinin yaklaşık %62'si ekili, %24'ü bağ arazisi olup arazinin yalnızca %13'ü nadasa bırakılmıştır. Nitekim bu iki köy, kazada hane başına düşen arazi miktarında son iki sırada yer almaktadırlar. Diğer taraftan ekili arazinin en küçük paya sahip olduğu yerleşim ise Alıssa çiftliğidir. Alıssa'da hane sahiplerine ait toprakların yalnızca %34'ü ekilidir. Arazilerin %65'i ise nadasa bırakılmıştır.

B – Tarımsal Üretim

Osmanlı Devleti'nde tarıma elverişli arazilerin yaklaşık %90'nında kuru tarım yapılarak hububat ekilirdi. Hububat üretimi hane emeği ile bir çift öküzün çektiği karasabana dayanırdı. Hububat ürünlerinin en önemlileri ise buğday ve arpaydı.²⁰² Hububat dışında bazı bölgelerde de daha çok pazara yönelik olarak üretimi yapılan sınaî bitkiler ve bağ, bahçecilik Osmanlı toplumunda yaygın faaliyetlerden birisidir.²⁰³ Belviran kazasında da ekili arazilerin %99'unda tahıl ve bakliyat yetiştirildiği, %1'inde ise kökboya ziraati yapıldığı daha önce ifade edilmişti. Bu kısımda kazada tarım arazilerinde yetiştirilen ürünler, tahıl ve bakliyat üretimi, kökboya üretimi ve bağcılık olmak üzere üç ayrı kısımda incelenecektir.

1. Tahıl ve Bakliyat Üretimi

Ekonomisi tarıma dayalı toplumların vazgeçilmez ürünü hububattır. Hububat ürünleri stratejik açıdan da önemlidir. Ordu iaşesinde buğday, ayrıca at vs. hayvanların yemi için arpa ve saman gerekmektedir. Bu sebeplerden dolayı devlet hububat üretimini sürekli teşvik etme yoluna gitmiştir. Ayrıca ülkenin en önemli vergi kaynaklarından öşür vergisinin %50'sinin hububat ürünlerinden sağlanıyor olması da devletin teşvik sebeplerden birisidir.²⁰⁴ Belviran'da yetiştirilen ürünlerin en önemlileri

²⁰¹ Muşmal, *Beşehir ve Çevresi*, s. 221-222.

²⁰² Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2007, s. 38.

²⁰³ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 77-79.

²⁰⁴ Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2014, s. 104-105.

hububat ve bakliyatlardır. Kazada yetiştirilen hububat ve bakliyat ürünleri; arpa, buğday, çavdar, yulaf, burçak, mahlut, mıhtan ve nohuttur. Temettuat defterlerinde bir bölgede yetiştirilen ürünlerden alınan %10 hesabıyla alınan öşür miktarı da yer almaktadır. Bu sayede bölgede yetiştirilen ürünlerin üretim miktarına ulaşılabilir.

Konuya geçmeden önce, kazadaki üretim miktarının ve kapasitesinin tespitini yapabilmek için defterlerdeki ağırlık ölçülerine değinmek gerekmektedir. Çünkü Belviran'a ait defterlerdeki hububat ölçülerinde mahalli ölçüler kullanılmış olup diğer yerleşimlere kıyasla daha farklıdır. Temettuat defterlerinde hububat ve bakliyatların öşür bedeli ekseriyetle “*kile*” cinsinden verilmesine rağmen Belviran kazasındaki yerleşimlere ait defterlerde hububat ölçüsü olarak “*yarım*” ifadesi kullanılmıştır. Yalnızca kazadaki 5 çiftlikte (Alıssa, Çukurkavak, Mehmet Ali, Sarioğlan, Ağras) kile kullanılmıştır. Adı geçen çiftlikler dışında hububat ölçüsü olarak yarım kullanılmıştır.

Temettuat defterlerine dayanarak yapılan çalışmalarda “*yarım*” şeklinde bir hububat ölçüsüne Belviran kazası dışında henüz rastlanmamıştır. Yarımın bölgede kullanılan mahalli bir ölçü olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Anadolu coğrafyasında bazı bölgelerde ölçü olarak yarım rastlanmaktadır. Ankara/Güdül yöresinde gaz tenekesi boyutlarına eşit bir tahıl ölçüğüne yarım denilmektedir.²⁰⁵ Bazı bölgelerde gaz tenekesi oylumunda ölçüğe yarım denilirken, bazı bölgelerde gaz tenekesinin yarısına, kimi bölgelerde ise gaz tenekesinden büyük olan ve tahtadan yapılmış ölçüğe yarım denilmektedir.²⁰⁶ Isparta/Yalvaç civarında bir gaz tenekesinin yarısı oylumundaki ölçüğe yarım denilmektedir.²⁰⁷ Ayrıca Kastamonu'da 7,5 okkaya

---

²⁰⁵ *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü XII (EK I)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, s. 4814.

²⁰⁶ Yarımın Anadolu coğrafyasında kullanıldığı bölgeler ve karşılık geldiği ölçüler hakkında detaylı bilgi için bkz. Cemal Okçu, *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2015, s. 78.

²⁰⁷ Okçu, *Tarım Sözcükleri*, s. 78.

(9,621 kg) eşit olan bu ölçünün Bolu ve Ankara'da 1/2 İstanbul kilesine (12,828 kg) denk olduğu ifade edilmiştir.²⁰⁸

Belviran'a gelince, yarım ölçüsünün kg cinsinden ifade ettiği net değerle ilgili kesin bir bilgimiz bulunmamakla birlikte yarım ve kilenin birbirine oranı hakkında bilgi sahibiyiz. Yarım ve kile ölçülerinden ilk olarak yarım olarak belirtilen ölçünün kilenin yarısını akla getirirse de bazı yerleşimlerdeki kayıtlardan bu görüşün yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce ifade ettiğimiz gibi çiftliklerde toplam tahıl üretiminden alınan aynî olarak kile cinsinden öşür miktarı ve bu miktarın nakdî karşılığı verilmiştir. Bazı çiftliklerde ise tahıl üretiminden alınan öşürün aynî karşılığı hem yarım hem kile ile belirtilmiştir. Örneğin, 1844 yılında Mehmet Ali çiftliğinden 4 kile 2 yarım çavdar öşrü alınmış olup bu miktarın nakdî karşılığı 102 kuruş olarak belirtilmiştir.²⁰⁹ Ayrıca her 1 kile çavdarın değerinin de 24 kuruş olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla 4 kile çavdarın değeri 96 kuruştur. Kalan 6 kuruş ise 2 yarımın değeri olup, 1 yarım 3 kuruşa karşılık gelmektedir. 1 kile çavdar 24 kuruş, 1 yarım çavdar da 3 kuruş olduğuna göre yarım kilenin 8/1'ine karşılık gelmektedir. Nitekim kazaya bağlı tüm köylerde 1 yarım çavdar 3 kuruş değerindedir. Yine tüm köylerde 1 yarım buğdayın değeri 3,75 kuruş iken 1 kilesinin değeri 30 kuruş olarak verilmiştir. Diğer tarım ürünlerinde de aynı oranı görmekteyiz. Dolayısıyla Belviran'da 8 yarımın 1 kileye eşit olduğu açıktır. Osmanlı'da genellikle kilenin alt birimleri olarak şinik, kutu ve zarf kullanılıyordu. 1 kile 8 kutuya eşitti.²¹⁰ Fakat Belviran'da kutu yerine yarım kullanılmıştır. Yarımın kileye oranının da Belviran dışında bazı bölgelerde farklı olduğu anlaşılmaktadır. Zira Şebinkarahisar'da ise 1 kile 32 yarıma eşittir.²¹¹ O

---

²⁰⁸ Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 118; Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2011, s. 724.

²⁰⁹ ML.VRD.TMT.d, Nr. 09799, s. 2.

²¹⁰ 26 Eylül 1869 tarihli ölçü reformuna kadar Osmanlı'da 1 eski kile = 4 şinik = 8 kutu = 16 zarf = 37 litredir. Cengiz Kallek, "Kile", *DİA*, C. 25, Ankara 2002, s. 570.

²¹¹ Dursun Ayan, "İki Tahıl Ölçüsü Üzerine Sosyomatematik Notlar: Şebinkarahisar Kilesi ve Gödük", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VI/1, İstanbul 2004, s. 76; Ayrıca Ayan, 1 Şebinkarahisar kilesinin 288 kg olduğu ifade etmektedir. Dolayısıyla yarım 9 kilograma karşılık gelmektedir. Ayan, "Tahıl Ölçüsü Üzerine", s. 77.

halde, kazanın üretim yapısını inceleyebilmek için Belviran'da yarımın 8 katına eşit olan kile ölçüsüne de değinmek gerekmektedir.

Kile, Arapça keyl kelimesinden türemiş bir kelime olup ölçek anlamına gelmektedir. Osmanlı'da kuru meyve ve hububat ölçülerinde genellikle kile kullanılmıştır.²¹² Fakat bu ölçünün Osmanlı'da yerleşim birimlerine göre hatta aynı yerleşim birimlerinde dahi farklı zamanlarda değişiklik gösterdiği bilinmektedir.²¹³ XVI. yüzyılda 1 İstanbul kilesi 25,6589 kg. buğday ve un, 23,093 kg. arpa alırdı.²¹⁴ W. Hinz ise buğday için 25.656 kg, arpa için 22.25 kg ölçülerini belirtmiştir.²¹⁵ XVI. yüzyılda Konya kilesi ise 1 İstanbul kilesi + 1 şinik yani 32,073625 kg. olarak kabul edilmektedir.²¹⁶ Elbette Konya kilesi ile ilgili de farklı görüşler bulunmaktadır. Oğuzoğlu, XVII. yüzyılda 1 Konya kilesinin buğdayda 66,35 kg geldiğini belirtmiştir.²¹⁷ 1840-43 yıllarını kapsayan Konya şer'iyeye sicillerini inceleyen Şahin ise Konya kilesinin 176 kilograma denk olduğunu belirtmektedir.²¹⁸

Kile konusunda farklı görüşlere rağmen, Osmanlı'da ağırlık ölçüleri konusunda en sık başvurulan kaynaklar arasında yer alan W. Hinz, Türkiye'de 1841 yılından itibaren kilenin 25,656 kg (20 okka) olarak sabitlendiğini belirtmektedir.²¹⁹ Bu görüşten hareketle temettuat defterlerine dayanan çalışmalarda belirli bölgenin üretim miktarları hesaplanırken genellikle bu ölçü esas alınmış ve üretim miktarları 1 kilenin 25,656 kg olduğu kabul edilerek hesaplanmıştır.²²⁰ Ancak kanâatimizce Belviran

²¹² Kallek, "Kile", s. 568-569.

²¹³ Kilenin çeşitli bölgelerde ifade ettiği değerler ve konu hakkında farklı görüşler için bkz. Kallek, "Kile", s. 568-571; W. Hinz, *İslâm'da Ölçü Sistemleri*, Çev. Acar Sevim, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1990; Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 63-70.

²¹⁴ Kallek, "Kile", s. 568-569.

²¹⁵ Hinz, *Ölçü Sistemleri*, s. 51.

²¹⁶ Kallek, "Kile", s. 569.

²¹⁷ Yusuf Oğuzoğlu, "17. Yüzyılda Konya'da Şehir Ekonomisi Etkileyen Bazı Faktörler", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIV, S. 25, Ankara 1982, s. 336.

²¹⁸ Mustafa Şahin, *Konya'da Tanzimat'ın Uygulanması (1840-43 Tarihli 76 Numaralı Konya Şer'iyeye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013, s. 84.

²¹⁹ Hinz, *Ölçü Sistemleri*, s. 51.

²²⁰ Bazı örnek çalışmalar için bkz. Nurgül Bozkurt, "1844-45 Tarihli Temettuat Defterine Göre Kütahya Sancağı Dazkırı Kazası Evciler Köyü'nün Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 19, Güz 2011, s. 138-156; Rafet Metin, "1260-61/1844-45 Temettuat Kayıtları Işığında Kubad Köyü'nün Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü", *Studies of the Ottoman Domain*,

özelinde bu görüşe katılmak çok mümkün değildir. Zira temettuat kayıtlarındaki veriler Belviran'da kullanılan kilenin kg cinsinden daha fazla bir değere sahip olduğunu düşündürmektedir. Bunu düşünmeye sevkeden bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlardan ilki, günümüzde bölgede kilenin hâlâ bilinmesi ve buğday hesabıyla yaklaşık 180 kg civarına denk olmasıdır. Nitekim Belviran coğrafyasında yapılan saha araştırmasında özellikle de Bozkır ve Güneysınır ilçesi civarında 12 havayı 1 kileye eşittir. Havayı günümüzde Karaman, Mersin, Akşehir civarlarında da rastlanan yerel bir tahıl ölçüsüdür.²²¹ Bölge halkı, 12 havayı buğdayın 6'şar havayiden 1'er çuvala doldurulmasına, yani 2 çuval buğdaya 1 kile denildiğini belirtmiştir.²²² Her bir havayı ortalama olarak 15 kg civarında buğday almaktadır.²²³ Dolayısıyla bölgede 1 kile buğday yaklaşık 180 kilograma karşılık gelmektedir. Bu sayı Konya kilesinin 176 kg olduğu görüşü ile oldukça benzerlik göstermektedir.

Kilenin Belviran'da kg cinsinden 25,656 kg'dan daha fazla bir değere sahip olduğunu düşündüren bir diğer ve belki de en önemli neden ise 1 kile 25,656 kg olarak kabul edildiğinde dönüm başına verimlilik hesaplamalarında mümkün olmayacak kadar düşük bir orana ulaşılmasıdır. Örneğin, 1844 yılında Mehmet Ali çiftliğinde 118 dönüm ekili tarlada 20 kile buğday, 15 kile arpa ve 40 kile 20 yarım çavdar olmak

---

C. 8, S. 14, Şubat 2018, s. 121-133; Rafet Metin, "1260-61/1844-45 Temettuat Kayıtları Işığında Çullu Köyünün Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7, S. 2, Kırıkkale 2017, s. 409-424; Metin Menekşe, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Seyitgazi Kazası Künbet Köyü'nün Sosyal ve Ekonomik Yapısı (9184 Numaralı Temettuat Defterine Göre)", *History Studies*, Volume 7 Issue 1, A Tribute to Prof. Dr. İbrahim GÜLER, March 2015, p. 95-119; Arzu Baykara Taşkaya, "1844 Tarihli Temettuat Kayıtlarına Göre Kütahya Sancağına Bağlı Şaphane Köyünün Sosyal Ekonomik Yapısı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 35, Ocak 2013, s. 235-252; Ayhan Yalçın, "Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 15, Ankara 2004, s. 13-87.

²²¹ Bölgelere göre hevay, havay, havayı gibi isimler aldığı da görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Okçu, *Tarım Sözcükleri*, s. 75-76; *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, VII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, s. 2310.

²²² Osmaniye, Erzin, Dörtöyl yöresinde 2 havayı buğdaya 1 kile, Mut, Ermenek, Gülnar yöresinde 4 havayı buğdaya 1 kile, Mersin yöresinde 20 havayı buğdaya 1 kile denilmektedir. Bkz. Ahmet Geçer, "Temettuat Defterlerine Göre Mut'un Sosyo-ekonomik ve Demografik Yapısı (1844-45)", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Ankara 2012, s. 1763.

²²³ Bu sayı buğdayın cinsine ve kalitesine göre değişmektedir. Buğdayın kalitesi arttıkça tenekenin ağırlığı da artmaktadır.

üzere toplam 75 kile 20 yarım hububat üretimi yapılmıştır.²²⁴ Kile tüm tahıl ürünleri için 25,656 kg olarak kabul edildiği takdirde çiftlikte bir senede 1988,14 kg. hububat üretimi yapılmış olur. Yani dönüm başına 16,84 kg hububat elde edilmiş olacaktır. Bir başka örnek ise Gederet'te hane 82'de kayıtlı hane reisi yalnızca buğday yetiştirmek olup 3 dönüm ekili tarlasında 10 yarım buğday yetiştirmiştir. 1 kile buğday 25,656 buğday kabul edildiğinde 1 yarım buğday 3,207 kg'ya denk olacaktır. Dolayısıyla bahsi geçen kişi 3 dönüm tarlada 32,07 kg buğday yetiştirmiştir. Bu durumda dönüm başına buğday verimliliği 10,69 kg olarak gerçekleşmiş olacaktır ki bu sayı da hayli düşüktür. Zira Güran'a göre, XX. yüzyıl başlarında buğdaydan bir dönüm topraktan elde edilen gayrisafî hasıla Osmanlı vilayetlerinde 70-140 kg arasında değişiyordu. Tarlaya atılan tohum miktarı düşüldükten sonra ulaşılan safî hasıla ise 54-128 kg arasındaydı.²²⁵ Ancak yukarıdaki iki örnekte gördüğü gibi kile 25.656 kg kabul edildiği takdirde Belviran'da bir dönümden elde edilen hububat 10-16 kg arasında olacaktır. Serpme yöntemiyle bir dönüme ortalama 15 kg civarında tohum atıldığı da düşünülünce bu rakamlar imkân dahilinde görünmemektedir. Çünkü Güran, 1844-46 yıllarında Edirne bölgesi örneğinden hareketle Osmanlı coğrafyasında buğday veriminin bire dört ile yedi arasında değiştiğini ifade etmektedir.²²⁶

Belviran kilesi, Hinz'ın verdiği değer yerine 176 kg kabul edildiği takdirde ise 1 yarım 22 kg olacaktır. Yukarıdaki iki örneğe uyarladığımızda, ilk olarak Gederet köyünde hane 82'de 10 yarım buğday yetiştiren kişi, 3 dönüm tarlasında 220 kg buğday yetiştirmiş olur. Bu durumda dönüm başına 73,33 kg buğday alındığı ortaya çıkmaktadır. Bu husus, Güran'ın buğdayda dönüm başına 70-140 kg gayrisafî hasıla elde edildiği görüşüne uygundur. Ayrıca bir dönüme serpme yöntemiyle ortalama 15 kg tohum atıldığı kabul edilirse verimlilik bire 5 olmaktadır. Aynı metot kullanılarak Mehmet Ali çiftliğinde örneğinde yapılan hesaplamada ise dönüm başına hububat

---

²²⁴ Bu miktarlara verilen öşür bedelinin 10 ile çarpılmasıyla ulaşılmıştır.

²²⁵ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 96-97. Ayrıca bu örneğe göre Güran tarlaya atılan tohum miktarını 12-16 kg arasında hesaplamış olmalıdır.

²²⁶ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 99.

üretimi 115,59 kg olarak gerçekleşmiş olacaktır.²²⁷ Dönüm başına verimlilik Gederet örneğinden yüksek olmakla birlikte yine 70-140 kg arasında olduğu görülecektir. Ayrıca bu yüksekliği Mehmet Ali köyünün bir çiftlik işletmesi olmasıyla ilişkilendirebiliriz. Çünkü çiftlikler köylü işletmelerine kıyasla daha verimli işletmelerdir.²²⁸ Yukarıda verilen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Diğer köylerde de benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Buraya kadar ki verilere dayanarak, çalışmamızda kazanın üretim yapısı incelenirken Belviran'da kullanılan kile 25,656 kg yerine 176 kg olarak kabul edilmiştir. Bu durumun yukarıda ifade edilenler dışında kesin bir veriye dayanmamasından dolayı ihtiyatla karşılanması gerekmektedir birlikte kazanın üretim yapısına ilişkin en yakın tahminin olduğu kanaatindeyiz. Bununla beraber, Belviran'da kullanılan kilenin buğdayda karşılık geldiği kg cinsinden değeri diğer hububat ürünlerinde farklılık gösterecek olsa da yine elimizde kesin bir veri olmadığından üretim miktarlarına ilişkin yapılan hesaplamalarda tüm ürünler buğday kilesi üzerinden hesaplanacaktır. Dolayısıyla kg. cinsinden verilen miktarların kesin karşılıkları değil tahmini ya da daha doğru bir ifade ile yaklaşık değerler olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Kazadaki hububat ölçüleri ile ilgili bu bilgilerden sonra tahıl ve bakliyat üretim miktarına geçilebilir. Belviran kazasında 14095,5 ekili tarlanın %0,83'ünde kökboya ziraati yapılırken %99'unda ise tahıl ve bakliyat ürünleri yetiştirilmektedir. Aşağıda 1844 yılında Belviran kazasında yetiştirilen tahıl ve bakliyat ürünlerinin üretim miktarlarını ve hane başına düşen üretim miktarını içeren bir tablo oluşturulmuştur.²²⁹ Yarım ölçüsüyle belirtilen tüm ürünler kileye çevrilerek tabloya aktarılmıştır.

---

²²⁷ 1844 yılında Mehmet Ali çiftliğinde 118 dönüm ekili tarlada 20 kile buğday, 15 kile arpa ve 40 kile 20 yarım çavdar olmak üzere toplam 75 kile 20 yarım hububat üretimi yapıldığını ifade etmiştik. Kile 176 kg kabul edildiğinde 13.640 kg üretim yapılmış olacaktır. Dönüm başına 115,59 kg hububat düşmektedir.

²²⁸ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 98.

²²⁹ Daha önce ifade ettiğimiz üzere Kayaağzı çiftliğinde oşür miktarları tarım ürünleri için ayrı ayrı yazılmadığından bu köydeki üretim miktarları ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Dolayısıyla tabloda hane başına düşen miktarlar 1402 hane yerine Kayaağzı çiftliğinde yaşayan 28 hane reisi dışarıda tutularak 1374 hane üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo - 15: Tahıl ve Bakliyat Üretimi, 1844.

Tahıl ve Bakliyat Ürünü	Kile	Kg	%	Hane Başına Düşen Miktar (Kile)	Hane Başına Düşen Miktar (Kg)
Arpa	5162,5	908.600	%45,65	3,75	661,28
Buğday	3689,37	649.330	%32,62	2,68	472,58
Mahlut	1008,43	177.485	%8,92	0,73	129,17
Çavdar	957,81	168.575	%8,47	0,69	122,68
Nohut	187,5	33.000	%1,66	0,13	24,01
Burçak	150,62	26.510	%1,33	0,1	19,2
Mihtan	78,12	13.750	%0,69	0,05	10
Yulaf	75	13.200	%0,66	0,05	9,6
TOPLAM	11309,35	1.990.445,6	%100	8,18	1448,65

Tablo’da görüldüğü üzere 1844 yılında Belviran kazasında 13978 dönüm ekili tarlada 11314,38 kile (1.991.330 kg) tahıl ve bakliyat ürünü yetiştirilmiştir. Yetiştirilen ürünler içerisinde ilk sırada %45 ile genellikle hayvan yemi olarak kullanılan aynı zamanda insanlar tarafından da tüketilebilen arpa yer almaktadır.²³⁰ Bu husus kazada hayvancılığın da yoğun ve yaygın olarak yürütülen bir faaliyet olarak öne çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Ziraatle uğraşan haneler aynı zamanda hayvancılıkta yapmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında hayvancılık ayrı başlıklar halinde detaylı bir şekilde ele alınacaktır. İkinci sırada ise %32 ile insanların temel besin maddesi olan buğday yer almaktadır. Kazadaki yetiştirilen tahıl ürünlerinin dörtte üçünü buğday ve arpa oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla mahlut, çavdar, nohut, burçak, mihtan ve yulaf yer almaktadır.

Bu verilere göre kazada hane başına 8,19 kile (1449,16 kg) tahıl ve bakliyat ürünü düşmektedir. Bu miktarın %10’u öşür vergisi, %20’si de tohum ve diğer üretim

²³⁰ Beyşehir Gölü Havzası’nda yer alan 5 kazada tahıl üretiminin %50’den fazlası buğdaydır. Buğday ilk sırada yer alırken arpa ikinci sırada yer almaktadır. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 258.

masrafları için düşüldüğünde²³¹ hane başına safi olarak 5,76 kile (1014,412 kg) tahıl ve bakliyat ürünü düşmektedir. Kazada bir hanenin ortalama 5 kişiden oluştuğu varsayımından hareketle kişi başına ise 1,15 kile (202,824 kg) tahıl ve bakliyat düşmektedir. Sadece buğday üzerinden hesap edildiğinde ise bu oran 66,16 kg'dır. Bir kişinin günlük kalori ihtiyacı ortalama olarak 1.625 ve 2011 kalori arasında değişmektedir. Bu oran kişinin vücut büyüklüğüne, çalışma koşulları ve iklim koşullarına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Buna göre beslenmesini tahıl ürünlerinden sağlayan bir kişi bu kaloriyi yılda 190-235 kg arasında buğdaydan alabilmektedir.²³² Bu verilere göre, Belviran kazasında 1844 yılında yapılan üretim, yalnızca buğday üzerinden değerlendirildiğinde yetersiz olmakla birlikte yetiştirilen diğer tahıl ve bakliyat ürünleri de dahil edildiğinde, üretimin kazada yaşayan insanların tüketim ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterlilikte olduğu (202 kg) söylenebilir. Buradan hareketle, tarımsal üretimde hayli yüksek bir paya sahip olan tahıl ve bakliyat üretiminin kazadaki nüfusun ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olduğu dolayısıyla kazada kökboya yetiştiriciliğinin ve yine yaygın faaliyetlerden olan bağcılığın da pazara yönelik yapıldığı düşünülebilir. Nitekim Osmanlı toplumunda sınaî bitkiler, bağ ve bahçecilik daha çok pazara yönelik faaliyetlerdir.²³³ Bu faaliyetlere geçilmeden önce tahıl ve bakliyat ürünleri ile kazadaki yerleşimlere dağılımı ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

a. Arpa

Arpa, buğdayla birlikte en önemli hububat ürünüdür. Arpa hayvan yemi açısından çok önemli bir bitki olup aynı zamanda insanlar tarafından da besin olarak

---

²³¹ Bu oranlar, Güran'ın Koyuntepe nahiyesine bağlı 9 köyün tarım ürünü fazlasını hesaplarken uyguladığı modelden alınmıştır. Tefvik Güran, "On Dokuzuncu Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı'nın Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy Üzerinde Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması", *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998, s. 217.

²³² Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 93; Bunun yanı sıra Güran, XIX. Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı'nın Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy üzerinde Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması" isimli çalışmasında bir kişinin yıllık tüketim ihtiyacını 6 kile (İstanbul kilesi)/191 kg olarak kabul etmiştir. Bu sayıyı 1854 yılında Karahisar-ı Sahip Sancağı'nın yıllık toplam bitkisel yiyecek ihtiyacını hesaplayan ziraat müdürünün raporundan almıştır. Raporda kadın veya erkek nüfusun yıllık buğday tüketimi 6 keyl-i asitane hinta olarak kabul edilmiştir. Güran, "Filibe", s. 217.

²³³ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 77-79.

tüketiliyordu. Hayvancılık bahsinde detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere Belviran kazasında çevre kazalara kıyasla yaygın ve yoğun bir şekilde hayvancılık yapılıyordu. Arpanın umumiyetle hayvancılıkta kullanılması ve kazada tarımsal üretimde ilk sırada yer alması hayvancılık faaliyetinin yoğun ve yaygın bir şekilde yürütülmesiyle alakalı olmalıdır. Arpa ve buğday saplarının harmanda dövülerek yapılan saman hayvanlar için kış aylarında en önemli besinlerden birisi olması yanında halk yufka, keşkek vs. yapımında arpa kullanılıyordu. Yine Anadolu'nun bazı yörelerinde buğday ve arpa karıştırılarak un elde edilmekteydi.²³⁴

1844 yılında Belviran kazasında 5162,55 kile arpa üretimi yapılmıştır.²³⁵ Kazadaki arpa üretiminin en fazla olduğu yer 763 kile ile aynı zamanda ekilebilir arazi miktarının en fazla olduğu yerleşim birimi olan Alibeyhüyüğü köyüdür. İkinci sırada 425 kile üretim ile Dinek ve üçüncü sırada 365 kile arpa üretimiyle Karasınır köyleri gelmektedir. Toplam arpa üretiminin yaklaşık %15'ini Alibeyhüyüğü köyü gerçekleştirmiştir. Ancak hane başına düşen arpa üretiminde Alibeyhüyüğü 7. sıraya gerilemektedir. Hane başına arpa üretiminin en fazla olduğu yerleşim birimi 12,5 kile ile kazanın en küçük köyü olan Boyalı'dır. Daha sonra 8,51 kile ile Apasaraycığı, 7,16 kile ile Apa köyleri gelmektedir. Köylerin %94'ünde arpa üretimi yapılırken, kazanın en büyük köyü olan Gederet ve Bolat köylerinde ise hiç arpa üretimi yapılmamıştır. Gederet ve Bolad'da arpa yerine buğdayla birlikte mahlut üretimi tercih edilmiştir.

---

²³⁴ Ünal, *Sosyal ve Ekonomik Tarih*, s. 105.

²³⁵ Arpa üretiminin dağılımı için bk. Tablo 16.

Tablo - 16: Arpa Üretimini Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Arpa Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Alibeyhüyüğü	119	763,13	134.310	14,78	6,40	1128,66
2	Dinek	60	425	74.800	8,23	7,08	1246,67
3	Karasınır	79	365	64.240	7,07	4,62	813,16
4	Apasaraycığı	42	357,5	62.920	6,92	8,51	1498,10
5	Armutlu	71	322,81	56.815	6,25	4,55	800,21
6	Bardas	90	297,19	52.305	5,76	3,30	581,17
7	Kurukavak	68	296,88	52.250	5,75	4,37	768,38
8	Apa	40	286,25	50.380	5,54	7,16	1259,50
9	Hamzalar	57	238,75	42.020	4,62	4,19	737,19
10	Elmasun	57	203,13	35.750	3,93	3,56	627,19
11	Durayda	50	201,88	35.530	3,91	4,04	710,60
12	Çiçek	27	178,75	31.460	3,46	6,62	1165,19
13	Koçaş	32	158,13	27.830	3,06	4,94	869,69
14	Taşbaşı Saraycığı	48	147,5	25.960	2,86	3,07	540,83
15	Ayvalıca	25	102,5	18.040	1,99	4,10	721,60
16	Sarioğlan Ç.	30	100	17.600	1,94	3,33	586,67
17	Kızılca Kır	16	86,25	15.180	1,67	5,39	948,75
18	Ağras Ç.	13	85	14.960	1,65	6,54	1150,77
19	Tahtalı	20	78,75	13.860	1,53	3,94	693,00
20	Kınık	20	65,63	11.550	1,27	3,28	577,50
21	Yeniköy	17	60,63	10.670	1,17	3,57	627,65
22	Armusun	18	59,38	10.450	1,15	3,30	580,56
23	Kuzvıran	13	59,38	10.450	1,15	4,57	803,85
24	Yelbeyi	33	55	9.680	1,07	1,67	293,33
25	Afşar	12	43,75	7.700	0,85	3,65	641,67
26	Aşıklar	23	43,75	7.700	0,85	1,90	334,78
27	Çukurkavak Ç.	15	33,13	5.830	0,64	2,21	388,67
28	Alıssa Ç.	15	20	3.520	0,39	1,33	234,67
29	Mehmet Ali Ç.	18	15	2.640	0,29	0,83	146,67
30	Boyalı	1	12,5	2.200	0,24	12,50	2200
31	Bolad	83	0	0	0	0	0
32	Gederet	162	0	0	0	0	0
KAZA GENELİ		1374	5162,55	908.600	100	3,75	661,28

b. Buğday

Kazada en fazla üretimi yapılan ikinci hububat buğdaydır. Buğday halkın temel besin maddesi olan ekmeğin hammaddesi olduğu gibi bulgur, tarhana, erişte ve nişasta gibi gıdaların ana malzemelerindendir. Ticaretin canlı olmadığı dönemlerde Osmanlı

çiftçisinin öncelikli gâyesi kışlık ihtiyacını karşılayabilecek kadar buğdaya sahip olabilmektir. Bunu gerçekleştirebilen köylü klasik dönemin en mutlu insanı olarak tarif edilmektedir.²³⁶

Tablo - 17: Buğday Üretiminin Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Buğday Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Alibeyhüyüğü	119	582,5	102.520	15,79	4,89	861,51
2	Dinek	60	405	71.280	10,98	6,75	1.188
3	Kurukavak	68	306,87	54.010	8,32	4,51	794,26
4	Apasaraycığı	42	262,81	46.255	7,12	6,25	1.101,31
5	Karasınır	79	255	44.880	6,91	3,22	568,1
6	Apa	40	227,5	40.040	6,17	5,68	1001
7	Elmasun	57	157,5	27.720	4,27	2,76	486,31
8	Bardas	90	136,56	24.035	3,7	1,51	267,05
9	Durayda	50	132,5	23.320	3,59	2,65	466,4
10	Çiçek	27	120	21.120	3,25	4,44	782,22
11	Koçaş	32	115,62	20.350	3,13	3,61	635,93
12	Armutlu	71	112,5	19.800	3,05	1,58	278,87
13	Sarıoğlan Ç.	30	100	17.600	2,71	3,33	586,66
14	Hamzalar	57	81,25	14.300	2,2	1,42	250,87
15	Tahtalı	20	78,75	13.860	2,13	3,93	693
16	Taşbaşı Saraycığı	48	70	12.320	1,9	1,45	256,66
17	Ayvalıca	25	67,5	11.880	1,83	2,7	475,2
18	Ağras Ç.	13	59,37	10.450	1,61	4,56	803,84
19	Afşar	12	55	9.680	1,49	4,58	806,66
20	Kızılcaır	16	47,5	8.360	1,29	2,96	522,5
21	Gederet	162	46,25	8.140	1,25	0,28	50,24
22	Armusun	18	45	7.920	1,22	2,5	440
23	Alıssa Ç.	15	40	7.040	1,08	2,66	469,33
24	Çukurkavak Ç.	15	40	7.040	1,08	2,66	469,33
25	Kınık	20	38,12	6.710	1,03	1,9	335,5
26	Yelbeyi	33	30	5.280	0,81	0,9	160
27	Kuzvıran	13	25,62	4.510	0,69	1,97	346,92
28	Mehmet Ali Ç.	18	20	3.520	0,54	1,11	195,55
29	Bolad	83	11,25	1.980	0,3	0,13	23,85
30	Yeniköy	17	10,62	1.870	0,29	0,62	110
31	Işıklar	23	5	880	0,14	0,21	38,26
32	Boyalı	1	3,75	660	0,1	3,75	660
KAZA GENELİ		1374	3689,37	649.330	100	2,68	472,58

²³⁶ Ünal, *Sosyal ve Ekonomik Tarih*, s. 104.

Belviran kazasında 1844 yılında 3689,37 (649.330 kg) kile buğday üretilmiş olup kazanın bütün köylerinde buğday üretimi yapılmıştır. Toplam buğdayın %15'i arpada olduğu gibi Alibeyhüyüğü'nde üretilmiştir. Arpa üretiminde ikinci sırada yine Dinek köyü yer almakta iken üçüncü sırada kaza merkezi Kurukavak köyü bulunmaktadır. Buğday üretiminde kaza içerisinde en düşük pay ise Boyalı ve Işıklar köylerine aittir. Hane başına düşen miktarlara bakıldığında, Alibeyhüyüğü hane başına düşen 4,89 kile (861,51 kg) buğday ile 4. sıraya gerilemektedir. Hane başına düşen buğday miktarında Dinek köyü 6,75 kile ile ilk sıraya yerleşmektedir. Daha sonra Apasaraycığı (6,25 kile) ve Apa (5,68 kile) köyleri gelmektedir. Ayrıca beslenmesini tahıl ürünlerinden sağlayan bir insanın yılda asgari 190 kg buğday alması gerektiği modelinden hareketle bu üç köyün yalnızca buğday üretimi ile geçimlerini sağlayabilecek kapasitede üretim yaptıkları söylenebilir. Kalan köyler ise sadece buğday üzerinden hesaplandığında geçimlerini sağlayabilecek ölçüde buğday üretimi yapamamaktadırlar. Hane başına düşen buğday miktarlarında son sıralarda ise Bolad (0,13 kile), Işıklar (0,21 kile) ve Gederet (0,28 kile) köyleri yer almaktadır.

c- Mahlut

Mahlut kelime olarak karışık anlamına gelmektedir.²³⁷ Fekete, günümüzde mahlutun buğday ve arpa karışımına denildiğini ancak 1570 yılında Ostrogon sancağı vergi tahrirlerindeki kayıtlara göre buğday ve çavdarın karışımı olabileceğini düşünmektedir.²³⁸ Mahlutun buğday ve çavdar karışımı olduğunu söylemek mümkündür.²³⁹ Bu karışım bazı yörelerde ise melez olarak isimlendirilmektedir.²⁴⁰ Belviran kazasında mahlut üretimi buğday ve arpadan sonra üçüncü sıradadır. Ancak

²³⁷ Üçler Bulduk, *XVI. Asırda Kara Hisar-ı Sahip Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993, s. 257.

²³⁸ L. Fekete, "Türk Vergi Tahrirleri", Çev. Sadrettin Karatay, *Belleten*, XI, S. 42, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1947, s. 313-314.

²³⁹ Mahlutun yetiştirilmesiyle ilgili olarak; "Çavdarda başak sıklığı azaldıkça, olum sırasında başak eksenine eğilir ve dane dökme artar. Buğdayla münavebeli yetiştirilecek olursa, buğday tarlasına dökülen çavdar daneleri buğdayda karışıklığa neden olur. Gerekli tedbirler alınmaz ise, uzun yıllar aynı tarlaya çavdar ekilmese dahi tarlada çavdar görülebilir. Böyle bir durumda, çiftçi %20 'den fazla çavdar karışık olan buğday anlamına gelen "mahlut" üretimi yoluna gider." *Ulusal Hububat Konseyi Arpa-Çavdar-Yulaf-Triticale Raporu*, Ulusal Hububat Konseyi, Kasım 2015, s. 51.

²⁴⁰ Beyşehir Gölü Havzası'nda bulunan kazalarda melez ismiyle defterlere kaydedilmiştir. Bk. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 261.

kaza köylerinde mahlut yetiştiriciliğinin çok yaygın olduğu da söylenemez. Kazadaki 32 köyden 11'inde mahlut yetiştirilirken, 21 köyde ise hiç mahlut yetiştirilmemiştir.

Tablo - 18: Mahlut Üretiminin Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Mahlut Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Gederet	162	362,5	63.800	35,95	2,23	393,82
2	Bolad	83	226,25	39.820	22,44	2,72	479,75
3	Sarıoğlan Ç.	30	127,5	22.440	12,64	4,25	748
4	Taşbaşı Saraycığı	48	86,25	15.180	8,55	1,79	316,25
5	Yelbeyi	33	70	12.320	6,94	2,12	373,33
6	Hamzalar	57	47,5	8.360	4,71	0,83	146,66
7	Yeniköy	17	40,93	7.205	4,06	2,4	423,82
8	Işıklar	23	31,25	5.500	3,1	1,35	239,13
9	Kuzviran	13	7,5	1.320	0,74	0,57	101,53
10	Kınık	20	6,87	1.210	0,68	0,34	60,5
11	Elmasun	57	1,87	330	0,19	0,03	5,78
Kaza Geneli		1374	1008,43	177.485	100	0,73	129,17

Kazadaki 1008,43 kile mahlut üretiminin %35,95'i Gederet köyünde gerçekleştirilmiştir. Gederet'ten sonra Bolad köyü de 226,25 kile mahlut üretmiştir. Hiç arpa üretimi yapılmayan ve buğday üretiminde de kazanın diğer yerleşimlerine kıyasla oldukça gerilerde bulunan Gederet ve Bolad köylerinde tahıl üretiminde en yüksek paya mahlut üretiminin sahip olduğu görülmektedir. Mahlut üretiminin en az oranda yapıldığı köy ise Elmasun köyüdür. 1844 yılında yalnızca 1,87 kile mahlut üretimi yapılmıştır. Hane düşen ortalama mahlut üretiminde ise ilk sırada Sarıoğlan çiftliği yer almaktadır. Çiftlikte buğday, arpa ve mahlut olarak üç çeşit tahıl ürünü yetiştirilmekte olup, hane başına düşen mahlut miktarında diğer köylere kıyasla oldukça öne çıkmaktadır.

d. Çavdar

Çavdar soğuğa, kurağa ve hastalıklara buğdaya nazaran daha dayanıklı olduğundan genellikle dağlık bölgelerde tercih edilmektedir. Çavdar unundan ekmek

yapılmakta olup ayrıca başka tahıllarla karıştırılarak hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.²⁴¹

Tablo - 19: Çavdar Üretiminin Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Çavdar Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Bardas	90	249,06	43835	26	2,76	487,05
2	Karasınır	79	151,25	26620	15,79	1,91	336,96
3	Durayda	50	142,5	25080	14,88	2,85	501,6
4	Elmasun	57	46,87	8250	4,89	0,82	144,73
5	Mehmet Ali Ç.	18	42,5	7480	4,44	2,36	415,55
6	Ağras Ç.	13	40	7040	4,18	3,07	541,53
7	Apa	40	39,37	6930	4,11	0,98	173,25
8	Kuzviran	13	36,25	6380	3,78	2,78	490,76
9	Kızılcaır	16	35	6160	3,65	2,18	385
10	Çukurkavak Ç.	15	35	6160	3,65	2,33	410,66
11	Apasaraycığı	42	31,87	5610	3,33	0,75	133,57
12	Koçaş	32	30,62	5390	3,2	0,95	168,43
13	Armusun	18	19,37	3410	2,02	1,07	189,44
14	Alissa Ç.	15	18,75	3300	1,96	1,25	220
15	Kurukavak	68	17,5	3080	1,83	0,25	45,29
16	Yeniköy	17	8,75	1540	0,91	0,51	90,58
17	Çiçek	27	8,75	1540	0,91	0,32	57,03
18	Alibeyhüyüğü	119	4,375	770	0,46	0,03	6,47
KAZA GENELİ		1374	957,81	168575	100	0,69	122,68

Kaza köyleri içerisinde çavdar üretiminde ilk sırada 249,06 kile çavdar üretimi ile Bardas bulunmaktadır. Kazadaki çavdar üretiminin ortalama dörtte birini Bardas köyü gerçekleştirmiştir. Karasınır ve Durayda köyleri de önemli miktarlarda çavdar üretimi yapmışlardır. Hane başına düşen çavdar üretimi açısından bakıldığında ise ilk sırada 3,07 kile ile Ağras çiftliği yer almaktadır. Bu köyler dışında Alibeyhüyüğü, Yeniköy ve Çiçek köylerinde 10 kileyi geçmeyen az miktarda çavdar üretimi yapıldığı görülmektedir.

²⁴¹ *Ulusal Hububat Konseyi Arpa-Çavdar-Yulaf-Tritikale Raporu*, Ulusal Hububat Konseyi, Kasım 2015, s. 41, 48.

e. Nohut

Besin değeri açısından zengin ve önemli bir protein kaynağı olan nohut hem pişirilerek yemek yapılan hem de çerez olarak tüketilen tarım ürünlerinden birisidir.²⁴² 1844 yılında Belviran kazasına bağlı 12 köyde toplam 187,5 kile nohut üretimi yapılmıştır.

Tablo - 20: Nohut Üretiminin Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Nohut Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Karasınır	79	51,87	9130	27,67	0,65	115,56
2	Çiçek	27	33,75	5940	18	1,25	220
3	Elmasun	57	26,25	4620	14	0,46	81,05
4	Durayda	50	16,87	2970	9	0,33	59,4
5	Bardas	90	12,5	2200	6,67	0,13	24,44
6	Koçaş	32	11,25	1980	6	0,35	61,87
7	Kurukavak	68	10,62	1870	5,67	0,15	27,5
8	Dinek	60	10	1760	5,33	0,16	29,33
9	Afşar	12	8,75	1540	4,67	0,72	128,33
10	Armusun	18	3,75	660	2	0,2	36,66
11	Alibeyhüyüğü	119	1,25	220	0,67	0,01	1,84
12	Boyalı	1	0,62	110	0,33	0,62	110
KAZA GENELİ		1374	187,5	33000	100	0,13	24,01

Karasınır köyü kazadaki nohut üretiminin %27'sinde pay sahibidir. Köyde 51,87 kile nohut üretilmiştir. Hane başına düşen nohut miktarında ise Çiçek köyü (1,25 kile) ile ilk sırada yer almaktadır. Alibeyhüyüğü ve Boyalı köylerinde düşük miktarlarda nohut üretimi yapıldığı görülmektedir. Nitekim bu köyler 12 köy içerisinde nohut üretiminde yalnızca %1 paya sahip olmuşlardır.

²⁴² Durmuş Volkan Karaboğa, *Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nde Tarım*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2014, s. 92.

f. Burçak

Burçak yeşil haldeyken hayvanlara verilebildiği gibi taneleri de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.²⁴³ Ayrıca saman gibi yemlerin değerini arttırmak için de kullanılır.²⁴⁴ Belviran'da 9 köyde burçak üretimi yapılmıştır.

Tablo - 21: Burçak Üretimini Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Burçak Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Alibeyhüyüğü	119	46,25	8140	30,71	0,38	68,40
2	Kurukavak	68	41,87	7370	27,8	0,61	108,38
3	Dinek	60	18,75	3300	12,45	0,31	55
4	Elmasun	57	18,75	3300	12,45	0,32	57,89
5	Apa	40	10	1760	6,64	0,25	44
6	Koçaş	32	4,375	770	2,9	0,13	24,06
7	Apasaraycığı	42	3,75	660	2,49	0,08	15,71
8	Durayda	50	3,75	660	2,49	0,07	13,2
9	Bardas	90	3,12	550	2,07	0,03	6,11
Kaza Geneli		1374	150,625	26510	100	0,1	19,2

1844 yılında Belviran'da 150 kile burçak üretimi yapılmıştır. Burçak üretiminde kazada ilk sırada Alibeyhüyüğü köyü bulunmakta olup kazadaki burçağın %30'u burada üretilmiştir. Ancak hane başına düşen burçak miktarı bakımından ilk sırada kaza merkezi Kurukavak köyü yer almaktadır. Bununla birlikte hane başına düşen burçak miktarı hiçbir köyde bir kileye dahi ulaşmamaktadır. Burçak üreten köyler içerisinde son sırada toplam 3,12 kile burçak üretimi ile Bardas köyü yer almaktadır.

g. Mıhtan

Mıhtan bazı yörelerde arpa karşılığında kullanılmakla birlikte²⁴⁵ genellikle buğday ve arpanın karışık olarak ekilmesine mıhtan denilmektedir.²⁴⁶ Defterlerde arpa,

²⁴³ Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 260.

²⁴⁴ Karaboğa, *Osmanlı Devleti'nde Tarım*, s. 96.

²⁴⁵ *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, XII (EK I)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993, s. 4594.

²⁴⁶ Okçu, *Tarım Sözcükleri*, s. 130.

şair kaydıyla ayrı bir biçimde yer aldığı için arpa yerine kullanılmış olma ihtimali yoktur. Dolayısıyla buğday ve arpanın karışık olarak ekilmesi işinin defterlerde mıhtan ismiyle yer aldığını söyleyebiliriz. Belviran kazasında 1844 yılında 78 kile mıhtan üretilmiştir. Mıhtan üretimi yalnızca 6 köyde yapılmakta olup buradan hareketle kaza köyleri içerisinde mıhtan üretiminin yaygın olmadığı söylenebilir.

Tablo - 22: Mıhtan Üretiminin Dağılımı, 1844.

Yerleşim Birimi	Hane	Mıhtan Üretimi		%	Hane Başına Düşen Miktar		
		Kile	Kg		Kile	Kg	
1	Kınık	20	23,75	4180	30,4	1,18	209
2	Koçaş	32	22,5	3960	28,8	0,70	123,75
3	Ayvalıca	25	10	1760	12,8	0,4	70,4
4	Hamzalar	57	10	1760	12,8	0,17	30,87
5	Armutlu	71	8,75	1540	11,2	0,12	21,69
6	Gederet	162	3,125	550	4	0,01	3,39
Kaza Genelî		1374	78,125	13750	100	0,05	10

Kazada 23,75 kile ile en çok mıhtan üretimi yapılan köy Kınık köyüdür. Kınık köyü aynı zamanda hane başına düşen mıhtan miktarında da ilk sırada olup mıhtan üreten köyler içerisinde hane başına düşen miktarda bir kileyi aşan tek köydür. Yine Koçaş köyünde de Kınık köyüne yakın miktarda üretim yapılmıştır. Bu iki köy üretimin yaklaşık %60'ını gerçekleştirmişlerdir. Mıhtan üretiminde en az paya sahip olan (%4) köy ise kazanın en büyük köyü Gederet'tir.

h. Yulaf

Yulaf yeterli yağış alan hemen hemen bütün topraklarda yetişebilmektedir. Özellikle killi topraklar yağışı saklayan topraklar olduğu için, bu topraklara yulaf toprağı da denilmekte, yağışsız aylarda ise yulaf verimi düşmektedir. Yulaf özellikle genç hayvanlara verilen değerli bir yem bitkisidir. Bu bitki hayvanların süt verimini artırmaktaydı.²⁴⁷ Taneleri hayvan yemi olarak kullanıldığı gibi kendisinden saman olarak da istifade edilen yulaf az da olsa insanların besin ihtiyacını da

²⁴⁷ Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 259-260.

karşılıkmaktaydı.²⁴⁸ Belvıran kazasında diğer tahıl bitkilerine kıyasla üretimi en az yapılan bitki yulaftır. Yulaf kazada yalnızca Karasınır köyünde yetiştirilmektedir. 1844 yılında Karasınır'da 75 kile yulaf üretimi yapılmış olup hane başına yaklaşık 1 kile yulaf düşmektedir. Karasınır'da 79 hane reisinden 32'si (%40,50) yulaf yetiştirmektedir.

2. Kökboya Bitkisi Üretimi

İnsanlar eski tarihlerden itibaren süslenme gereği duymuşlar ve bu gereksinim sonucunda uzun zaman önce boyayı bulmuşlardır.²⁴⁹ Sentetik boyaların elde edilmesine kadar insanların kullandıkları boyalar, hayvan, bitki ve mineraller gibi doğal kaynaklardan üretiliyordu. Doğal kaynaklar arasında en öne çıkan bitkisel boyalardır. İncelediğimiz dönemde bu bitkilerden en önemlisi ve ekonomik açıdan en kârlı olanı kökboya dır. Kökboya bitkisinden kırmızı renk alınmaktadır.²⁵⁰

Osmanlılar, Avrupa'da *Türk kırmızısı* olarak şöhret kazanan rengin ana maddesi olan kökboya'yı Avrupa'ya uzun seneler boyunca ihraç etmişlerdir.²⁵¹ Osmanlı Devleti XVIII. yüzyıl başlarında tek başına dünya genelinde kökboya ihtiyacının üçte ikisini karşılamaktaydı.²⁵² Bursa, İstanbul, Konya, Antalya, Kayseri, Tokat gibi bölgeler kökboya yetiştiriciliğinde önemli merkezlerdir. Ancak XIX. yüzyıl sonlarında sentetik boyaların üretilmeye başlaması ile kökboya yetiştiriciliği giderek azalmaya başlamıştır.²⁵³

XIX. yüzyıl ortalarında, kökboya yetiştiriciliğinde önemli bölgelerden biri olan Konya'nın Belvıran kazasında da kökboya yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ancak

---

²⁴⁸ Karaboğa, *Osmanlı Devleti'nde Tarım*, s. 85.

²⁴⁹ Hürrem Sinem Şanlı, "Halı ve Kilim İpliklerinin Boyanmasında Kullanılan Renkler ve Bu Renkleri Veren Bitkiler", *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, C. 6., S. 4, Ankara 2011, s. 465.

²⁵⁰ Hüseyin Muşmal, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Çumra'nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 No'lu Temettuât Defterine Göre)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, S. 24, Konya 2008, s. 271.

²⁵¹ Sema Etikan, "Doğal Boya Geleneğinin Türk Halı Sanatında Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme", *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 2011, s. 13

²⁵² Şanlı, "Bitkiler", s. 466.

²⁵³ Mustafa Genç, "Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya ve Cehri İle İlgili Bazı Kayıtlar", *ART-e Sanat Dergisi*, C. 7, S. 13, Isparta 2014, s. 177.

kökboya yetiştiriciliğine ayrılan arazilerin, kazadaki tarıma elverişli arazi içerisindeki oranı (%0,43) oldukça düşüktür. Kazaya bağlı Kurukavak, Alibeyhüyüğü, Karasınır, Durayda ve Dinek köylerinde toplam 117,5 dönüm arazide kökboya bitkisi üretilmektedir. 1844 yılında ürün alınan boyalık arazilerde üretilen boyadan 10/1 oranında öşür vergisi alındığından kazadaki boya üretimi hesaplanabilmektedir. Aşağıda kazaya bağlı köylerde boyalık arazinin dönüm cinsinden dağılımını ve köylerde üretilen boya miktarlarını içeren bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo - 23: Kökboya Üretimi, 1844.

Yerleşim	HS	BA	%	Kökboya Ekimi Yapılan Arazi (Dönüm)				Boya Üretimi		Hane Başına Düşen Boya	
				P1	P2	Toplam Kökboya Tarlası	BA2	Kıyye ²⁵⁴	Kg	Kıyye	Kg
Alibeyhüyüğü	119	97	83,62	23,75	73,25	97	1	2625	3367,73	27,06	34,71
Kurukavak	68	5	7,35	2,5	7,5	10	2	250	320,73	50	64,14
Karasınır	79	4	5,06	0	6	6	1,5	0	0	0	0
Dinek	60	5	8,33	0	4	4	0,8	0	0	0	0
Durayda	50	1	2	0	0,5	0,5	0,5	0	0	0	0
TOPLAM	376	112	29,79	26,25	91,75	117,5	1,04	2875	3688,46	25,66	32,93

HS: Toplam hane sayısı
BA: Boyalık arazi sahibi hane sayısı
%: Köyde kökboya yetiştiren hane reislerinin oranı
P1: 1844 yılında ürün alınmış boyalık arazi
P2: Henüz ürün alınmamış boyalık arazi
BA2: Kökboya yetiştiren hanelerde hane başına düşen boyalık arazi miktarı

Belviran kazasında kökboya için ayrılmış 117,5 dönüm arazinin 97 dönümü Alibeyhüyüğü'nde bulunmaktadır. Alibeyhüyüğü dışında kaza merkezinde 10 dönüm Karasınır'da 6, Dinek'te 4 dönüm ve Durayda köyünde ise 0,5 dönüm arazi kökboya için ayrılmıştır. Alibeyhüyüğü köyünde kökboya yetiştiriciliği oldukça yaygındır. Hane reislerinin %83,62'sinin boyalık arazi sahibi olduğu görülmektedir. Diğer köylerde ise bu oran %10'u geçmemektedir. Kökboya arazisi sahibi haneler içerisinde

²⁵⁴ 1 kıyye=1282,945 gram olarak hesaplanmıştır. Bk. Cengiz Kallek, "Okka", *DİA*, C. 33, İstanbul 2007, s. 338.

hane başına düşen boyalık arazi miktarında ise Kurukavak (2 dönüm) ilk sırada yer almaktadır. Boyalık arazilerin tamamı 0,25-3 dönüm arasındadır.

Defterlerde kökboya tarlaları ile ilgili olarak ekim yapılan yıl ve hangi yılda hasat edileceği ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu kayıtlardan, ekim yapıldıktan sonra ürünün 4-7 yıl arasında alındığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle kökboya yetiştiriciliğın oldukça uzun süreli ve zor bir iş olduğu söylenebilir. 1844 yılında kazadaki 117,5 dönüm kökboya tarlasının 26,25 dönümünden ürün alınmıştır. 26,25 dönüm kökboya arazisinden ise 2875 kıyye (3688,46 kg) boya elde edilmiştir. Buna göre 1 dönüm kökboya tarlasından ortalama 109 kıyye (139,84 kg) boya elde edildiğini anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, Alibeyhüyüğü'nde boyacılıkla meşgul olan hane başına 26,54 kıyye, kaza merkezi Kurukavak'ta ise 50 kıyye civarında boya düşmektedir.

Daha önce ifade edildiği üzere XIX. yüzyılda Konya kökboya üretimi bakımından önemli bölgelerden birisidir. Bu dönemde Belviran kazasındaki boyalık arazilerinde en büyük paya sahip Alibeyhüyüğü köyü çevresinde bulunan Çumra köyünde de yaygın bir şekilde kökboya yetiştirildiği bilinmektedir.²⁵⁵ Belviran kazasında kökboya yetiştirilen köylerin aynı zamanda hububat üretiminde de kazada ilk sıralarda yer aldıkları görülmektedir. Buradan hareketle, Belviran kazasında hububat üretiminden geçimini sağlayabilecek üretim yapabilen ahalinin pazara yönelik kökboya ürettiği söylenebilir. Kökboya için ayrılan arazilerin oranının oldukça düşük olması ve kazanın yalnızca beş köyünde kökboya yetiştirilmesi ise üretimin kaza içine veya çevre köy ve kasabalara yönelik yapıldığını düşündürmektedir.

3. Bağcılık

Osmanlı'da meyve üretiminde bağcılık bir hayli öne çıkmaktadır. Anadolu'nun hemen her bölgesinde bağcılık yapılmaktadır.²⁵⁶ Üzüm, tahıl üretimi için yeterli

²⁵⁵ Konya merkez kazasına bağlı Çumra köyünde hane reislerinin %73,125'i kökboya bitkisi üretmektedir. Çumra'da 176,5 dönüm arazi kökboya bitkisine ayrılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Muşmal, "Çumra", s. 272.

²⁵⁶ İbrahim Solak, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Meyve ve Sebze Üretimi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, Konya 2008, s. 221.

olmayan dağlık arazilerde yetişebildiğinden Anadolu ve Rumeli’de yoğun bir şekilde tercih ediliyordu. Üretilen üzümle kurutularak kullanıldığı gibi pekmez, sirke ve pestil de yapılıyordu.²⁵⁷

XIX. yüzyıl ortalarında Belvıran kazasında yaygın faaliyetlerden birisi de bağcılıktır. Kazadaki arazilerin %4,43’ü (1252,25 dönüm) bağ arazilerine ayrılmıştır. 1402 hane reisinden 935’inin (%66,69) bağı bulunmaktadır. Kazaya bağlı 33 köyden Alıssa çiftliği ile Apa, Alibeyhüyüğü ve Boyalı köyleri haricinde tüm köylerde bağcılığa rastlanmaktadır. Belvıran kazasında 1252,25 dönüm bağ arazisinden 37 dönümünün harap durumda olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bağların önemli bir kısmı da yeni olup, “57 senesinde gars olunub 64 senesinde irad vereceği” gibi notlarla dikilen tarihten 4-7 sene arasında değişen yıllardan sonra hasılat alınacağı belirtilmiştir. Afşar, Apasaraycığı, Ayvalıca, Dinek ve Kınık köyünde bulunan bağların tamamı yeni olup henüz ürün vermemiştir. Yine bazı hanelerde daha önceden bağı olupta bu bağdan ayrı olarak yeni bağı da kaydedilen hane sayısı da azımsamayacak ölçüdedir. Bu durum bağcılığın gelir getirisi yüksek bir faaliyet olduğundan ilginin artmasıyla ilişkilendirilebilir. Aşağıda kazada bağ arazilerinin dağılımlını iğereren bir tablo oluşturulmuştur.

---

²⁵⁷ Karaboğa, *Osmanlı Devleti’nde Tarım*, 106.

Tablo - 24: Bağ Arazisi Dağılımı, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane	BSH	%	Bağ Arazisi		Hane Başına Düşen Bağ Miktarı
					Dönüm	%	
1	Gederet	162	151	93,21	301,75	24,1	1,99
2	Bolad	83	79	95,18	140,5	11,22	1,77
3	Armutlu	71	66	92,96	138,25	11,04	2,09
4	Hamzalar	57	56	98,25	121,25	9,68	2,16
5	Bardas	90	84	93,33	110,75	8,84	1,31
6	Taşbaşı Saraycığı	48	45	93,75	63,75	5,09	1,41
7	Yelbeği	33	33	100	54	4,31	1,63
8	Dinek	60	47	78,33	46,75	3,73	0,99
9	Kurukavak	68	45	66,18	38,75	3,09	0,86
10	Karasınır	79	58	73,42	37,75	3,01	0,65
11	Kayaağzı Ç.	28	20	71,43	21,5	1,72	1,07
12	Işıklar	23	18	78,26	18,75	1,5	1,04
13	Yeniköy	17	17	100	18,25	1,46	1,07
14	Durayda	50	28	56	17,25	1,38	0,61
15	Apasaraycığı	42	25	59,52	15,5	1,24	0,62
16	Tahtalı	20	12	60	13,75	1,1	1,14
17	Koçaş	32	20	62,5	12,25	0,98	0,61
18	Çiçek	27	20	74,07	10,75	0,86	0,53
19	Kınık	20	19	95	9,5	0,76	0,5
20	Kuzvıran	13	9	69,23	9	0,72	1
21	Sarioğlan Ç.	30	16	53,33	9	0,72	0,56
22	Mehmet Ali Ç.	18	10	55,56	8,5	0,68	0,85
23	Ağras Çiftliği	13	7	53,85	8	0,64	1,14
24	Kızılcaır	16	12	75	7	0,56	0,58
25	Armusun	18	11	61,11	5	0,4	0,45
26	Ayvalıca	25	9	37,5	4,75	0,38	0,52
27	Elmasun	57	5	8,77	4,25	0,34	0,85
28	Afşar	12	6	50	3,25	0,26	0,54
29	Çukurkavak Ç.	15	7	46,67	2,5	0,2	0,35
TOPLAM		1212	935	77,15	1252,25	100	1,33
KAZA GENELİ		1402	935	66,69	1252,25	4,63	0,89

Tablo'da görüldüğü üzere, kazada en çok bağ arazisine sahip köy Gederet'tir. Kazadaki bağ arazisinin dörtte biri bu köydedir. Gederet'i Bolad (%11,22) ve Armutlu (%11,04) köyleri takip etmektedir. Bağcılık yapılan köylerde en az bağ arazisine sahip yerleşim ise Çukurkavak çiftliğidir. Bu çiftlikte yalnızca 2,5 dönüm bağ

bulunmaktadır. Bazı köylerde bağcılığın oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yeniköy ve Yelbeyi köylerinde yaşayan tüm ailelerin bağı vardır. Gederet, Hamzalar gibi köylerde bu oran %98'e ulaşmaktadır. Bazı yerleşimlerde ise bu oran oldukça düşüktür. Elmasun köyünde ise hane reislerinin yalnızca %8,77'i bağ sahibidir. Alıssa, Apa, Boyalı ve Alibeyhüyüğü'nde hiç bağ arazisi bulunmamaktadır. Kazada bağ sahibi hanelerde hane başına 1,33 dönüm bağ düşmektedir. Gederet kazada en çok bağ arazisi bulunan köy iken hane başına düşen miktarlarda 3. sıraya gerilemektedir. Hamzalar köyü hane başına düşen miktarda 2,16 ile ilk sırada yer almaktadır. En az bağ arazisine sahip Çukurkavak ise hane başına düşen arazi miktarında (0,35 dönüm) son sırada yer almaktadır.

Bu verilere göre Belviran'da bağcılığın yaygın ziraî faaliyetlerden birisi olduğunu söyleyebiliriz. Belviran'da bağdan elde edilen üzümler genellikle pekmez üretilerek değerlendirilmektedir. Bu durumda, devletin üretimin az miktarda olduğu dönemlerde halkın mağdur olmaması için genellikle bağdan elde edilen üründen değil de üründen imâl edilen pekmezden öşür vergisi aldığı gibi görüşler mevcut ise de²⁵⁸ Belviran'da hem pekmezden hem de elde kalan üzüm miktarından öşür alınmıştır. Kazada en çok bağ arazisine sahip Gederet, Bolad, Armutlu köyleri bunlara örnek gösterilebilir. Bu köylerde yaşayan ahali hem üzüm hem de pekmeze öşür vergisi ödemişlerdir. Çiçek, Durayda, Kuzviran köyleri gibi bazı köylerde yaşayanların ise yalnızca pekmeze vergi verdikleri görülmekle beraber bu durumun hem pekmez hem de üzümden öşür alınmadığından değil adı geçen köylerde yaşayan bağ sahibi hane reislerinin ürettikleri üzümün tamamını pekmez üretimine ayırdıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira bağ sahibi olup pekmez üretimi yapmayan hane reisi çok az sayıdadır. Örneğin, Kızılcakır köyünde yaşayan 16 hane reisinin 12'sinin bağı bulunmaktadır. Bu hanelerden 10'u yalnızca pekmez öşrü verirken, 1'i yalnızca üzüm, 1'si de hem üzüm hem de pekmez öşrü ödemiştir. 1 hanenin hem üzüm hem pekmez öşrü ödemesi bu köyde iki ürüne de vergi verildiğine işaret etmektedir. Buna rağmen hanelerin %83'ü yalnızca pekmeze vergi ödediğinden elde ettikleri üzümlerin

---

²⁵⁸Solak, "Meyve ve Sebze Üretimi", s. 226.

tamamını pekmez üretimine ayırdıklarını göstermektedir.²⁵⁹ Nitekim Belviran’da ciddi miktarlarda pekmez üretimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Gederet köyünde 151 hane reisinden sadece 1 hane reisi yalnızca üzüm üretirken, 150 hane reisi ise hem pekmez hem üzüme vergi ödemiştir. Pekmeze ayrılan üzüm miktarı dışında kalan üzümün kuru veya yaş nasıl değerlendirildiği ile ilgili ise açık bir bilgi bulunmamaktadır.

1844 yılında Belviran kazasında 37.547 kıyye (48,171 kg) üzüm ve 77.690 kıyye (99,671 kg) pekmez üretimi yapılmıştır. Aynı tarihte Konya eyaleti dahilinde bulunan Silifke kazasında 36280 kıyye (46.411,8 kg) pekmez üretilmiştir.²⁶⁰ Belviran’da adı geçen kazanın 2 katından fazla pekmez üretimi yapıldığı görülmektedir. Kazada bağcılıkla uğraşan hanelerde hane başına 40,15 kıyye üzüm ve 83,09 kıyye pekmez düşmektedir. Aşağıda kazadaki pekmez ve üzüm üretimi ile yerleşimlere dağılımı ve hane başına düşen miktarları içeren bir tablo oluşturulmuştur.

---

²⁵⁹ BOA, ML. VRD. TMT.d, Nr. 09785.

²⁶⁰ Ayhan Yalçın, “Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 15, Ankara 2004, s. 57.

Tablo - 25: Üzüm ve Pekmez Üretimi, 1844.

Sıra	Yerleşim	HS	Üzüm Üretimi		Hane Başına Düşen Miktar (Üzüm)		Pekmez Üretimi		Hane Başına Düşen Miktar (Pekmez)	
			Kıyye	Kg	Kıyye	Kg	Kıyye	Kg	Kıyye	Kg
1	Gederet	151	11.870	15.228,55	78,6	100,85	23.810	30.546,92	157,68	202,29
2	Bolad	79	2.592,5	3.326,03	32,81	42,1	12.610	16.177,93	159,62	204,78
3	Armutlu	66	7.630	9.788,87	115,6	148,31	6.940	8.903,63	105,15	134,9
4	Hamzalar	56	6.350	8.146,7	113,39	145,47	6.500	8.339,14	116,07	148,91
5	Yelbeği	33	0	0	0	0	5.420	6.953,56	164,24	210,71
6	Taşbaşı Saraycığı	45	675	865,98	15	19,24	4.980	6.389,06	110,66	141,97
7	Bardas	84	7.250	9.301,35	86,3	110,73	3.290	4.220,88	39,16	50,24
8	Karasınır	58	180	230,93	3,1	3,98	3.270	4.195,23	56,37	72,33
9	Işıklar	18	0	0	0	0	1.815	2.328,54	100,83	129,36
10	Yeniköy	17	0	0	0	0	1.760	2.257,98	103,52	132,82
11	Tahtalı	12	0	0	0	0	1.280	1.642,16	106,66	136,84
12	Sarioğlan Ç.	16	0	0	0	0	1.000	1.282,94	62,5	80,18
13	Durayda	28	380	487,51	13,57	17,41	980	1.257,28	35	44,9
14	Kurukavak	45	40	51,31	0,88	1,14	980	1.257,28	21,77	27,93
15	Koçaş	20	80	102,63	4	5,13	670	859,57	33,5	42,97
16	Çiçek	20	0	0	0	0	570	731,27	28,5	36,56
17	Ağras Çiftliği	7	240	307,9	34,28	43,98	480	615,81	68,57	87,97
18	Kızılcaır	12	120	153,95	10	12,82	440	564,49	36,66	47,04
19	Çukurkavak Ç.	7	0	0	0	0	250	320,73	35,71	45,81
20	Kuzviran	9	0	0	0	0	185	237,34	20,55	26,37
21	Elmasun	5	140	179,61	28	35,92	170	218,1	34	43,62
21	Mehmet Ali Ç.	10	0	0	0	0	140	179,61	14	17,96
23	Dinek	47	0	0	0	0	90	115,46	1,91	2,45
24	Armusun	11	0	0	0	0	60	76,97	5,45	6,99
25	Apasaraycığı	25	0	0	0	0	0	0	0	0
26	Ayvalıca	9	0	0	0	0	0	0	0	0
27	Kayaagzı Ç.	20	?	?	?	?	?	?	?	?
28	Kınık	19	0	0	0	0	0	0	0	0
29	Afşar	6	0	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM		935	37.547,5	48.171,37	40,15	51,52	77.690	99.671,99	83,09	106,6
KAZA GENELİ		1402	37.547,5	48.171,37	26,78	34,35	77.690	99.671,99	55,41	71,09

Kazanın en fazla üzüm ve pekmez üretimi yapılan köy aynı zamanda en çok bağ arazisine sahip yerleşim olan Gederet'tir. Bardas ve Bolad köyleri de üzüm üretiminde dikkat çeken köylerdir. Yine Bolad köyü Gederet'ten sonra 10.000 kıyye üzerinde pekmez üretimi yapan tek köydür. Kazada bağcılıkla meşgul olan kişilerin bağlardan

elde edilen üzümlerden pekmez imal etme eğiliminde olduğu görülür. 11 köy yalnızca pekmez üretmektedir. Gederet, Bolad ve Yelbeyi köylerinde hane başına düşen pekmez miktarı 150 kıyyenin üzerindedir. Bu verilerden hareketle Belviran kazasının üzüm ve pekmez üretimiyle hayli öne çıktığını söylemek mümkündür. Ayrıca kazada üzümün genellikle kuru veya yaş tüketilmek yerine daha çok pekmez yapılarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Kazada yeni bağların da oldukça büyük bir yer tutması bağcılığa yönelimin giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Zira 4 köydeki bağların tamamı yeni olup henüz ürün alınmamıştır. Diğer köylerde de birçok yeni bağ bulunmaktadır. Bu durumda özellikle pekmez üretiminin pazara dönük olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Bu yönüyle de Belviran'ı Konya ovasının pekmez üretim merkezlerinden biri olarak nitelendirebiliriz.

Ayrıca kazada yaygın faaliyetlerden birisi olan oduncululuğu da pekmez üretimiyle ilişkilendirmek mümkündür. Pekmez için gerekli odun ihtiyacı bazı bölgelerde pekmez vergisinin belirlenmesinde dahi dikkate alınmıştır. Çünkü pekmez üretimi yüklü miktarda odun gerektirmektedir.²⁶¹ Dolayısıyla defterlere “*ağaç kesip fūruht etmiş olduğu*”, “*arada odun kesip fūruht ider olduğu*” şeklinde yansıyan odunculuk faaliyetinin daha çok kaza içerisindeki pekmez üreticilerine dönük bir faaliyet olduğu kanâatindeyiz.

II. HAYVANCILIK

Hayvancılık tarımın temel ekonomik faaliyet olduğu sanayi öncesi toplumlarda çok önemli bir yere sahiptir. Toplumlar gübre ihtiyacı ve yük taşımada hayvan gücünden yararlanmışlardır. Peynir, süt, yağ, et, deri gibi hayvansal ürün ihtiyacını karşılamak gibi çeşitli amaçlarla hayvan yetiştirmişlerdir. Ayrıca çiftçiler, taşıma, çift sürme, harman döğme gibi konularda hayvanlardan yararlanmışlardır.²⁶² Ziraî faaliyetlerin temel geçim kaynağı olduğu Belviran'da da hayvancılık oldukça yaygın bir faaliyettir. Çalışmamızda Belviran kazasında hayvancılık konusu küçükbaş

---

²⁶¹ Cengiz Becermen, *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Vergi Müfettişleri Derneği, Ankara, s. 42.

²⁶² Güran, “Tarım Ekonomisi”, s. 100.

hayvancılık, büyükbaş hayvancılık, yük ve binek hayvancılığı ve son olarak arıcılık olmak üzere dört farklı kısımda incelenmiştir.

A – Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlar etinden, sütünden, derisinden ve yününden yararlanmak amacıyla yetiştirilmiştir. Bu hayvanların sütünden yapılan yoğurt, peynir ve tereyağı halkın önemli gıdalarındandır. Dağlık alanlarda daha çok keçi tercih edilmiştir. Et ihtiyacı için ise koyun ilk tercih olmuştur.²⁶³ Kazadaki küçükbaş hayvanlar koyun ve keçidir. Koyun ve keçiler doğurganlık ve süt verimi açısından ikiye ayrılarak doğurabilen ve süt sağılan küçükbaş hayvanlar sağman olarak, kısır ve süt verimi olmayanlar ise dölsüz olarak kaydedilmiştir. Belviran kazasında keçi ve koyunlardan küçükbaş hayvan başına 4,5 para adet-i ağnam vergisi alınırken oğlak ve kuzulardan vergi alınmamasına rağmen bu hayvanlar da defterlere kaydedilmiştir.

Tablo - 26: Küçükbaş Hayvan Çeşitleri, 1844.

	Hayvan Türü	Sayı	%	Hane Başına Düşen Miktar
Koyun	Sağman Koyun	2311	%19,06	1,64
	Dölsüz Koyun	584		0,41
	Kuzu	1810		1,29
	Koyun Toplam	4705		3,35
Keçi	Sağman Keçi	9520	%80,94	6,79
	Dölsüz Keçi	2923		2,08
	Oğlak	7533		5,37
	Keçi Toplam	19976		14,24
KÜÇÜKBAŞ TOPLAM		24681	100	17,6

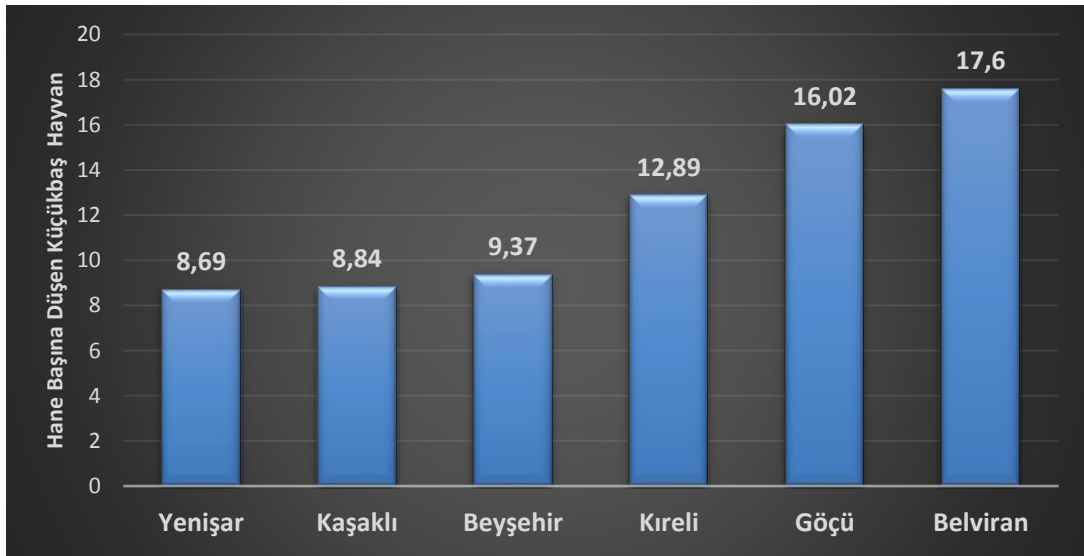
Belviran kazasında toplam 24.681 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Küçükbaş hayvanların %80,94'ü keçi, %19,06'sı ise koyundur. Koyun genellikle ovalık bir yapıya sahip köylerde özellikle de kökboya yetiştiren köylerde yaygındır.²⁶⁴

²⁶³ Ünal, *Sosyal ve Ekonomik Tarih*, s. 110.

²⁶⁴ Bu husus ilgili köylerde dokumacılık sektörünün varlığını düşündürmektedir. Ancak defterlerde dokumacılık sektörüyle alakalı bir mesleğe rastlanmamaktadır. Aynı durum Çumra köyünde de görülmektedir. Bkz. Muşmal, "Çumra", s. 263.

Belvira'n'da en çok tercih edilen küçükbaş hayvanın keçi olduğu görölmektedir.²⁶⁵ Her iki türde de sağman koyun ve keçilerin sayısı daha fazladır. Bu verilere göre Belvira kazasında hane başına 3,35 koyun, 14,24 keçi olmak üzere toplam 17,6 küçükbaş hayvan düşmektedir. Aşağıda, Belvira'da hane başına düşen küçükbaş hayvan miktarının aynı tarihlerde bazı kazalarla kıyaslamasını içeren bir grafik oluşturulmuştur.

Grafik 6 – Hane Başına Düşen Küçükbaş Hayvan Miktarının Bazı Kazalarla Karşılaştırılması, 1844.

Belvira'da hane başına düşen küçükbaş hayvan miktarının grafikte yer alan kazalarla kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle çevre kazalara kıyasla Belvira'da hayvancılığın yaygın ve yoğun gerçekleştirilen önemli bir faaliyet olduğu söylenebilir.

²⁶⁵ Belvira'nın aksine Beyşehir Gölü Havzası'ndaki kazalarda koyun yetiştiriciliği daha yaygındır. 1844 yılında Beyşehir Gölü Havzası'nda bulunan küçükbaş hayvan sayısı 57084 iken koyun sayısı 31767'dir. Havza genelinde küçükbaş hayvanların yaklaşık %55'i koyundur. Bk. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 290.

Tablo - 27: Küçükbaş Hayvanların Dağılımı, 1844.

Yerleşim Adı	Hane	Koyun		Keçi		Toplam Küçükbaş		Hane Başına Düşen Küçükbaş Hayvan
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Alibeyhüyüğü	119	2092	65,21	1116	34,79	3208	13	26,95
Gederet	162	101	3,25	3008	96,75	3109	12,6	19,19
Dinek	60	454	27,47	1199	72,53	1653	6,7	27,55
Karasınır	79	371	24,28	1157	75,72	1528	6,19	19,34
Kurukavak	68	139	13,06	925	86,94	1064	4,31	15,64
Apa	40	244	26,87	664	73,13	908	3,68	22,7
Apasaraycığı	42	167	19,83	675	80,17	842	3,41	20,04
Elmasun	57	54	6,55	770	93,45	824	3,34	14,45
Armutlu	71	53	6,6	750	93,4	803	3,25	11,3
Bardas	90	27	3,52	740	96,48	767	3,11	8,52
Taşbaşı Saraycığı	48	109	15,94	575	84,06	684	2,77	14,25
Koçaş	32	87	12,85	590	87,15	677	2,74	21,15
Hamzalar	57	9	1,33	667	98,67	676	2,74	11,85
Bolad	83	10	1,48	665	98,52	675	2,73	8,13
Yelbeyi	33	73	10,98	592	89,02	665	2,69	20,15
Sarıoğlan Ç.	30	121	18,59	530	81,41	651	2,64	21,7
Alıssa Ç.	15	0	0	639	100	639	2,59	42,6
Çukurkavak Ç.	15	0	0	533	100	533	2,16	35,53
Kuzviran	13	130	24,57	399	75,43	529	2,14	40,69
Çiçek	27	92	17,66	429	82,34	521	2,11	19,29
Durayda	50	22	4,39	479	95,61	501	2,03	10,02
Yeniköy	17	68	14,72	394	85,28	462	1,87	27,17
Tahtalı	20	47	12,5	329	87,5	376	1,52	18,8
Ayvalıca	25	29	7,86	340	92,14	369	1,5	14,76
Mehmet Ali Ç.	18	0	0	361	100	361	1,46	20,05
Kınık	20	45	14,02	276	85,98	321	1,3	16,05
Işıklar	23	26	10,12	231	89,88	257	1,04	11,17
Ağras Ç.	13	48	18,75	208	81,25	256	1,04	19,69
Kayaağzı Ç.	28	29	11,65	220	88,35	249	1,01	8,89
Kızılcaakır	16	38	15,64	205	84,36	243	0,98	15,18
Afşar	12	10	5,32	178	94,68	188	0,76	15,66
Armusun	18	4	3,31	117	96,69	121	0,49	6,72
Boyalı	1	6	28,57	15	71,43	21	0,09	21
TOPLAM	1402	4705	19,06	19976	80,94	24681	100	17,6

Küçükbaş hayvanların kazaya bağlı köylere dağılımına bakıldığında, küçükbaş hayvan sayısının en fazla olduğu köy Alibeyhüyüğü'dür. Küçükbaş hayvanların %13'ü bu köydedir. Alibeyhüyüğü aynı zamanda küçükbaş hayvanlar içerisinde koyunun keçiden daha büyük bir paya sahip olduğu tek yerleşim birimidir. Küçükbaşların %65'i koyun %35'i ise keçidir. Bu köydeki hanelerin yaklaşık %84'ü kökboya yetiştiriciliği yapmaktadır. Özellikle bu hanelerde koyun miktarı oldukça yüksektir. Alibeyhüyüğü'nde 2092 koyun yetiştirilmekte olup bu köy dışında kazadaki hiçbir köyde 500'ün üzerinde dahi koyun bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile kazaya bağlı 33 köydeki koyun miktarının yaklaşık %50'si Alibeyhüyüğü'ndedir. Keçi sayısının en fazla olduğu köyler ise sırasıyla Gederet (3008), Dinek (1199) ve Karasınır (1157) köyleridir. Kazada en az küçükbaş hayvana sahip köy ise kazanın en düşük nüfusa sahip olan köyü Boyalı'dır.

Hane başına düşen küçükbaş hayvan miktarlarına bakıldığında ise Alıssa çiftliği öne çıkmaktadır. Çiftlikte hane başına 42,6 küçükbaş hayvan düşmektedir. Bu sayı kaza ortalamasının iki katından fazladır. Ayrıca bu çiftlikte hiç koyun yetiştirilmeyip küçükbaşların tamamı keçidir. Alıssa çiftliğini hane başına 40,69 küçükbaş ile Kuzviran ve 35,53 küçükbaş ile Çukurkavak çiftliği takip etmektedir. Hane başına düşen küçükbaş miktarında Armusun köyü son sırada yer almaktadır. Bu köyde hane başına 6,72 küçükbaş hayvan düşerken, Bolad'da 8,13 ve Bardas'ta 8,52 olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarlar kaza ortalamasının hayli altındadır.

B – Büyükbaş Hayvancılık

Belviran'da sığır ve manda cinsi büyükbaş hayvanlar yetiştirilmiştir. Büyükbaş hayvanlar eti, sütü gibi özellikleri yanında en önemlisi de ziraî faaliyetlerdeki katkılardan dolayı yetiştirilmişlerdir.²⁶⁶ Sanayi öncesi toplumlarda çift sürme işlerinde ve yetiştirilen ürünlerin taşınmasında genellikle at, katır ve öküzlerden yararlanılmıştır. Osmanlı çiftçisi ise en çok öküzü kullanmıştır. Çünkü öküzün dik ve eğimli topraklarda çift sürmek için daha elverişli olmasının yanında diğerlerine göre

---

²⁶⁶ Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 293.

beslenme gideri daha azdı.²⁶⁷ Bu hayvanlar önemli ziraat vasıtaları olarak kabul edildiğinden bunlardan ayrıca bir vergi alınmamıştır.²⁶⁸

1844 yılında Belviran’da toplam 2593 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı küçükbaş hayvan sayısına kıyasla oldukça düşüktür. Bu durum Akdeniz iklim kuşağındaki meraların küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine daha uygun bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır.²⁶⁹ Aşağıda Belviran’da büyükbaş hayvan çeşitlerini ve sayılarını içeren bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo - 28: Büyükbaş Hayvanlar, 1844.

Büyükbaş Hayvan	Adet	%	Hane Başına Düşen Büyükbaş Hayvan
Karasığır Öküzü	1996	67,52	1,42
Sağman İnek	565	19,11	0,4
Dölsüz İnek	321	10,86	0,22
Buzağı	1	0,03	0,0007
Koşum Camusu	51	1,73	0,03
Sağman Camus	7	0,24	0,004
Dölsüz Camus	10	0,34	0,007
Dişi Camus Düvesi	4	0,14	0,002
Dana	1	0,03	0,0007
TOPLAM	2956	1000	2,1

Buna göre, Belviran’da yetiştirilen 2956 büyükbaş hayvanın büyük bir kısmı karasığır cinsidir. Tablo incelendiğinde yalnızca karasığır öküzünün diğer büyükbaş hayvan çeşitlerine göre açık ara önde olduğu görülmektedir. Kazada hane başına toplam 2,1 büyükbaş hayvan düşmektedir. Bu sayının aynı dönemde bazı çevre yerleşimlere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Aşağıda hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısının Beyşehir, Yenişar, Kaşaklı, Göçü, Kırelî kazaları ile karşılaştırılmasını içeren bir grafik oluşturulmuştur. Belviran’daki küçükbaş hayvan

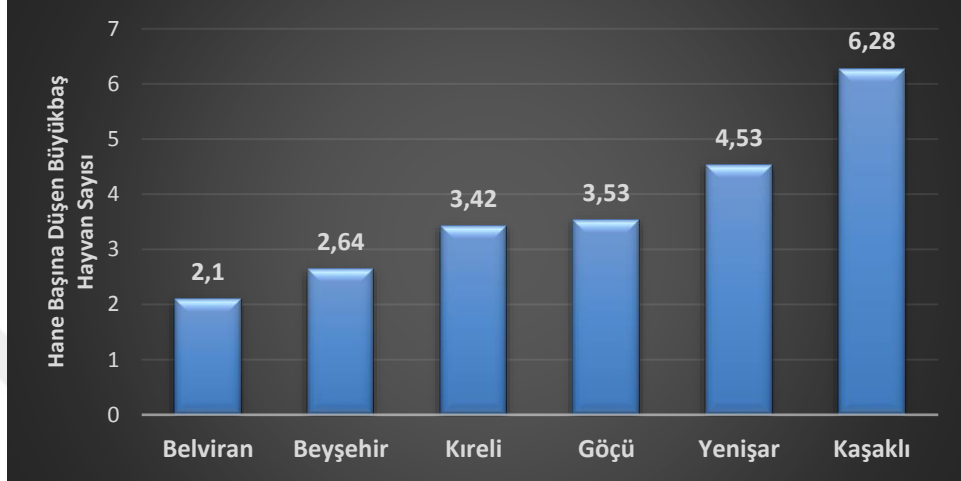
²⁶⁷ Güran, “Tarım Ekonomisi”, s. 86.

²⁶⁸ Ertan Gökmen, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaşehir’de Tarım ve Hayvancılık”, *Akademik Bakış*, C. 3, S. 6, Yaz 2010, s. 228.

²⁶⁹ Güran, “Tarım Ekonomisi”, s. 101.

ortalamaları bu kazalara kıyasla daha yüksek olmasına rağmen büyükbaş hayvan ortalaması daha düşüktür.

Grafik 7 – Hane Başına Düşen Büyükbaş Hayvan Miktarının Bazı Kazalarla Karşılaştırılması, 1844.

Belviran kazasındaki büyükbaş hayvanların %67,52'sini karasığır öküzü oluşturmaktadır. Kaza genelinde hane başına 1,42 karasığır öküzü düşmekle birlikte çiftçilikle uğraşan hanelerde ortalama 2 karasığır olduğu görülür. Camızların oranı düşük olup toplam %2 civarındadır. Karasığır öküzünden sonra en çok yetiştirilen büyükbaş hayvan sağman inektir. Kazada yaklaşık olarak her iki haneden birisi inek beslemektedir. Bu hanelerin günlük süt ve süt ürünleri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla inek yetiştirdikleri söylenebilir. Kazadaki büyükbaş hayvanların en önemli kısmının karasığır öküzünün oluşturması çift sürme işlerinde gerekli ihtiyacı öküzlerle karşılandığını göstermektedir. Dolayısıyla Belviran kazasındaki büyükbaş hayvancılığın temel ziraî faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla yönelik olarak sürdürüldüğü söylenebilir.

Tablo - 29: Büyükbaş Hayvanların Dağılımı, 1844.

Yerleşim	Hane	Büyükbaş Hayvan Çeşitleri										%	Hane Başına Düşen Miktar
		Karasığır Öküzü	Sağman İnek	Dölsüz İnek	Koşum Camus	Dölsüz Camus	Sağman Camus	Dişi Düve	Dana	Buzağı	Büyükbaş Toplam		
Alibeyhüyüğü	119	180	49	62	8	4	6	1			310	10,49	2,6
Gederet	162	228	11	7							246	8,32	1,51
Karasınır	79	107	45	20	16	2		1			191	6,46	2,41
Dinek	60	102	32	21	2	1					158	5,35	2,63
Armutlu	71	105	26	11					1		143	4,84	2,01
Kurukavak	68	94	40	8	1						143	4,84	2,1
Bardas	90	105	16	14	4	1					140	4,74	1,55
Apa	40	65	32	11	6		1				115	3,89	2,87
Apasaraycığı	42	74	31	7							112	3,79	2,66
Durayda	50	74	12	16	6	2				1	111	3,76	2,22
Elmasun	57	66	25	14	6						111	3,76	1,94
Taşbaşı Saraycığı	48	76	18	10							104	3,52	2,16
Hamzalar	57	93	2	6							101	3,42	1,77
Bolad	83	100									100	3,38	1,2
Sarioğlan Ç.	30	53	28	14							95	3,21	3,16
Çiçek	27	45	22	17	2						86	2,91	3,18
Koçaş	32	55	15	7							77	2,6	2,40
Yelbeyi	33	51	7	10							68	2,3	2,06
Ayvalıca	25	31	16	9							56	1,89	2,24
Kınık	20	33	10	9							52	1,76	2,6
Kızılcaır	16	30	13	6							49	1,66	3,06
Kayaagzı Ç.	28	28	13	4				1			46	1,56	1,64
Tahtalı	20	26	16	4							46	1,56	2,3
Yeniköy	17	24	16	5							45	1,52	2,64
Ağras Çiftliği	13	28	8	6							42	1,42	3,23
Kuzviran	13	22	8	6							36	1,22	2,76
Işıklar	23	23	11					1			35	1,18	1,52
Mehmet Ali Ç.	18	12	14	4							30	1,01	1,66
Alıssa Çiftliği	15	17	3	7							27	0,91	1,8
Çukurkavak Ç.	15	14	12	1							27	0,91	1,8
Afşar	12	16	9	1							26	0,88	2,16
Armusun	18	17	4	3							24	0,81	1,33
Boyalı	1	2	1	1							4	0,14	4
TOPLAM	1402	1996	565	321	51	10	7	4	1	1	2956	100	2,1

Büyükbaş hayvanların kazadaki yerleşimlere dağılımına bakıldığında, en çok büyükbaş hayvanın Alibeyhüyüğü köyünde olduğu görülmektedir. En fazla karasığır öküzüne sahip köy ise Gederet köyüdür. Alibeyhüyüğü kazadaki büyükbaş hayvanların %10'una sahiptir. Ancak hane başına düşen büyükbaş hayvan miktarında Boyalı köyü 4 büyükbaş ile ilk sırada yer almaktadır. Boyalı'dan sonra Ağras çiftliği, Çiçek köyü (3,18) ve Sarioğlan çiftliği (3,16) hane başına düşen büyük hayvan sayısında öne çıkmaktadır. Bazı köylerde ise hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısı oldukça düşüktür. Bu konuda Bolad (1,2), Gederet (1,51), Bardas (1,55) köyleri ilk sırada gelmektedir.

C – Yük ve Binek Hayvanları

Belviran'da küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın yanı sıra at, merkep, deve gibi yük ve binek hayvanları da yetiştirilmektedir. Aynı zamanda büyükbaş hayvancılık başlığı altında incelenen manda ve karasığır öküzleri de yük hayvanı olarak kullanılabilir. Yük ve binek hayvanları sanayi öncesi toplumlarda zirâi faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde, ulaşım ve taşımacılıkta büyük öneme sahip olmuştur. İnsanlar, tarla, bağ gibi arazilerine gitmek için genellikle at ve merkep gibi binek hayvanlarını kullanmışlardır.²⁷⁰ 1844 yılında Belviran'da 1206 yük ve binek hayvanı bulunmaktadır. Bu hayvanlar merkep, beygir, döllü-dölsüz kısırak ve develerden oluşmaktadır.

Tablo - 30: Yük ve Binek Hayvanları, 1844.

Yük ve Binek Hayvanı	Sayı	%	Hane Başına Düşen Yük ve Binek Hayvanı
Merkep	1012	83,91	0,72
Beygir	64	5,31	0,04
Dölsüz Kısırak	59	4,89	0,04
Döllü Kısırak	50	4,15	0,03
Boz Deve	7	0,58	0,004
Erkek Boz Deve	7	0,58	0,004
Deve	6	0,5	0,004
Dişi Tay	1	0,08	0,0007
TOPLAM	1206	100	0,86

²⁷⁰ Muşmal, “Çumra”, s. 295.

Tablo 30'a göre, Belviran kazasında her haneye yaklaşık 1 adet yük ve binek hayvanı düşmektedir. Yük ve binek hayvanlarının yaklaşık %84'ünü merkep yani eşeklerin oluşturduğu görülmektedir. Belviran'da en yaygın tercih edilen yük ve binek hayvanının merkeptir. Bu hayvanların %14'ünü de beygir, döllü-dölsüz kısrak (dişi at) ve tay olmak üzere at türleri oluşturmaktadır. Kazada 20 adet de deve bulunmaktadır. Develer yük ve binek hayvanlarının %2'sini oluşturmaktadır. Bunlardan 14 tanesi boz deve olarak kaydedilmiştir. Boz deve, tek hörgüçlü tüysüz deveye denilmektedir.²⁷¹ Boz develerin 7'si erkek olarak belirtilirken, 7'si yalnızca boz deve olarak kaydedildiğinden dişi veya erkek olduğuna dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Kazada en fazla yük ve binek hayvanı sırasıyla, kazanın en büyük üç yerleşim birimi olan Gederet, Alibeyhüyüğü ve Karasınır köylerindedir. Aynı zamanda bütün köylerde en fazla tercih edilen yük ve binek hayvanı merkep olmuştur. At türleri de köylerin birçoğunda az da olsa yer alırken develer yalnızca Alibeyhüyüğü ve Karasınır köylerindedir. Hane başına düşen yük ve binek hayvanlarında bakıldığında kazada bu konuda öne çıkan bir yerleşim birimi olduğu söylenemez. Genel olarak tüm köylerde hane başına düşen yük ve binek hayvanı 1 civarında seyretmektedir.

---

²⁷¹ Ayşegül Koyuncu Okca, Mustafa Genç, "Yörük Göçlerinde Deve", *The Journal of Academic Social Science Studies*, S. 58, 2017, s. 233

Tablo - 31: Yük ve Binek Hayvanlarının Dağılımı, 1844.

Yerleşim	Hane	Yük ve Binek Hayvanı									%	Hane Başına Düşen Miktar
		Merkep	Beygir	Dölsüz Kısarak	Döllü	Boz Deve	Erkek Boz Deve	Deve	Dişi Tay	Toplam		
Gederet	162	122	15	6	12					155	12,85	0,95
Alibeyhüyüğü	119	67	11	14	5	7		6		110	9,12	0,92
Karasınır	79	59	6	5	1		7			78	6,47	0,98
Armutlu	71	64		2	3					69	5,72	0,97
Bolad	83	62	4	1	1					68	5,64	0,81
Bardas	90	61	7							68	5,64	0,75
Kurukavak	68	47	4	8	2					61	5,06	0,89
Dinek	60	45		2	4					51	4,23	0,85
Hamzalar	57	48								48	3,98	0,84
Taşbaşı Saraycığı	48	43	1		3					47	3,9	0,97
Elmasun	57	37	3	1						41	3,4	0,71
Durayda	50	34	2							36	2,99	0,72
Koçaş	32	28		3	2					33	2,74	1,03
Yelbeyi	33	28	1	1	2					32	2,65	0,96
Sarioğlan Ç.	30	26	1		2				1	30	2,49	1
Apa	40	24	1	3						28	2,32	0,7
Apasaraycığı	42	24		2						26	2,16	0,61
Çiçek	27	20	1	1	1					23	1,91	0,85
Kınık	20	16		3	2					21	1,74	1,05
Yeniköy	17	17	1	1	1					20	1,66	1,17
Kayaağzı Ç.	28	17								17	1,41	0,56
Kızılcaır	16	12	2		1					15	1,24	0,93
Mehmet Ali Ç.	18	12	1		2					15	1,24	0,83
Ayvalıca	25	10	3	1	1					15	1,24	0,6
Kuzviran	13	8		3	4					15	1,24	1,15
Işıklar	23	15								15	1,24	0,65
Armusun	18	14								14	1,16	0,77
Tahtalı	20	11		2						13	1,08	0,65
Alıssa Ç.	15	12								12	1	0,8
Çukurkavak Ç.	15	12								12	1	0,8
Afşar	12	8			1					9	0,75	0,75
Ağras Ç.	13	8								8	0,66	0,61
Boyalı	1	1								1	0,08	1
TOPLAM	1402	1012	64	59	50	7	7	6	1	1206	100	0,86

D – Arıcılık

Belviran kazasında halkın geçimini sağlamak amacıyla yürüttüğü ziraî faaliyetlerden birisi de arıcılıktır. Osmanlı Devleti'nde tüketilen gıdalar içerisinde bal tüketimi önemli bir paya sahiptir. Bal sade olarak tüketilmesinin yanında, şerbet yapımında ve birçok yemek ve tatlı türünün yapımında da kullanılıyordu.²⁷² Ayrıca yalnızca bal değil balmumu da arıcılık ürünlerinden birisidir. Bir arı kovanından ortalama 4-6 kg arası bal ve 300-600 gr balmumu elde edilmekteydi.²⁷³

1844 yılında Belviran kazasında 42 hane reisi (%3) arıcılık yapmaktadır. 16 köyde hiç arı kovanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetin çok yaygın olduğu söylenemez. Kazada toplam 119 arı kovanı bulunmaktadır.²⁷⁴ Arıcılıkla uğraşan hane başına ortalama 2,83 kovan düşmektedir. Bir kovandan ortalama 5 kg bal elde edildiği kabul edilirse kazada toplam 595 kg bal üretimi yapıldığı söylenebilir. Bu durumda arıcılıkla meşgul olan hanelerin daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik üretim yaptıkları düşünülebilir.

Aşağıda arı kovanlarının kazaya dağılımını içeren bir tablo oluşturulmuştur. Buna göre, kazadaki köyler içerisinde en fazla kovan 17 arı kovanı ile kaza merkezi Kurukavak köyündedir. Gederet'te 16, Apasaraycığı'nda ise 13 kovan bulunmaktadır. Arıcılıkla meşgul hanelerin toplam hane içerisindeki payının en fazla olduğu köy ise %100 ile Boyalı'dır. Bilindiği gibi Boyalı'da yalnızca bir hane yaşamaktadır. Boyalı dışında kovan sahibi hanelerin köylerdeki toplam hane içindeki payı %11'i geçmemektedir.

---

²⁷² İbrahim Solak, "Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Arıcılık", *Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya 2013, s. 348-349.

²⁷³ Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 105.

²⁷⁴ 1844 yılında Beyşehir Gölü Havzası'nda 4 ayrı kazada bulunan kovan sayısı 915 ve 1840 yılında Göçü Kazası'nda bulunan kovan sayısı 481'dir. Buna göre XIX. yüzyıl ortalarında Beyşehir Gölü Havzası'nda 1396 arı kovanı bulunmaktadır. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 301.

Tablo - 32: Arı Kovanlarının Dağılımı, 1844.

Yerleşim	HS	Kovan Sahibi Hane	HS içindeki Payı (%)	Kovan Sayısı	Arıcılıkla Meşgul Hanelerde Hane Başına Düşen Kovan
Kurukavak	68	4	5,88	17	4,25
Gederet	162	7	4,14	16	2,28
Apasaraycığı	42	5	11,8	13	2,6
Karasınır	79	7	8,86	13	1,85
Dinek	60	2	3,33	10	5
Durayda	50	1	2	8	8
Işıklar	23	2	8	6	3
Koçaş	32	2	6,25	6	3
Alibeyhüyüğü	119	1	0,84	5	5
Boyalı	1	1	100	5	5
Kızılcaır	16	1	6,25	5	5
Apa	40	3	7,5	4	1,33
Kayaağı Çiftliği	28	1	3,57	4	4
Kınık	20	2	10	3	1,5
Yelbeği	33	1	3,03	2	2
Armusun	18	1	2,63	1	1
Taşbaşı Saraycığı	48	1	2,08	1	1
Kaza Genel TOPLAM	1402	42	3	119	2,83

III - GELİR DAĞILIMI ve VERGİLENDİRME

A - Gelir Kaynakları ve Dağılımı

Bu bölümün önceki kısımlarında defterlerin muhtevassından istifade edilerek bölgenin üretim potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ise Belviran'da bulunan yerleşim birimlerinde yaşayan hane reislerinin gelir kaynakları, çeşitleri ve bu kaynakların denge ve dağılımları incelenmeye çalışılacaktır.

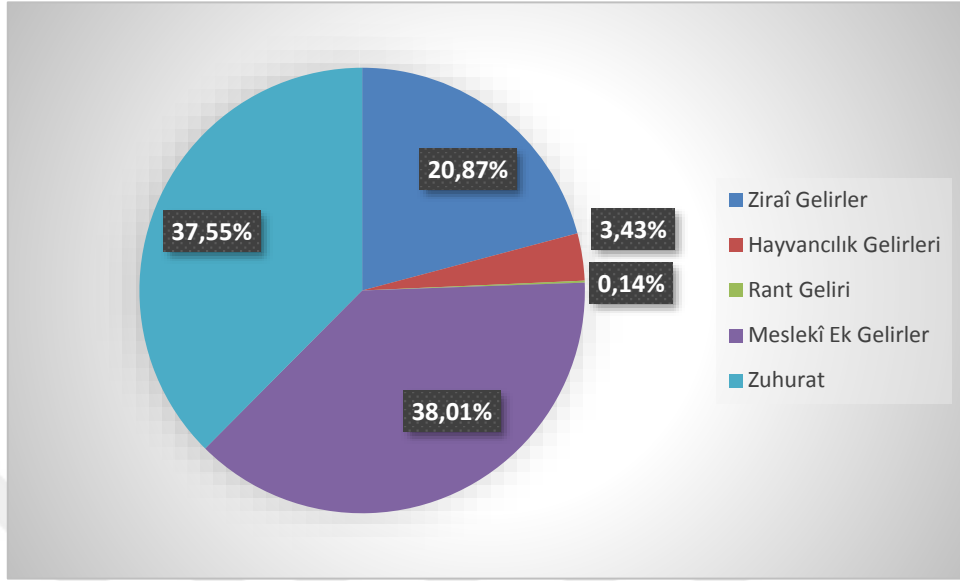
Temettuat defterlerinde Belviran kazasında yaşayan hanelerin sağladıkları gelirler çeşitli başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Defterler değerlendirilirken kazadaki gelir kalemleri, ziraî gelirler, hayvancılıktan sağlanan gelirler, kira gelirleri, meslekî gelirler ve zuhurat gelirleri olmak üzere beş ayrı şekilde gruplandırılmıştır. Ziraî gelirler, bir çiftçinin tarlalarından veya bağından elde ettiği gelirler her hane için

ayrı ayrı toplanarak hesaplanmıştır. Bu gelir içerisinde arpa, buğday, çavdar, yulaf, nohut, mıhtan, mahlut, burçak, bağ ürünleri, kökboya vs. tüm ziraî ürünlerden elde edilen gelirler mevcuttur. Hayvancılık gelirleri tespit edilirken de yine bir hane reisinin sahip olduğu tüm hayvanlarından bir sene içerisinde elde ettiği gelirler her hane için ayrı ayrı toplanmıştır. Hane reislerinin kiraya verdiği, tarla, bağ gibi arazilerden sağladıkları gelirleri de kira geliri olarak toplanmıştır. Bunların dışında temettuat defterlerinde hane reislerinin başka faaliyetlerden sağladıkları ek gelirleri de ayrı olarak belirtilmiştir. Bu gelirler meslekî ek gelirler olarak gruplandırılmıştır.²⁷⁵ Belviran'da temel geçim faaliyetlerinin tarım ve hayvancılık olduğu ve meslek çeşitliliğinin sınırlı olduğu ifade edilmişti. Nitekim bu gelirlerin büyük kısmını amelelik, ırgatlık, hizmetkârlık ve gündelikçilik gibi tarım işçiliğinden sağlanan gelirler oluşturmaktadır. Tarım işçiliğinden sağlanan gelirler meslekî gelirler içerisinde değerlendirilmiştir. Kaynağı belli olmayan gelirler, hanelerin elindeki sermaye ve nakit olarak kaydedilen paralar zuhurat gelirleri olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra defterlerde “*bazen kârından temettüsü*”, “*bazen aralıkda kârından*” şeklinde gelir kaydediler haneler de azımsanamayacak ölçüdedir. Bu kişilerin ortak özelliği hepsinin mesleğinin çiftçi olarak kaydedilmesidir. Normalde kârından ifadesi “*ırgatlıktan kârından*”, “*bağ beklemekten kârından*” şeklinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir meslekten kârı olarak belirtilmemiş bu gelirler de kaynağının belli olmadığı düşünülerek zuhurat gelirleri içerisinde değerlendirilmiştir. Bütün bu gelirlerin toplamı ise, o hanenin toplam gelirini ortaya çıkarmaktadır.

---

²⁷⁵ Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 308-309.

Grafik 8 – Gelirlerin Türlerine Göre Dağılımı, 1844.

1844 yılında defterlerde kayıtlı hane toplamı 1402 iken gelir sahibi hane sayısı 1368'dir. Yani Belviran'da sahiplerinin %97,57'si herhangi bir alandan gelire sahipken, %2,43'ü hiçbir gelire sahip değildir. %2'lik dilimi oluşturan hane reislerinin başkalarının yardımıyla geçindiği ifade edilmiştir. Belviran'da yaşayan hanelerin bir yılda toplam 1.752.132 kuruş geliri bulunduğu tespit edilmiştir.²⁷⁶ Bu miktarın %20,87'si ziraî, %3,43'ü hayvancılık, %0,14'ü kira, %38,01'i meslekî ek gelir ve %37,55'i zuhurat gelirleridir.²⁷⁷ Buna göre, Belviran'da hane başına bir yılda ortalama 1.249 kuruş gelir düşmektedir. Belviran'da hane başı gelir ortalamasının Hadim²⁷⁸, Uluborlu²⁷⁹ gibi kazalardan yüksek, Ilgın kazasından²⁸⁰ düşük olduğu görülmektedir.

²⁷⁶ Belviran'a bağlı köylerin temettuat defterlerinin son kısmında kâtip tarafından "yekûn temettuat" ibaresi altında köyün toplam geliri kaydedilmiştir. Ancak hane bazında gelirler toplanırken çeşitli toplama hataları olduğundan tüm köylerde kendi hesaplamalarımız dikkate alınmıştır.

²⁷⁷ 1844 yılında Ilgın kazasında gelirlerin %56'sını meslekî ek gelir oluşturmaktadır. Özdemir, *Ilgın*, s. 316; Beyşehir Gölü Havzası'ndaki kazalarda toplam gelirin %35,56'sı ziraî, %7,33'ü hayvancılık, %1,39'u kira %55,72'si ise meslekî gelirdir. Beyşehir Kazası toplam gelirin %17,36'sı, Yenişar Kazası'nın %39,31'i Göçü Kazası'nın %40,1, Kaşaklı Kazası'nın %41,19'u, Kireli Kazası'nın %46,40'ı ziraî alandan sağlanmıştır. Ayrıca Beyşehir'de toplam gelirin %5,39'u, Kireli'de %6,07'si, Kaşaklı'da %8,13'ü, Göçü'de %14,10'u, Yenişar'da %14,35'i hayvancılıktan elde edilmiştir. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 309..

²⁷⁸ 1844 yılında Hadim kazasında hane başına ortalama gelir 325,8 kuruştur. Soylu, *Hadim*, s. 70

²⁷⁹ 1844 yılında Uluborlu'da hane başı gelir 1098 kuruştur. Sinav, *Uluborlu*, s. 86.

²⁸⁰ 1844 yılında Ilgın kazasında gelir ortalaması 1548,02 kuruştur. Özdemir, *Ilgın*, s. 315

Tablo - 33: Gelir Türlerinin Yerleşimlere Dağılımı, 1844.

Yerleşim	Hane Sayısı	Ziraî Gelir	Hayvancılık Geliri	Kira Geliri	Zuhurat Geliri	Meslekî Ek Gelir	Toplam Gelir	%	Hane Başına Düşen Miktar (Kuruş)
Gederet	162	38771	5882	217	48910	84914	178694	10,2	1103,04
Alibeyhüyüğü	119	42704	9534,5	312,5	83578	38579	174708	9,97	1468,13
Karasınır	79	23464	3640	50	51500	33505	112159	6,4	1419,73
Bardas	90	24177	1520	743	43100	30140	99680	5,69	1107,55
Bolad	83	17724	1144	205	12280	67208	98561	5,63	1187,48
Armutlu	71	20753	2096,5	165	34760	35060	92834,5	5,3	1307,52
Dinek	60	19836	3831		47500	14340	85507	4,88	1425,11
Hamzalar	57	18144	1142	128	31080	27710	78204	4,46	1372
Kurukavak	68	18177	2969		37688	17100	75934	4,33	1116,67
Durayda	50	12284	1212	70	31630	22375	67571	3,86	1351,42
Taşbaşı	48	10965	1786,5	80	9030	42685	64546,5	3,68	1344,71
Elmasun	57	10745,5	1871	140	27300	24200	64256,5	3,67	1127,3
Apasaraycığı	42	14383	2200		34000	10630	61213	3,49	1457,45
Apa	40	12582	2394	40	28300	14590	57906	3,3	1447,65
Koçaş	32	8245	1554	40	23595	20600	54034	3,08	1688,56
Yelbeği	33	7695	1311		12850	26875	48731	2,78	1476,69
Çiçek	27	8346	1461	70	18300	10930	39107	2,23	1448,4
Kayaağzı Ç.	28	5889	806		17020	12.770	36485	2,08	1303,03
Ayvalıca	25	4032,5	1063	80	5900	23900	34975,5	2	1399,02
Kınık	20	3037,75	750		7230	18445	29462,75	1,68	1473,13
Sarioğlan Ç.	30	8472	1890		8700	8510	27572	1,57	919,06
Tahtalı	20	4672,75	1064	30	3100	12470	21336,75	1,22	1066,83
Işıklar	23	2993,5	905	125	1145	14780	19948,5	1,14	867,32
Armusun	18	2424,5	287		7490	8060	18261,5	1,04	1014,52
Yeniköy	17	3783	1184		5550	6930	17447	1	1026,29
Kızılcaır	16	4009	812		6900	5545	17266	0,99	1079,12
Kuzviran	13	2895	1235		6800	5325	16255	0,93	1250,38
Afşar	12	2669,5	575		950	9950	14144,5	0,81	1178,7
Ağras Ç.	13	4685	655		3850	2653,5	11843,5	0,68	911,03
Mehmet Ali Ç.	18	1965	991		4200	4518,5	11674,5	0,67	648,58
Alıssa Ç.	15	1970	1075		2200	5258	10503	0,6	700,2
Çukurkavak Ç.	15	2757	1150		300	5487	9694	0,55	646,26
Boyalı	1	335	81		1200	0	1616	0,09	1616
TOPLAM	1402	365586	60071,5	2495,5	657936	666043	1752132	100	1249,73

Kazanın toplam gelirinin köylere dağılımına bakıldığında, 1844 yılında en çok gelire sahip yerleşim kazanın en büyük köyü olan Gederet köyüdür. Köyün 178.694 kuruş geliri olup toplam gelirin %10'u Gederet köyünde elde edilmiştir. İkinci sırada

bulunan Alibeyhüyüğü köyünde elde edilen gelir ise Gederet köyüne oldukça yakındır. Alibeyhüyüğü köyünden ziraî, hayvancılık, kira ve zuhurat gelirlerinde daha az gelir elde edilmesine rağmen meslekî gelirlerde Gederet'in önde olduğu görülür. Gederet'te meslekî gelirlerde en çok öne çıkan gelirler ise gündelikçilikten sağlanan gelirlerdir. Köyde yaşayan hane reislerinin büyük bir kısmının kendilerine ait ziraî arazileri olmasına rağmen ekin vakitlerinde 1-2 aylığına gündeliğe gittikleri ifade edilmiştir. Köydeki 84.914 kuruş meslekî gelirin 60.120 kuruşu gündelikçilikten sağlanmıştır. Kalan miktarı ise ırgatlık, hizmetkârlık, bağ bekçiliği gibi faaliyetler oluşturmaktadır. Toplam gelirden üçüncü sırada 112.159 kuruş ile Karasınır yer almaktadır. Kazada en az gelire sahip yerleşimler ise sırasıyla Boyalı köyü ve Çukurkavak, Alıssa çiftlikleridir.

Hane başına düşen gelirlerde ise Gederet 23. sıraya gerilemektedir. İlk sırada 1688,56 kuruş ile Koçaş köyü bulunmaktadır. Koçaş köyünü toplam gelirden en son sırada bulunan Boyalı takip etmektedir. Boyalı köyünde yaşayan bir hanenin geliri 1616 kuruştur. Yelbeyi'nde hane başına ortalama gelir 1476,69, Kınık 'ta 1473,13 kuruş ve Alibeyhüyüğü'nde ise 1468,13 kuruştur. Hane başına düşen gelirden son sırada ise Çukurkavak (646,26 kuruş), Mehmet Ali (648,58 kuruş) ve Alıssa çiftlikleri (700,2 kuruş) yer almaktadır. Çiftliklerdeki ekili arazilerde elde edilen hasılatın öşür vergisi düşüldükten sonra yarısı çiftlik sahiplerine verilmektedir. Tablo'da ziraî gelirlerde bu miktar düşülmeyip çiftlikteki elde edilen toplam ziraî hasılat dikkate alınmıştır. Bu miktarda düşüldüğünde çiftliklerdeki hane başına düşen gelirlerin kaza ortalamasının hayli altında olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan kazada 33 köyden 17'si kaza ortalamasının üzerinde gelire sahip iken 16 köyün geliri kaza ortalamasının altındadır.

1 – Ziraî Gelirler

Ziraî gelirler, daha önce de ifade edildiği gibi hane sahiplerinin tarla ve bağ gelirlerinin toplamıdır.²⁸¹ Belviran'da elde edilen ziraî gelir miktarı 1844 yılında 377.616 kuruştur. Bu miktarın 256.091,75 kuruşu tahıl ve bakliyat üretiminden, 93.964,25 kuruşu bağcılıktan, 15.536 kuruşu da kökboya yetiştiriciliğinden elde

---

²⁸¹ Ziraî gelirlerin dağılımı için Ekler bölümündeki Tablo 35'e bakınız.

edilmiştir. Belviran'da bütün haneler arasında hane başına düşen ziraî gelir miktarı 269,34 kuruştur.²⁸² Kazada en fazla ziraî gelir sağlayan köy Alibeyhüyüğü'dür. Toplam ziraî gelirin %14,56'sı bu köye aittir. Diğer taraftan Belviran'da ziraî gelirdeki en küçük pay ise Boyalı köyüne aittir. Bu köyde sağlanan ziraî gelir toplam ziraî gelirin ancak %0,09'udur. Hane başına düşen ziraî gelir miktarında da yine Alibeyhüyüğü 358,85 kuruş ile ilk sırada bulunmaktadır. Alibeyhüyüğü köyünden sonra Ağras çiftliğinde hane başına 360 kuruş, Apasaraycığı köyünde ise 342 kuruş düşmektedir.

2 - Hayvancılık Gelirleri

Belviran'da yaşayan hanelerin sahip oldukları küçükbaş ya da büyükbaş hayvanları ile arıcılıktan sağladıkları gelirler hayvancılıktan sağlanan gelir başlığı altında toplanmıştır.²⁸³ Belviran'da hayvancılıktan sağlanan toplam gelir miktarı 60071,5 kuruştur. Kaza genelinde hane başına düşen hayvancılık geliri 42,84 kuruştur.²⁸⁴ Yerleşim birimleri açısından bakıldığında, ziraî gelirlerde olduğu gibi hayvancılık gelirlerinde de ilk sırada Alibeyhüyüğü bulunmaktadır. Alibeyhüyüğü toplam hayvancılık gelirinin yaklaşık %16'sına sahiptir. Belviran'da yaşayan haneler tarım ve hayvancılığı çoğunlukla birlikte yürütmektedir. Nitekim ziraî gelirlerde ilk sıralarda yer alan köylerin hayvancılık gelirlerinde de yine ilk sıralarda oldukları görülür. Hane başına düşen hayvancılık gelirinin en yüksek olduğu yerleşim birimi ise Kuzviran köyüdür. Burada hane başına 95 kuruş, Boyalı'da 81 ve Alibeyhüyüğü'nde 80 kuruştur. Hane başına düşen hayvancılık gelirin en az olduğu yer ise Bolad köyüdür. Burada hane başına düşen hayvancılık geliri 13,78 kuruş iken, Armusun'da 15,94 kuruştur.

---

²⁸² Ilgın kazası köylerinde hane başına düşen ziraî gelir 264,46 kuruştur. Özdemir, *Ilgın*, s. 326; Kireli kazasında hane başına düşen ziraî gelir 500,81 kuruş, Kaşaklı Kazası'nda hane başına düşen ziraî gelir 356,82, Göçü'de 258,63, Yenişar'da 237,64 kuruş iken Beyşehir'de 138,85 kuruştur. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 310-311.

²⁸³ Hayvancılık gelirlerinin dağılımı için Ekler bölümündeki Tablo 36'ya bakınız.

²⁸⁴ Beyşehir Gölü Havzası'nda bütün haneler arasında hane başına düşen gelirin en fazla olduğu kaza Göçü'dür. Burada hane başına 90,83 kuruş, Yenişar'da 86,73 kuruş, Kaşaklı'da 70,41 kuruş, Kireli'de 65,5 kuruş ve Beyşehir'de 43,09 kuruş düşmektedir. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 312.

3 - Kira Gelirleri

Değirmen gibi gayrimenkullerden veya topraklardan kira olarak elde edilen gelirler kira gelirleri olarak kabul edilmiştir.²⁸⁵ Buna göre 1844 yılında Belviran'da kira geliri sağlayan hane sayısı 71'dir. Bunlardan 19'u değirmen hissesinden, 52 hane reisi ise icara verdiği tarlalardan kira geliri sağlamıştır. Yani Belviran'da yaşayan hanelerin %5,06'sı kira geliri sağlamıştır. Belviran'da 71 hanede elde edilen kira geliri toplamı 2.495,5 kuruştur. Bu tarihte hane başına düşen kira geliri 1,77 kuruş olarak gerçekleşmiştir.²⁸⁶ Kira gelirin en yüksek olduğu yer 743 kuruş ile Bardas köyüdür. Kira gelirlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

4 - Meslekî Gelirler

Belviran'da insanlar günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla diğer bölgelerde de olduğu gibi bazı faaliyetler yürütmektedir. Bu faaliyetlerin önemli bir kısmı ile ilgili önceki kısımda bilgi verilmiştir. Yukarıda ele alınan faaliyetler dışında bazen bir hanede bulunan hane reisinin oğlu, karındaşı gibi kişiler bazı faaliyetlerden ek gelir elde etmektedir. Bu gelirler de temettuat defterlerinde kaydedilmiştir. Dolayısıyla meslekî gelirler kısmında ziraî, hayvancılık, kira ve zuhurat gelirleri dışında çeşitli faaliyetlerden sağlanan gelirler ele alınmıştır.²⁸⁷

Belviran'da gelirler içerisinde %38,01 en büyük oran meslekî gelirlere aittir. 1844 yılında Belviran'da 666.043 kuruş meslekî gelir elde edilmiştir. Kazada yaşayan hanelerin en gelir sağladıkları meslek alanları genellikle tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerden ve odun-kömür satımından sağlanan gelirlerden ibarettir. Bu grupta özellikle gündelikçilik hayli öne çıkan ek gelir getiren faaliyetlerden birisidir. 666.043 kuruş meslekî gelirden 169.220 kuruşu (%25,4) yalnızca gündelikçilikten elde edilmiştir. Ayrıca bu gelir ek faaliyet olarak sadece gündelikçilikten kâr edenlere aittir. Hem gündelikçilik hem kömürcülük gibi iki faaliyetten gelir sağlayanlar dahil edilmemiştir. Zira bunların gelirleri toplu yazıldığından hangisinden ne kadar kazanç

²⁸⁵ Kira gelirlerin dağılımı için Ekler bölümündeki Tablo 37'ye bakınız.

²⁸⁶ Bu miktar Kireli'de 21,82, Göçü'de 8,53, Kaşaklı'da 11, Beyşehir'de 5,94, Yenişar'da 2,64 kuruştur. Muşmal, *Beyşehir ve Çevresi*, s. 314.

²⁸⁷ Meslekî gelirlerin dağılımı için Ekler bölümündeki Tablo 38'e bakınız.

elde ettiğini tespit etmek mümkün değildir. Arazi sahiplerinin önemli bir kısmı ekin vakitlerinde 1-2 aylığına gündeliğe gittikleri belirtilmiştir. Gündelikçilik dışında amelelik (62.750 kuruş) ve kömürcülük (48.755 kuruş) gelirleri de oldukça yüksektir.

Yukarıdaki faaliyetler yanında Belviran'da yaşayan insanlar, çobanlık, rençberlik, odunculuk, katran çıkarıp satmak, bağ/değirmen/ekin beklemek, hizmetkârlık, ırgatlık, ticaret (ahz-ü itâ), düğenci durmak, muallim-i sıbyanlıktan, kizirlikten, bağ budamak, vakıftan, yapıcılıktan, demircilikten ve saillikten kazanç elde edilmiştir. Bu faaliyetlerin başına ekseriyetle “*bazen*”, “*iktiza ettikçe*” ya da “*aralıkda (ara sıra)*” ifadesi bulunmaktadır. Dolayısıyla Belviran'da yaşayan hane reislerinin özellikle de meslekler içerisinde en büyük orana sahip çiftçilerin boş vakitlerinde yukarıda geçen faaliyetlerden ek gelir sağlama yoluna gittiklerini söylenebilir. Oldukça seyrek görülmekle birlikte bu faaliyetleri sürekli olarak sürdüren kişilerle ilgili ise “*daima hizmetkârlıkta bulunduğu*”, “*daima çoban olduğu*” gibi bilgiler verilmiştir.

Belviran kazasında hane başına 475,06 kuruş meslekî gelir düşmektedir. Toplam meslekî gelirin %12,75'i Gederet köyünde elde edilmiştir. Hane başına düşen meslekî gelirin en yüksek olduğu yer Ayvalıca köyüdür. Bu köyde hane başına 956 kuruş, Kınık'ta 922,25, Taşbaşı Saraycığı'nda 889,27 kuruş meslekî gelir düşmektedir. Boyalı köyünde meslekî alandan gelir sağlanmamıştır. Bunun dışında meslekî gelirin en düşük olduğu Ağras çiftliğidir. Bu köyde hane başına 204,11 kuruş, Dinek'te 239 ve Mehmet Ali çiftliğinde 251,02 kuruş meslekî gelir düşmektedir.

5 - Zuhurat Gelirleri

Belviran'da hane reislerinin bir kısmının gelirlerinde “*zuhurattan*” ibaresi yer almaktadır. Kütükoğlu, zuhurat gelirlerini emek sarfetmeden sağlanan gelirler olarak tanımlamaktadır.²⁸⁸ Ayrıca zuhurat gelirleri kaynağı belli olmayan gelirler olarak da değerlendirilmektedir.²⁸⁹ Zuhurattan olarak kaydedilenler dışında “*sermayeden*” şeklinde kaydedilen gelirler ve son olarak da “*bazen kârından*” ifadesi ile kaydedilen

²⁸⁸ Bkz. Kütükoğlu, “Temettü”, s. 410.

²⁸⁹ Adıyeke, “Temettuat Sayımları”, s. 773.

gelirler bu grupta değerlendirilmiştir. Bu şekilde gelir elde eden hane sayısı 511'dir. Yani kazada yaşayan hanelerin %36,44'üne zuhurat geliri kaydedilmiştir. Kazada zuhurat gelirleri önemli bir yer tutmakta olup toplam gelirin %37,55'i zuhurat gelirleridir.

1844 yılında Belviran'da 657.936 kuruş zuhurat geliri elde edilmiştir. Hane başına 469,28 kuruş zuhurat geliri düşmektedir. Toplam zuhurat gelirinin en yüksek olduğu yerleşim Alibeyhüyüğü'dür. Zuhurat gelirlerinin %12,7'si bu köyde iken %7,83'ü Karasınır'da, %7,43'ü ise Gederet'tedir. Kazadaki bütün köylerde zuhurat geliri olan haneler bulunmakla birlikte bazı köylerde zuhurat geliri oldukça düşüktür. Çukurkavak çiftliği toplam zuhurat gelirlerinin %0,05'i, Afşar %0,14, Işıklar köyü ise %0,17'sine sahiptir. Hane başına düşen zuhurat gelirinin en yüksek olduğu köy ise Boyalı'dır. Bu köyde hane başına 1200, Apasaraycığı'nda 809 ve Dinek'te 791 kuruş zuhurat geliri düşmektedir.

B - Vergilendirme ve Vergi Yüğü

Belviran'da hane reislerinin ödedikleri vergiler, vergi-yi mahsûsa, aşar ve ağnam vergisi olarak üç grupta toplanabilir. Bu kısımda kaza ahalisinden alınan üç tür verginin köylere dağılımı ve toplam gelir içerisindeki oranı incelenerek kazada yaşayan ahalinin vergi yükü tespit edilmeye çalışılacaktır.

Vergi-yi mahsusa, Tanzimat Fermanı ile birlikte daha önceleri tekalif-i örfiye adı altında toplanan çok sayıda verginin tek vergi altında birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır.²⁹⁰ Vergi-yi mahsusanın dağılımı, vergi mükelleflerinin gelirlerine göre belirlenmekteydi. Bir bölgeden toplanacak vergi-yi mahsûsanın miktarı, Maliye Nezareti tarafından eyaletler düzeyinde belirlenirdi. Eyaletler için belirlenen bu miktar, önce kazalar ve daha sonra mahalle ve köyler arasında bölüştürülürdü.²⁹¹ Belviran'da 1402 haneden %94,36'sı (1323 hane reisi) vergi-yi mahsusa ödemiştir. Geliri düşük olan veya çalışamayacak durumda olan kişilerden vergi alınmamıştır.

²⁹⁰ Güran, "Filibe", s. 199.

²⁹¹ Yakup Akkuş, "Osmanlı Maliyesi Literatüründe İhmal Edilmiş Bir Tartışma: Tevzi' Defterlerinden Vergi-i Mahsûsa'ya Geçiş", *Tarih Dergisi*, S. 65, İstanbul 2017, s. 45.

Vergi-yi mahsusa adı altında toplanan vergi kazada en büyük paya sahip vergi kalemini oluşturmaktadır.

Bir diğer vergi de aşar vergisidir. Osmanlı Devleti'nde şerî vergilerin en önemlisi olan aşar vergisi Tanzimat Fermanı'na kadar 1/3 ve 1/10 arasında değişen oranlarda alınmaktaydı. Tanzimat'tan sonra ise bütün bölgelerde 1/10 oranında toplanmaya başlanmıştır.²⁹² Belviran'da da hububat ürünleri (arpa, buğday, çavdar, yulaf, nohut, mıhtan, mahlut, burçak) ve bağ ürünleri olan üzüm ve pekmezden ve kökboyadan 10/1 oranında aşar vergisi tahsil edilirken, arı kovanlarından bedel-i öşr-ü kovan adı altında vergi alınmıştır. Bütün bu vergiler her ürün için ayrı ayrı toplanarak aşağıda yer alan tabloda aşar vergisi adı altında toplanarak köylere dağılımı belirtilmiştir.

Adet-i ağnam vergisi ise küçükbaş hayvanlardan alınan bir vergidir. Ancak oğlak ve kuzudan vergi alınmayıp yalnızca sağman/dölsüz keçi ve koyunlardan olmak üzere hayvan başına 4,5 pare vergi alınmıştır. 40 pare 1 kuruşa eşittir.²⁹³ Ağnam vergisi oldukça düşük olup oğlak ve kuzuları da kapsamadığından kazanın toplam vergisindeki payı düşüktür.

Defterlerde kayıtlı hanelerde ödenen aşar ve ağnam vergileri kuruş yanında bazen pare ile ifade edilmiştir. Örneğin 15 sağman keçisi olan bir hane reisinin ödemesi gereken ağnam vergisi 67,5 pare yani 1,5 kuruş ve 7,5 paredir. Ancak bazı hanelerde arta kalan pare miktarı yazılırken bazı hanelerde yazılmamış bazılarında ise kâtip tarafından sayılar yuvarlanmıştır. Yani yukarıdaki örnek üzerinden incelendiğinde, kişinin 1,5 kuruş ve 7,5 parelik vergisi, bazen 1,5 kuruş zaman zaman da 1,75 kuruş olarak yazılmıştır. Bunun yanı sıra bazı hanelerde yapılan hatalı hesaplamalar nedeniyle tarla ve bağ hâsılatları ile tahsil edilen hububat ve bağ öşrü arasında farklılık ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, yukarıdaki Tablo 30'da görüldüğü üzere kazanın ziraî geliri 365.586 kuruştur. Kayaagzı çiftliğinde ödenen aşar vergisinin net miktarı bilinmediğinden bu çiftliğin 5889 kuruşluk ziraî geliri

---

²⁹² Güran, "Tarım Ekonomisi", s. 122.

²⁹³ Oğuz Tekin, "Sikke", *DİA*, C. 37, İstanbul 2009, s. 184.

ıkarılınca kazadaki 32 köyün geliri 359.697 kuruştur. Dolayısıyla 10/1 hesabıyla kazadaki 32 köyün ödemesi gereken aşar vergisi miktarı 35.969,7 iken, ödenen aşar miktarı -39,5 kuruşluk kovan öşrü de düşüldüğünde- 35.768,75 kuruş olarak hesaplanmıştır Arada 200 kuruşluk bir fark bulunmaktadır. Dolayısıyla aşağıda verilen aşar ve ağnam vergisi miktarlarında, ödenmesi gereken değil defterde yazılan miktarlar esas alınmış olup ödenen aşar vergisi her ürün için ayrı ayrı toplanmış ve her iki vergi türünde pare olarak verilen değerler kuruş cinsine çevrilerek tabloya aktarılmıştır.

Tablo - 34: Vergilerin Dağılımı ve Vergi Yüğü, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane	Aşar Vergisi	Ağnam Vergisi	Vergi-yü Mahsusa	Toplam Vergi	Hane Başına Düşen Vergi	Toplam Gelire Oranı
1	Alibeyhüyüğü	119	4373	231,75	17367,5	21.972,25	184,64	%12,58
2	Gederet	162	3899,75	207,5	17792,5	21.899,75	135,18	%12,26
3	Karasınır	79	2223,5	98,5	11118	13.440	170,12	%11,98
4	Bardas	90	2408,25	53,5	9276,25	11.738	130,42	%11,78
5	Armutlu	71	2063,25	49,75	9037,25	11.150,25	157,04	%12,01
6	Bolad	83	1746,25	42,5	9319,5	11.108,25	133,83	%11,27
7	Dinek	60	1969,25	114,5	7645	9.728,75	162,14	%11,38
8	Hamzalar	57	1811	45	7133,5	8.989,5	157,71	%11,49
9	Kurukavak	68	1756	76,5	5710,5	7.543	110,92	%9,93
10	Durayda	50	1234,5	38	5840	7.112,5	142,25	%10,53
11	Apasaraycığı	42	1444,25	55,5	5564	7.063,75	168,18	%11,54
12	Taşbaşı Saraycığı	48	1085	46,45	5734	6.865,45	143,03	%10,64
13	Apa	40	1263,5	66	5360	6.689,5	167,23	%11,55
14	Elmasun	57	1044,75	65	5200	6.309,75	110,69	%9,82
15	Koçaş	32	831,75	48	4940	5.819,75	181,86	%10,77
16	Yelbeyi	33	750,25	43,5	4530	5.323,75	161,32	%10,92
17	Sarıoğlan Ç.	30	842,25	38,25	1793	2.673,5	89,11	%9,69
18	Çiçek	27	811	36,75	3450	4.297,75	159,17	%10,99
19	Kayaagzı Ç.	28	743,75		2751	3.494,75	124,81	%9,58
20	Ayvalıca	25	391,75	21,5	2989,5	3.402,75	136,11	%9,73
21	Kınık	20	295,5	22,25	2794	3.111,75	155,58	%10,56
22	Tahtalı	20	457,25	26,25	1919	2.402,5	120,12	%11,26
23	Işıklar	23	303	17,25	1969,5	2.289,75	99,55	%11,48
24	Ağras	13	468,5	18,5	792	1.279,5	98,42	%10,8
25	Kızılca Kır	16	405	15,75	1475	1.895,75	118,48	%10,98
26	Armusun	18	291,5	9,5	1586	1.887	104,83	%10,33
27	Yeniköy	17	379,25	32,25	1465	1.876,5	110,38	%10,76
28	Kuzvıran	13	290,25	33	1418,75	1.742	134	%10,72
29	Afşar	12	263	13	1299	1.575	131,25	%11,14
30	Çukurkavak	15	276	36,75	650	962,75	64,18	%9,93
31	Mehmet Ali Ç.	18	197	25,5	654	876,5	48,69	%7,51
32	Alıssa	15	197	45,25	580	822,25	54,81	%7,83
33	Boyalı	1	35,75	1,5	170	207,25	207,25	%12,82
TOPLAM		1402	35.808,25	1.675,2	159.323,25	197.551,5	140,9	%11,27

Belviran kazasındaki yerleşimlerin vergileri ve vergi yüklerini gösteren Tablo 34'e bakıldığında, 1844-1845 yılında kazanın toplam vergisinin 197.551,5 kuruş

olduğu görülür. Bu miktarın 35.808,25 kuruşu aşar vergisine, 1.675,2 kuruşu adet-i ağnam vergisine ve 159.323,25 kuruşu ise vergi-yü mahsusaya aittir. Başka bir ifade ile 1844 yılında ödenen vergilerin %80,95'i vergi-yü mahsusa, %18,19'u aşar ve %0,85'i de ağnam vergisidir.²⁹⁴ Vergi-yi mahsusa ödenen vergiler içerisinde en büyük payın sahibi olmuştur.

Toplam vergi ödemesinde en fazla payı 21.972,25 kuruş ile Alibeyhüyüğü köyü almakta ikinci sırada ise 21.899,75 kuruş vergi ile Gederet köyü bulunmaktadır. İki köyün ödedikleri vergiler birbirine oldukça yakındır. Bu köyleri Karasınır takip etmektedir. Zaten bu üç köy kazanın en kalabalık nüfuslu ve toplam geliri en yüksek olan köyleridir.

Belviran kazasında hane başına ortalama yıllık gelir 1249,73 kuruş iken hane başına yıllık verginin kaza genelinde ortalama 140,9 kuruş olduğu anlaşılmaktadır.²⁹⁵ Kurukavak köyünde ortalama vergi 110,92 kuruş olup kaza ortalamasının biraz altındadır. Ortalamanın en yüksek olduğu köy Boyalı'dır. Bu köyde ortalama vergi 207,25 kuruş, Alibeyhüyüğü'nde 184,64 kuruş ve Koçaş köyünde 181,86 kuruştur. Ortalama verginin en düşük olduğu yerleşim ise Alissa çiftliğidir. Burada hane başına düşen ortalama vergi 54,81 kuruştur.

Belviran kazasında hanelerin elde ettiği toplam gelirin ortalama %11,27'si vergi ödemelerine gitmektedir. Yani kazanın vergi yükü %11,27'dir.²⁹⁶ Kazaya bağlı yerleşimlerde verginin gelirdeki payının %7 ile %12 arasında seyrettiği görülmektedir.

---

²⁹⁴ 1844 yılında Hadim kazasında vergilerin %86,3'ünü vergi-yi mahsusa, %13,7'lik kısmını ise aşar vergisi oluşturmaktadır. Bkz. Soylu, *Hadim*, s. 56; Meğri (Fethiye) kazasında ise vergilerin %12,01'ini öşür ve ağnam vergileri oluştururken %87,99'unu vergi-yü mahsusa oluşturmaktadır. Emrah Solmaz, *Temettüât Defterlerine Göre Meğri (Fethiye) Kazası (H. 1261/1844-45)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2011, s. 171; Ilgın kazasında ödenen vergilerin %80'i vergi-yi mahsusa, %18'i aşar, %2'si de ağnam vergisidir. Özdemir, *Ilgın*, s. 363; Uluborlu kazasında vergilerin %73'ü vergi-yi mahsusa, %24'ü aşar, %3'ü ağnam vergisidir. Sinav, *Uluborlu*, s. 93.

²⁹⁵ Ilgın kazasında hane başına düşen vergi 139,31 kuruş olarak Belviran ile oldukça benzerlik göstermektedir. Bkz. Özdemir, *Ilgın*, s. 360; Meğri kazasında hane başına düşen ortalama vergi 240,51 kuruştur. Solmaz, *Meğri*, s. 171.

²⁹⁶ 1844 yılında Kangal kazasında vergi yükü %12,6'dır. Zülkif Santepe, *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Kangal Kazası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 81; 1844'te Hadim kazasında vergi yükü %28,6 olarak hesaplanmıştır. Soylu, *Hadim*, s. 56; 1844'te Ilgın kazasında vergi yükü %16'dır. Özdemir, *Ilgın*, s. 360; Uluborlu kazasında vergi yükü %13,8'dir. Sinav, *Uluborlu*, s. 93.

Ancak genellikle vergi oranlarının kaza ortalamasına yakın olarak %11 civarındadır. Buraya kadar ki verilerden hareketle, köyler arasında hane başına düşen vergi miktarları farklılık gösterse de köylerin gelir/vergi oranları incelendiğinde Belviran kazasında vergi oranlarının dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

SONUÇ

Belviran kazasına ait 1844-45 tarihli nüfus ve temettuat defterlerinin değerlendirilerek hazırlanan çalışmamızda kazanın demografik ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar çevre ve başka bölgelerde kazalarla karşılaştırarak Belviran'ın öne çıkan yönlerine dikkat çekilmiştir.

Buna göre, 34 köyden oluşan Belviran kazasının XIX. yüzyıl ortalarındaki yaklaşık nüfusu 7500 dolaylarındadır. Kazanın en büyük köyleri Gederet, Alibeyhüyüğü ve Karasınır köyleridir. Bu dönemde Bozkır, Beyşehir gibi çevre kazalarda yaygın bir şekilde görülen kısmet arzusuyla İzmir, Aydın gibi bölgelere giden kişilerin oranının Belviran'da daha düşük olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kazada nüfus hareketleri pek yaygın değildir. Belviran kazası oldukça genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. Nüfusun yaş ortalaması 21,58'dir. Kazanın yüksek doğum ve ölüm oranına sahip olduğu anlaşılmıştır. Ancak aynı dönemde başka kazalarla yapılan kıyaslamalarda bu durumun yalnızca Belviran'a özgü olmadığı, yaşam süresinin ve yüksek doğum oranlarının XIX. yüzyılda diğer bölgelerin de genel bir özelliği olduğuna işaret etmektedir. Yine aynı şekilde Belviran'da aile yapısına bakıldığında ailelerin %78'i çekirdek ve yaklaşık %22'sinin de geniş aile tipinde olduğu görülür. Ailelerin genellikle birer anne baba ve üç çocuktan oluşan çekirdek aile yapısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Aynı dönemde diğer bölgelerde de aile yapısına ilişkin yapılan çalışmalar Osmanlı ailesinin yaygın olarak çekirdek aile tipinde olduğuna işaret eder. Belviran özelinde ulaşılan bu tespit de diğer bölgelerden herhangi bir farklılık göstermemiş olsa da Osmanlı Devleti'nin aynı dönemde diğer idarî birimlerine ilişkin yapılan çalışmaların artmasıyla Osmanlı aile yapısına ilişkin net bir tablo ortaya çıkarılmasına katkıda bulunacağını düşünmekteyiz.

Meslekî yapı incelendiğinde Belviran'da yaşayan kişilerin temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu görülür. Meslek sahibi kişilerin %72'si gibi yüksek bir oranı çiftçidir. Kalan %28'lik kısmı ise büyük oranda yine tarım ve hayvancılıkla alakalı olarak rençber, hizmetkâr, ırgat, amele, çoban gibi meslekler oluşturmaktadır. Ancak bu kişilerin meslek hanesinde çiftçi, rençber veya tarım işçisi

olarak kaydedilmiş olmaları nüfusun başka işlerle meşgul olmadığı anlamına gelmemektedir. Çiftçi olarak kaydedilse de bu kişilerin bir kısmı ihtiyaç halinde demircilik, berberlik gibi faaliyetlerde de bulunmaktadır. Yine özellikle tarımsal arazinin kısıtlı olduğu dağ köylerinde kişiler çiftçi veya rençber olarak kaydedilmiş olsalar da özellikle ekin vakitlerinde 1-2 aylığına gündeliğe giderek gelir sağlamışlardır.

Temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olduğu Belviran'da ekili arazilerde arpa, buğday, çavdar, burçak, mahlut, mihtan, yulaf ve nohut gibi çeşitli ürünler yetiştirilmektedir. Belviran'da tarımsal üretim miktarının hanelerin ihtiyacını karşılayabilecek asgarî düzeyde olduğu söyleyebiliriz. Bununla birlikte kazaya bağlı köyler içerisinde hane başına düşen hububat ve bakliyat miktarında en büyük paya sahip Alibeyhüyüğü gibi bazı köylerde muhtemelen pazara yönelik olarak kökboya bitkisi de yetiştirilmektedir.

Belviran'ın çevre kazalara kıyasla öne çıktığı konulardan birisi hane başına düşen arazi miktarıdır. Kazada hane başına düşen arazi miktarı 19,28 dönüm olarak gerçekleşmiştir. Ancak kazaya bağlı köyler ayrı ayrı incelendiğinde kazanın coğrafi yapısıyla alakalı olarak bazı ciddi farklılıklar görülür. Belviran kazası köylerinin bulunduğu arazi günümüzde Bozkır, Hadim, Güneysınır ve Çumra ilçelerine dağılmış durumdadır. Bu arazinin önemli bir kısmı engebeli ve dağlık olup bir kısmı da ovalıktır. Bu durum kazaya bağlı köylerdeki ziraî faaliyetlere de yansımıştır. Bu hususla ilgili olarak kazanın en büyük iki köyü olan Gederet ve Alibeyhüyüğü köyleri örnek olarak verilebilir. Kazanın en büyük yerleşimi Gederet hane başına düşen arazi miktarı açısından 7,28 dönüm ile 33 köy içerisinde 32. sıradadır. Alibeyhüyüğü'nde ise hane başına düşen arazi yaklaşık 27 dönümdür. Ancak Gederet kazada toplam bağ arazisi bakımından ilk sırada olup yine hane başına düşen bağ miktarında en üst sıralardadır. Alibeyhüyüğü'nde ise ziraî arazinin tamamı ekilebilir arazilere ayrılmış olup bağ arazisi bulunmamaktadır. Gederet ve çevresindeki köylerde kısıtlı ekilebilir araziye rağmen dikili arazilerde yoğun bir şekilde üzüm ve pekmez üretimi yapıldığı görülür. Ayrıca dağ köylerinde arazi miktarları yetersiz olduğu için genellikle tarım

işçiliğinden gelir sağlanmaktadır. Dolayısıyla Belviran'ın coğrafi yapısına bağlı olarak dağlık köylerde bağcılık ve pekmez üretimi öne çıkmakta iken ova köylerinde hane başına düşen arazi miktarları oldukça yüksek olup hububat ve bakliyat ile kökboya yetiştiriciliği dikkat çekmektedir. Buradan hareketle kazanın coğrafi yapısındaki farklılığının kazadaki köylerin üretim faaliyetlerini etkilediği anlaşılmaktadır. Bu durumun Belviran'da ürün çeşitliliğine ve üretim yapısına bir zenginlik ve çeşitlilik kattığı söylenebilir.

Belviran'da önemli faaliyetlerden birisi de hayvancılıktır. Kazada hane başına yaklaşık 2 büyükbaş, 1 yük ve binek hayvanı ve 17,6 küçükbaş hayvan düşmektedir. Kazada küçükbaş hayvanların ise %80,94'ünü keçiler oluşturmaktadır. Keçi yetiştiriciliğinin daha çok itibar görmesi Belviran'ın coğrafi yapısının keçi yetiştirmek için daha elverişli şartlar sunmasından kaynaklanmış olabilir. Büyükbaş hayvancılığın ise daha çok tarıma destek amaçlı yapıldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, bir yerleşim isminden ziyade coğrafi bir bölgeyi ifade eden Belviran'ın XV. yüzyılda Osmanlı idarî sistemine bir kaza olarak bağlanmasından itibaren tarihî süreç içerisinde köy sayısının sürekli değiştiği görülür. XIX. yüzyıl ortalarında 34 köyden oluşan Belviran'ın nüfusunun temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Nüfusun tamamının kırsal kesimde yaşadığı Belviran'da bu durum şaşırtıcı değildir. Kazada sınaî ve ticarî faaliyetlere neredeyse rastlanmamaktadır. Bu nedenden dolayı da Belviran kazası şehir niteliği taşımamaktadır. Bölgede çeşitli hububat ve bakliyat ürünleri ile birlikte az miktarda kökboya ve önemli miktarlarda üzüm ve pekmez üretimi yapılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatında yapılan düzenlemelerle birlikte XIX. yüzyıl ortalarındaki bu sayımlardan yaklaşık 20-25 yıl sonra Belviran'ın idarî statüsü nahiye olarak değiştirilmiş önce Karaman sonra da Bozkır kazasına bağlanmıştır. Bu statü Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Günümüzde Belviran köyleri yine köy, kasaba ve mahalle statüsü ile çeşitli ilçelere bağlıdır. Kazaya bağlı köylerin ekonomik yapısının temelindeki unsurların ve yaşam tarzlarının günümüzde de çok fazla değişmediğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

I. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri (BOA., NFS.d.), Nr. 3376.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliye Nezareti Temettuat Defterleri (BOA, ML. VRD. TMT.d), Nr. 09783, 09783-A, 09783-B, 09807-A, 09807, 09807-B, 09800, 09800-A, 9800-B, 09814, 09793, 09781, 09808, 09808-A, 9808-B, 09804, 09798, 09794, 09791, 09811, 09811-A, 9811-B, 09784, 09801, 9801-A, 09790, 09792, 09816, 09795, 09815, 09810, 09786, 09786-A, 09786-B, 09782, 09813, 9802, 09803, 09785, 09785-B, 9785-A, 09789, 9787, 09806, 09799, 09799-B, 9799-A, 09812, 09797, 09809, 09796, 09788-B, 09788, 9788-A.

II. DİĞER KAYNAKLAR

ADIYEKE, Nuri, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, C. 11, S. 11, Ankara 2000, s. 769-823.

AKANDERE, Osman, “Konya Vilayeti Salnamelerine Göre 1864-1904 Yılları Arasında Konya Sancağının İdari Yapısı”, *İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Özel Sayı I, Konya 1998, s. 99-130.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, Said Öztürk, *Darende Temettuat Defterleri*, C. 1, Somuncu Baba Araştırma ve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2002.

AKKUŞ, Yakup, “Osmanlı Maliyesi Literatüründe İhmal Edilmiş Bir Tartışma: Tevzi’ Defterlerinden Vergi-i Mahsûsa’ya Geçiş”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 65, İstanbul 2017, s. 29-62.

AKYILDIZ, Ali, “Muhtar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul 2006, s. 52.

ARSLAN, İsmail, “XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda İmamlar, Muhtarlar ve Köylüler: Balıkesir Örneği”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.8, S. 13, Bursa 2007/2, s. 235-248.

AYAN, Dursun, “İki Tahıl Ölçüsü Üzerine Sosyomatematik Notlar: Şebinkarahisar Kilesi ve Gödük”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VI/1, İstanbul 2004, s. 75-82.

- AYDIN, Mahir, “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri (28-30 Haziran 1989)*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1990, s. 81-106.
- AYDOĞAN, Erdal, Ebru Çoban, “Türkiye’de Nüfus Sayımları ve Uygulanan Nüfus Politikaları”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, VI, S. 2/1, Batman 2016, s. 113-126.
- BAER, Gabriel, “Türk Loncalarının Yapısı ve Bu Yapının Osmanlı Tarihi İçin Önemi”, Çev. Sami Feriel, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 8, S. 14, Ankara 1963, s. 99-119.
- BAHAR, Hasan, “Konya Çevresi Tarihi Araştırmaları -1: Hititler’den Romalılar’a Kadar İsauria Bölgesi”, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S. 9-10, Konya 1994, s. 219-246.
- BAHAR, Hasan, *İsauria Bölgesi Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 1991.
- BAHAR, Hasan, Özdemir Koçak, *Eski Çağ Konya Araştırmaları 2 (Neolitik Çağ’dan Roma Dönemi Sonuna Kadar)*, Kömen Yayınları, Konya 2004.
- BARKAN, Ömer Lütfi, Enver Meriçli, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri*, I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988.
- BECERMEN, Cengiz, *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Vergi Müfettişleri Derneği, Ankara 2008.
- BEHAR, Cem, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara 2000, s. 61-72.
- Bozkır İlçesi Yatırımcı Rehberi*, Bozkır Belediyesi, Konya 2017.
- BOZKURT, Fatih “Tereke Defterleri ve Osmanlı Demografi Araştırmaları”, *Tarih Dergisi*, S. 54, İstanbul 2012, s. 91-120.
- BOZKURT, Nurgül, “1844-45 Tarihli Temettüat Defterine Göre Kütahya Sancağı Dazkırı Kazası Evciler Köyü’nün Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 19, Güz 2011, s. 138-156.
- BULDUK, Üçler, *XVI. Asırda Kara Hisar-ı Sahip Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1993.
- BULDUR, Adnan Doğan, Sabahattin Sarı, “Çarşamba Çayı’nın 15 Aralık 2010 Tarihli Taşkını ve Bozkır’daki (Konya) Etkisi”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 25, İstanbul 2012, s. 81-107.

- CANDEĞER, Ümmügülsüm, “Yerel Tarih Çalışmasında Kaynakların Önemi: Burdur Örneği”, *Tarih Okulu Dergisi*, S. 30, Haziran 2017, s. 241-255.
- CERAN, Ahmet Şeref, *Tarihi Sosyo Kültürel Yönden Konya-Çumra Alibeyhüyüğü*, Alp Ofset Matbaacılık, Konya 1999.
- COŞKUN, Fahri, “1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri”, *Vakıflar Dergisi*, S. 33, Ankara 2010, s. 15-52.
- ÇAKAR, Enver, “Halep Sancağında Türkçe Yer Adları”, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 11, Ankara 2000, s. 83-107.
- ÇELİKTEN, Orhan, “1833-34 Nüfus Sayımına Göre Doğanhisar Kazası Nüfus Özellikleri”, *I. Ulusal Doğanhisar ve Çevresi Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Konya 2013, s. 129-134.
- ÇİMEN, Adnan, “Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlı’da Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14/3, Ankara 2012, s.183-216.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, 17. Baskı, Ankara 2000.
- DOĞANAY, Osman, *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2009.
- EFE, Aydın, “Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Bozkırlı Memurlar”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır Bildiri Kitabı*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 309-328.
- ELİBOL, Numan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XII, S.2, Isparta 2007, s. 135-160.
- ERAVCI, H. Mustafa, “Belviran”, *Konya Ansiklopedisi*, II, Konya Kültür A. Ş., Konya 2011, s. 74-78.
- ERDOĞRU, Mehmet Akif, “Karaman Vilayetinin İdarî Taksimatı”, *Osmanlı Araştırmaları*, XII, İstanbul 1992, s.425-430.
- ETİKAN, Sema, “Doğal Boya Geleneğinin Türk Halı Sanatında Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 2011, s. 11-16.
- FEKETE, Lajos, “Türk Vergi Tahrirleri”, Çev. Sadrettin Karatay, Türk Tarih Kurumu Basımevi, *Belleten*, XI, S. 42, Ankara 1947, s. 299-328.

- GEÇER, Ahmet, “Temettuat Defterlerine Göre Mut’un Sosyo-ekonomik ve Demografik Yapısı (1844-45)”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Ankara 2012, s. 1749-1777.
- GENÇ, Mustafa, “Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kökboya ve Cehri İle İlgili Bazı Kayıtlar”, *ART-e Sanat Dergisi*, C. 7, S. 13, Isparta 2014, s. 174-212.
- GÖKDEMİR, Oktay, “Tarihyazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü ve Yerel Tarih”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Editör Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 199-222.
- GÖKMEN, Ertan, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaşehir’de Tarım ve Hayvancılık”, *Akademik Bakış*, C. 3, S. 6, Yaz 2010, s. 213-236.
- GÖNCÜOĞLU, Süleyman Faruk, “Şehir ve Semt Tarihi”, *Tarih Nasıl Yazılır? Tarihyazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Editör Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2011, s. 339-350.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Hâne Deyimi Hakkında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul 1979, s. 331-348.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Hane”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, s. 552-553.
- GÜNEŞ, Mehmet, “Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili”, *Akademik Bakış Dergisi*, VIII, S. 15, Kış 2014, s. 221-240.
- GÜRAN, Tevfik, “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2000, s. 73-94.
- GÜRAN, Tevfik, “Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, Eren Yayınları, İstanbul 1998, s. 63-130.
- GÜRAN, Tevfik, XIX. Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı’nın Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy üzerinde Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998, s. 179-229.
- GÜRTAN, Kenan, *Demografik Analiz Metotları*, Sermet Matbaası, İstanbul 1969.
- HAFIZOĞLU, Hüseyin, *1844 Sayımına Göre Karapınar Kazası Nüfusu*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2016.
- HINZ, Walther, *İslâm’da Ölçü Sistemleri*, Çev. Acar Sevim, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1990.
- İNALCIK, Halil, “Çiftlik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, VIII, İstanbul 1993, s. 313-314.

- İNALCIK, Halil, “Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar”, *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*, Editörler Çağlar Keyder, Faruk Tabak, Çev. Zeynep Altıok, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012, s. 15-34.
- KAFALI, Mustafa, “Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi”, *Türkler*, VI, Ankara 2002, s. 177-193.
- KALLEK, Cengiz, “Kile”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 568-571.
- KALLEK, Cengiz, “Okka”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2007, s. 338.
- KARABOĞA, Durmuş Volkan, *Klasik Dönemde Osmanlı Devleti'nde Tarım*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2014.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, II. Baskı, Ankara 1997.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.
- KAYA, Baştürk, *Bozkır-Hadim-Belören Arasındaki Bölgenin (Konya) Fiziki Coğrafyası ile Erozyon İlişkilerinin Araştırılması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1995.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1964.
- KURT, Yılmaz, “Kozan'da Şahıs Adları”, *Belleten*, LVIII/223, Ankara 1995, s. 607-633.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, “1251 H / 1835 M. Tarihli Mevlânâ Türbesi ve Çelebi Efendi Konağı Tamir ve İnşası Defteri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, II, Konya 1996, s. 181-206.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Armutlu*, Armutlu Köyü Kuran Kursu Derneği, Konya 1996.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, Güler Silay, “Osmanlı Döneminde Belviran Kazası'nda Tasavvuf, Tekke ve Zaviyeler”, *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S. 20, Konya 2016, s. 19-50.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettüat Defterleri", *Belleten*, LIX/225, Ankara 1999, s. 395-412.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.

- MENEKŞE, Metin, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Seyitgazi Kazası Kümbet Köyü’nün Sosyal ve Ekonomik Yapısı (9184 Numaralı Temettuat Defterine Göre)”, *History Studies*, Volume 7 Issue 1, , March 2015, s. 95-119
- METİN, Rafet, “1260-61/1844-45 Temettuat Kayıtları Işığında Çullu Köyünün Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7, S. 2, Kırıkkale 2017, s. 409-424.
- METİN, Rafet, “1260-61/1844-45 Temettuat Kayıtları Işığında Kubad Köyü’nün Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü”, *Studies of the Ottoman Domain*, C. 8, S. 14, Şubat 2018, s. 121-133
- MUŞMAL, Hüseyin, “1844 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Beyşehir Kazası”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/1, Ankara 2015, s. 477-510.
- MUŞMAL, Hüseyin, “Kısmet Tarihiyle Ahar Diyara Varanlar: Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Beyşehir’den İzmir ve İstanbul’a Yapılan Göçler”, *Geçmişten Günümüze Göç*, II, Ed. Osman Köse, Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun 2017, s. 753-770.
- MUŞMAL, Hüseyin, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Çumra’nın Sosyo-Ekonomik Görüntüsü (10353 No’lu Temettuat Defterine Göre)”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, Konya 2008, s. 253-275.
- MUŞMAL, Hüseyin, Mehmet Özçelik, “1834 ve 1840/41 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Karasınır ve Elmasun (Güneysınır)”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 44, Güz 2018, s. 183-215.
- MUŞMAL, Hüseyin, Müjgan Şahinkaya, “Nüfus ve Temettuat Defterlerine Göre Bozkır Kaza Merkezi’nin Demografik Yapısı, Sosyal ve Ekonomik Özellikleri (1840-1845)”, *Uluslararası Sempozyum Geçmişten Günümüze Bozkır (6-8 Mayıs 2016)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya 2016, s. 329-346.
- MUŞMAL, Hüseyin, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Beyşehir ve Çevresinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1790-1864)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2005.
- OĞUZOĞLU, Yusuf, “17. Yüzyılda Konya’da Şehir Ekonomisi Etkileyen Bazı Faktörler”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIV, S. 25, Ankara 1982, s. 335-341.
- OKCA, Ayşegül Koyuncu, Mustafa Genç, “Yörük Göçlerinde Deve”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, S. 58, 2017, s. 225-236.
- OKÇU, Cemal, *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Derlenmiş Tarım Sözcükleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2015.

- ORAL, M. Zeki, “İzorya ve Pisidya’da Bir Seyahat”, *Anıt*, S. 20-21, Konya 1957, s. 28-32.
- ÖZDEMİR, Gazi, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında İlgın Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2014.
- ÖZTÜRK, Said, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, S. 1, 2003, s. 287-304.
- PAMUK, Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadî Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2007.
- SARITEPE, Zülkif, *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Kangal Kazası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004
- SARIYAR, Canan, *Nüfus Sayımlarına Göre İlgın Kazası (1830-1844)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015.
- SİLAY, Güler, *Belviran Kazası Tarihçesi ve Sosyokültürel Yapısı*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015.
- SİLAY, Güler, *Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumları*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015.
- SİMAV, Sami, *1844-45 (1260-61) Tarihli Temettuat Defteri’ne Göre Uluborlu Kazası’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2007, s. 62-63.
- SOLAK, İbrahim, “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu’da Arıcılık”, *Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*, Selçuk Üniversitesi Matbaası, Konya 2013, s. 347-364.
- SOLAK, İbrahim, İbrahim Solak, “Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Meyve ve Sebze Üretimi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, Konya 2008, s. 217-251.
- SOLMAZ, Emrah, *Temettüât Defterlerine Göre Meğri (Fethiye) Kazası (H. 1261/1844-45)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2011.
- SOYLU, Erhan, *1840 ve 1884 Tarihli Temettuat Defterleri Işığında Hadim’in Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004
- SÜME, Mehmet, “Türklerde Yer Adı Verme Geleneği ve Oğuz Boylarının Bolu’daki İzleri”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 18, S. 1, Bolu 2018, s. 263-291.

- SÜMER, Faruk, “Karamanoğulları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 454-460.
- ŞAFAKÇI, Hamit, “Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)”, *Vakıflar Dergisi*, S. 45, Haziran 2016, s. 59-89.
- ŞAFAKÇI, Hamit, “Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Bozkır Kazasında Gayrimüslimler”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 29, Konya 2011, s. 393-420.
- ŞAFAKÇI, Hamit, *Bozkır’da Madencilik (1776-1839)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya 2013.
- ŞAHİN, Gülcan, *Nüfusun Yaşlanması Ekseninde 2023 Yılında Türkiye: Bir Vizyon Çalışması*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.
- ŞAHİN, İbrahim, “Organ Adları Temelinde Kırgızistan Yer Adlarında Ölü Deyim Aktarmaları ve Bunların Yer Adlarında Kullanışları”, *Bilig*, S. 53, Bahar 2010, s. 199-218.
- ŞAHİN, Mustafa, *Konya’da Tanzimat’ın Uygulanması (1840-43 Tarihli 76 Numaralı Konya Şer’iye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2013.
- ŞAHİNKAYA, Müjgan, *1844 Tarihli Nüfus Defterlerine Göre Beyşehir Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2014.
- ŞANLI, Hürrem Sinem, “Halı ve Kilim İpliklerinin Boyanmasında Kullanılan Renkler ve Bu Renkleri Veren Bitkiler”, *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, C. 6., S. 4, s. 464-470.
- ŞENTÜRK, Oğuz, *Börklüce Karyesi (Dikey Boyutta Bir Yerel Tarih Araştırması)*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak 2018, s. 1-2.
- TAŞKARA, Arzu Baykara, “1844 Tarihli Temettuat Kayıtlarına Göre Kütahya Sancağına Bağlı Şaphane Köyünün Sosyal Ekonomik Yapısı”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 35, Ocak 2013, s. 235-252.
- TAŞKIN, F. Nilay, *Türkiye’nin Cumhuriyet Sonrası Demografik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.
- TAŞKIN, Ünal, *Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.
- TEKİN, Oğuz, “Sikke”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul 2009, s. 179-184.

- TORUN, Sadık Fatih, *Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Türkiye'de Kaza Yönetimi (1842-1876)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- TORUN, Yasemin, *Nüfus Sayımlarına Göre Saidili Kazası (1834-1838-1843/44)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017.
- TOSUN, Bekir, *Tarihte Bozkır ve Çevresi 2 Taşbaşı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2003.
- TOSUN, Bekir, *Tarihte Bozkır ve Çevresi Yelbeği*, Ekip Basım Matbaacılık, İstanbul 2001.
- TUNÇEL, Harun, “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, Elazığ 2000, s. 23-34.
- Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü XII (EK I)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993.
- Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, VII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1993.
- Ulusal Hububat Konseyi, *Ulusal Hububat Konseyi Arpa-Çavdar-Yulaf-Tritikale Raporu*, Kasım 2015.
- UMAR, Bilge, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılap Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1993.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2014.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *Paradigma Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 2011.
- YALÇIN, Ayhan, “Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 15, Ankara 2004, s. 13-87.
- YALÇIN, Ayhan, “Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Silifke Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 15, Ankara 2004, s. 13-87.
- YILMAZ, Mehmet “1831 ve 1844 Sayımlarına Göre Beyşehir Kazasında Nüfus Dağılımları”, *Tarihin Peşinde Dergisi*, S. 20, 2018, s. 319-338.
- YILMAZ, Mehmet, “1844 Nüfus Defterlerine Göre Konya Havalisi’nden Manisa’ya Göçler”, *Geçmişten Günümüze Manisa (Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi – Kültürü – Ekonomisi)*, I, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları, Manisa 2018, s. 671-678

- YILMAZ, Mehmet, “Tanzimat Döneminde Yapılan Nüfus Sayımlarına Göre Kulu Köyü”, *Kulu Sempozyumu Bildirileri*, Kulu 2012, s. 81-132.
- YILMAZ, Mehmet, “Tanzimat’tan Cumhuriyete Hatunsaray Nahiyesinde Nüfus ve Nüfus Hareketleri”, *I. Uluslararası Hatunsaray (Lystra) ve Çevresi, Tarih, Kültür ve Turizm Sempozyumu Bildirileri (2-4 Ekim 2011)*, Konya 2012, s. 307-333.
- YILMAZ, Mehmet, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Bozkır Kazasında Nüfus Hareketleri”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (06-08 Mayıs 2016)*, *Bildiri Kitabı*, S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 1373-1383.
- YILMAZ, Mustafa, *Bozkır ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1990, s. 48; Silay, s. 12.
- YÖRÜK, Doğan, “Karaman Eyaleti’nde Tımara Çevrilen Vakıf ve Mülkler (1476-1483)”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, Ankara 2007, s. 61-74.
- YÖRÜK, Doğan, “Osmanlı Devleti’nde Kütüphane Yaptırmanın Maliyeti: Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi Örneği (1794-1796)”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19, Bişkek 2008, s. 85-104.
- YÖRÜK, Doğan, Aynur Karadoğan, “Çayan Derbendi’nde Demografik Eğilimler (1840-45)”, *History Studies*, VII/3, September 2015, s. 167-190.

EKLER

Tablo - 35: Ziraî Gelirlerin Dağılımı, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane	Ziraî Gelir (Kuruş)	%	Hane Başına Düşen Ziraî Gelir (Kuruş)
1	Alibeyhüyüğü	119	42704	11,68	358,85
2	Gederet	162	38771	10,61	239,32
3	Bardas	90	24177	6,61	268,63
4	Karasınır	79	23464	6,42	297,01
5	Armutlu	71	20753	5,68	292,29
6	Dinek	60	19836	5,43	330,6
7	Kurukavak	68	18177	4,97	267,3
8	Hamzalar	57	18144	4,96	318,31
9	Bolad	83	17724	4,85	213,54
10	Apasaraycığı	42	14383	3,93	342,45
11	Apa	40	12582	3,44	314,55
12	Durayda	50	12284	3,36	245,68
13	Taşbaşı Saraycığı	48	10965	3	228,43
14	Elmasun	57	10745,5	2,94	188,51
15	Sarıoğlan Ç.	30	8472	2,32	282,4
16	Çiçek	27	8346	2,28	309,11
17	Koçaş	32	8245	2,26	257,65
18	Yelbeği	33	7695	2,1	233,18
19	Kayaağzı Ç.	28	5889	1,61	210,32
20	Ağras Ç.	13	4685	1,28	360,38
21	Tahtalı	20	4672,75	1,28	233,63
22	Ayvalıca	25	4032,5	1,1	161,3
23	Kızılca kır	16	4009	1,1	250,56
24	Yeniköy	17	3783	1,03	222,52
25	Kınık	20	3037,75	0,83	151,88
26	Işıklar	23	2993,5	0,82	130,15
27	Kuzviran	13	2895	0,79	222,69
28	Çukurkavak Ç.	15	2757	0,75	183,8
29	Afşar	12	2669,5	0,73	222,45
30	Armusun	18	2424,5	0,66	134,69
31	Alıssa Çiftliği	15	1970	0,54	131,33
32	Mehmet Ali Ç.	18	1965	0,54	109,16
33	Boyalı	1	335	0,09	335
TOPLAM		1402	365586	100	269,38

Tablo - 36: Hayvancılık Gelirlerinin Dağılımı, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane Sayısı	Hayvancılık Geliri (Kuruş)	%	Hane Başına Düşen Hayvancılık Geliri (Kuruş)
1	Alibeyhüyüğü	119	9534,5	15,87	80,12
2	Gederet	162	5882	9,79	36,3
3	Dinek	60	3831	6,38	63,85
4	Karasınır	79	3640	6,06	46,07
5	Kurukavak	68	2969	4,94	43,66
6	Apa	40	2394	3,99	59,85
7	Apasaraycıği	42	2200	3,66	52,38
8	Armutlu	71	2096,5	3,49	29,52
9	Sarioğlan Ç.	30	1890	3,15	63
10	Elmasun	57	1871	3,11	32,82
11	Taşbaşı Saraycıği	48	1786,5	2,97	37,21
12	Koçaş	32	1554	2,59	48,56
13	Bardas	90	1520	2,53	16,88
14	Çiçek	27	1461	2,43	54,11
15	Yelbeği	33	1311	2,18	39,72
16	Kuzvıran	13	1235	2,06	95
17	Durayda	50	1212	2,02	24,24
18	Yeniköy	17	1184	1,97	69,64
19	Çukurkavak Ç.	15	1150	1,91	76,66
20	Bolad	83	1144	1,9	13,78
21	Hamzalar	57	1142	1,9	20,03
22	Alıssa Çiftliği	15	1075	1,79	71,66
23	Tahtalı	20	1064	1,77	53,2
24	Ayvalıca	25	1063	1,77	42,52
25	Mehmet Ali Ç.	18	991	1,65	55,05
26	Kınık	20	905	1,51	45,25
27	Kızılcaır	16	812	1,35	50,75
28	Kayaağzı Ç.	28	806	1,34	28,78
29	Işıklar	23	750	1,25	32,6
30	Ağras Ç.	13	655	1,09	50,38
31	Afşar	12	575	0,96	47,91
32	Armusun	18	287	0,48	15,94
33	Boyalı	1	81	0,13	81
TOPLAM		1402	60071,5	100	42,84

Tablo 37: Meslekî Gelirlerin Dağılımı, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane Sayısı	Meslekî Ek Gelir	%	Hane Başına Düşen Miktar
1	Gederet	162	84914	12,75	524,16
2	Bolad	83	67208	10,09	809,73
3	Taşbaşı	48	42685	6,41	889,27
4	Alibeyhüyüğü	119	38579	5,79	324,19
5	Armutlu	71	35060	5,26	493,8
6	Karasinir	79	33505	5,03	424,11
7	Bardas	90	30140	4,53	334,88
8	Hamzalar	57	27710	4,16	486,14
9	Yelbeği	33	26875	4,04	814,39
10	Elmasun	57	24200	3,59	424,56
11	Ayvalıca	25	23900	3,63	956
12	Durayda	50	22375	3,36	447,5
13	Koçaş	32	20600	3,09	643,75
14	Kınık	20	18445	2,77	922,25
15	Kurukavak	68	17100	2,57	251,47
16	Işıklar	23	14780	2,22	642,6
17	Apa	40	14590	2,19	364,75
18	Dinek	60	14340	2,15	239
19	Kayaagzı Ç.	28	12.770	1,92	456,07
20	Tahtalı	20	12470	1,87	623,5
21	Çiçek	27	10930	1,64	404,81
22	Apasaraycığı	42	10630	1,6	253,09
23	Afşar	12	9950	1,49	829,16
24	Sarioğlan Ç.	30	8510	1,28	283,66
25	Armusun	18	8060	1,21	447,77
26	Yeniköy	17	6930	1,04	407,64
27	Kızılcaır	16	5545	0,83	346,56
28	Çukurkavak Ç.	15	5487	0,82	365,8
29	Kuzviran	13	5325	0,8	409,61
30	Alıssa Ç.	15	5258	0,79	350,53
31	Mehmet Ali Ç.	18	4518,5	0,68	251,02
32	Ağras Ç.	13	2653,5	0,4	204,11
33	Boyalı	1	0	0	0
TOPLAM		1402	666043	100	475,06

Tablo - 38: Zuhurat Gelirlerinin Dağılımı, 1844.

Sıra	Yerleşim	Hane Sayısı	Zuhurat Geliri	%	Hane Başına Düşen Miktar
1	Alibeyhüyüğü	119	83.578	12,7	702,33
2	Karasınır	79	51.500	7,83	651,89
3	Gederet	162	48.910	7,43	301,91
4	Dinek	60	47.500	7,22	791,66
5	Bardas	90	43.100	6,55	478,88
6	Kurukavak	68	37.688	5,73	554,23
7	Armutlu	71	34.760	5,28	489,57
8	Apasaraycıği	42	34.000	5,17	809,523
9	Durayda	50	31.630	4,81	632,6
10	Hamzalar	57	31.080	4,72	545,26
11	Apa	40	28.300	4,3	707,5
12	Elmasun	57	27.300	4,15	478,94
13	Koçaş	32	23.595	3,59	737,34
14	Çiçek	27	18.300	2,78	677,77
15	Kayaagzi Ç.	28	17.020	2,59	607,85
16	Yelbeği	33	12.850	1,95	389,39
17	Bolad	83	12.280	1,87	147,95
18	Taşbaşı	48	9.030	1,37	188,12
19	Sarioğlan Ç.	30	8.700	1,32	290
20	Armusun	18	7.490	1,14	416,11
21	Kınık	20	7.230	1,1	361,5
22	Kızılca kır	16	6.900	1,05	431,25
23	Kuzviran	13	6.800	1,03	523,07
24	Ayvalıca	25	5.900	0,9	236
25	Yeniköy	17	5.550	0,84	326,47
26	Mehmet Ali Ç.	18	4.200	0,64	233,33
27	Ağras Ç.	13	3.850	0,59	296,15
28	Tahtalı	20	3.100	0,47	155
29	Alıssa Ç.	15	2.200	0,33	146,66
30	Boyalı	1	1.200	0,05	1200
31	Işıklar	23	1.145	0,17	49,78
32	Afşar	12	950	0,14	79,166
33	Çukurkavak Ç.	15	300	0,05	20
TOPLAM		1402	657.936	100	469,28